

**COLLECTION OF MATERIALS
of the International Scientific and Practical Conference**

**The Rule-of-Law State under Conditions of Social Transformations:
Guarantees of Security, Justice, and Societal Resilience**

July 17, 2026

Kraków

UDC 340.1:342.7:351.86

The Rule-of-Law State under Conditions of Social Transformations: Guarantees of Security, Justice, and Societal Resilience: Collection of Materials of the International Scientific and Practical Conference (Kraków, July 17, 2026): Center for Scientific Research Initiatives., Kraków: «CSRI» 2026.

The collection contains scientific works by scholars, representatives of practical units of the National Police and other law enforcement agencies, doctoral students, postgraduate students, and higher education applicants, devoted to the study of theoretical and applied aspects of the development of interaction between public authorities and law enforcement agencies.

*The materials are presented in the authors' original version with minor proofreading corrections. **The authors are responsible for the accuracy of the facts, quotations, figures, and names provided.***

An electronic copy of the round table materials is made freely available in open access on the website of the Public Organization "Center for Scientific Research Initiatives" in the section "Archive of Scientific Events", page "Collections of Scientific Event Materials" <https://gocsri.com/index.php/index/uk/index>

Editorial Team

Chair of the Editorial Board

Zinchenko Lyudmila Petrivna - *Chair of the non-profit organization Center for Scientific Research Initiatives*

Deputy Chair of the Editorial Board

Baytsur Kateryna Yuriyivna – *co-founder of the non-governmental organization Center for Scientific Research Initiatives*

Members of the editorial board:

Vasylenko Viktor Mykhailovych - *Doctor of Law, Professor (Kharkiv National University of Internal Affairs)*

Muzychuk Oleksandr Mykolaiovych - *Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine (Kharkiv National University of Internal Affairs)*

Nevyadovsky Vladislav Olegovich – *Academic Secretary of the Academic Council Secretariat, Doctor of Law, Professor*

Ivantsov Volodymyr Oleksandrovyh - – *Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Professor in the Department of Administrative Activities*

Chyshko Kateryna Oleksandrivna - *Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Senior Researcher at the Research Laboratory on Issues of Scientific Support for Law Enforcement Activities and the Quality of Personnel Training*

Stativka Olena Oleksandrivna – *Head of the Department of Language Training, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor*

Makarova Olena Pavlivna – *Professor in the Department of Criminalistics and Forensic Science, Doctor of Law, Associate Professor*

Lyaska Oksana Petrivna – *Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor in the Department of Psychology and Pedagogy*

Dubitskiy Alex

Criminal Lawyer

Law Society of British Columbia

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7900-3150>

THE ROLE OF THE LAW SOCIETY OF BRITISH COLUMBIA IN ENSURING PROFESSIONAL STANDARDS OF LEGAL ASSISTANCE TO MIGRANTS

Migration is one of the important social and legal processes in modern states. People who move to another country often face many legal questions connected with residence, employment, family reunification, refugee protection, education, and access to public services. In such situations, legal assistance becomes not only a professional service but also an important condition for the protection of human rights. Migrants may be in a vulnerable position because they do not always know the legal system of the country where they live. Some of them may not speak English well, may not understand official procedures, or may be afraid of making mistakes in communication with state authorities. For this reason, the quality of legal help provided to migrants is very important. In British Columbia, an important role in maintaining the quality of legal services belongs to the Law Society of British Columbia. This body regulates lawyers, sets professional standards, supervises ethical conduct, and protects the public interest in the administration of justice. Its work has special importance for migrants because migration-related legal issues often have serious consequences for a person's future life, family, employment, and safety.

The Law Society of British Columbia is the professional regulatory body for lawyers in the province of British Columbia, Canada. Its main purpose is not only to support the legal profession but also to protect the public interest. This means that the

Law Society must ensure that lawyers act honestly, competently, independently, and in accordance with professional rules. The legal profession has a special role in society. Lawyers help people understand the law, defend their rights, prepare legal documents, and communicate with courts, tribunals, and public authorities. Because lawyers have access to confidential information and influence important legal decisions, their activity must be properly controlled.

The Law Society of British Columbia performs this control through several main functions. First, it establishes standards for admission to the legal profession. A person cannot practise law in British Columbia without meeting professional and ethical requirements. Second, it sets rules of professional conduct for lawyers. Third, it supervises lawyers' compliance with these rules. Fourth, it considers complaints about lawyers and may take disciplinary measures when professional standards are violated. The public interest is the central idea of this regulation. It means that the Law Society must focus not only on the needs of lawyers but also on the protection of clients and society. This is especially important in the field of legal assistance to migrants. Migrants often depend on the lawyer's knowledge, honesty, and ability to explain difficult procedures in a clear way. In migration-related matters, a lawyer's mistake or unethical behaviour may lead to serious harm. For example, a client may miss an important deadline, submit incorrect documents, lose the possibility to stay in Canada, or face difficulties in family reunification. Therefore, professional standards are not formal rules. They are practical guarantees that legal services will be provided with proper care and responsibility.

The Law Society also supports the independence of lawyers. Independence is important because lawyers must be able to protect the interests of clients without improper pressure from the state, private organizations, or other persons. For migrants, this principle is especially meaningful. A migrant may need legal help in a dispute with public authorities or in a situation where their legal status is uncertain. In such cases, an independent lawyer can act as a professional defender of the client's rights.

Professional standards in legal practice include competence, honesty, confidentiality, loyalty to the client, avoidance of conflicts of interest, and proper communication. These standards apply to all clients, but they have special importance when the client is a migrant. Competence means that a lawyer must have the necessary knowledge and skills to provide legal assistance in a specific matter. Migration law is often complex because it includes legislation, administrative procedures, deadlines, forms, evidence, and decisions of immigration authorities or tribunals. A lawyer who works with migrants must understand the relevant legal rules and must be able to apply them correctly. Competence also means that a lawyer should not take a case if they do not have enough knowledge or experience to handle it properly. In such a situation, the lawyer should improve their knowledge, seek appropriate support, or refer the client to another qualified professional. This rule protects migrants from poor legal assistance and reduces the risk of serious legal consequences.

Another important standard is clear communication. Migrants may not fully understand the legal language used in official documents. A lawyer must explain the client's rights, duties, possible risks, and available legal options in a way that the client can understand. Good communication helps the client make informed decisions. Confidentiality is also a key professional duty. Migrants may share sensitive information with a lawyer, including details about family problems, persecution, employment, financial status, or personal safety. The lawyer must protect this information and use it only in accordance with professional obligations. Without confidentiality, many migrants would be afraid to seek legal help.

Honesty and integrity are also necessary in legal assistance to migrants. A lawyer must not give false promises, mislead the client, or guarantee a result that depends on the decision of public authorities or a tribunal. The lawyer should explain that legal processes may have different outcomes and that success cannot always be guaranteed. The duty to avoid conflicts of interest is another important guarantee. A lawyer must act in the best interests of the client. If the lawyer has another interest that may influence

professional judgment, this may harm the client. In migration cases, conflicts of interest may arise when one lawyer represents several family members, an employer and an employee, or different persons with competing legal interests. The Law Society's standards help prevent such situations. The Law Society of British Columbia also requires lawyers to maintain professional development. Continuing education helps lawyers improve their knowledge and stay informed about changes in law and practice. This is very important in migration-related work because immigration rules and procedures may change. A lawyer who does not update their knowledge may provide outdated or incorrect advice.

Thus, professional standards are a system of practical duties that protect the client. For migrants, these standards help ensure that legal assistance is not random, careless, or unfair, but responsible, competent, and ethical.

The regulation carried out by the Law Society of British Columbia has direct importance for the protection of migrants' rights. Migrants often need legal assistance in matters that affect their ability to live, work, study, or remain with family members in Canada. In some cases, legal help may also relate to protection from persecution, violence, or exploitation. The first important element is prevention. The existence of professional standards encourages lawyers to act carefully and responsibly. Lawyers understand that their conduct may be reviewed and that serious violations may lead to professional consequences. This creates a general culture of responsibility in the legal profession. The second element is accountability. If a migrant believes that a lawyer acted dishonestly, incompetently, or unethically, the person may submit a complaint to the Law Society. The complaint process is an important mechanism because it gives clients a way to seek review of a lawyer's conduct. This is especially valuable for migrants who may otherwise feel powerless in relation to professional service providers. The third element is discipline. If a lawyer violates professional rules, disciplinary measures may be applied. These measures may include warnings, restrictions, suspension, or other consequences depending on the seriousness of the

violation. Discipline protects not only one client but also future clients, because it helps remove or correct unsafe professional behaviour.

The fourth element is professional improvement. Not every problem in legal practice requires punishment. Sometimes the issue may be connected with poor office management, lack of communication, or insufficient professional skills. In such cases, regulatory measures may help the lawyer improve their practice. This approach is useful because it supports better legal services in the future. The fifth element is public trust. Migrants must be able to trust that lawyers are not acting without control. When there is a professional body that sets rules, considers complaints, and protects the public interest, people are more likely to seek legal assistance. Trust is especially important for people who come from countries where legal institutions may be weak or corrupt.

The role of the Law Society is also connected with access to justice. Access to justice does not mean only the formal right to go to court or submit documents. It also means the real ability to understand legal procedures and receive qualified assistance. For migrants, access to justice often depends on whether a lawyer explains the process clearly, acts honestly, respects the client's situation, and provides competent advice. At the same time, the Law Society is not a legal aid organization and does not replace a lawyer in a client's case. Its role is regulatory. It does not usually decide immigration applications or represent migrants before immigration authorities. However, by controlling the professional conduct of lawyers, the Law Society creates the conditions for safer and more reliable legal assistance.

In this context, the Law Society of British Columbia performs an important protective function. It helps ensure that migrants receive legal services from lawyers who must follow clear professional rules. This is necessary because migration issues often involve human dignity, family unity, personal safety, and the possibility of building a stable life in a new country.

The Law Society of British Columbia plays an important role in ensuring professional standards of legal assistance to migrants. Its main function is to regulate

lawyers in the public interest and to support ethical, competent, and responsible legal practice. Legal assistance to migrants requires special care because migrants may face language barriers, lack of knowledge about the legal system, emotional stress, and serious legal risks. In such circumstances, the lawyer's professionalism has direct influence on the protection of the client's rights and interests. The Law Society contributes to the quality of legal assistance through professional rules, requirements of competence, continuing professional development, complaint procedures, and disciplinary mechanisms. These instruments help prevent unethical conduct, correct professional problems, and protect the public from poor legal services. The professional standards established and enforced by the Law Society are important not only for lawyers but also for migrants who need reliable legal support. They create a system in which legal help must be based on honesty, knowledge, confidentiality, clear communication, and respect for the client. Therefore, the role of the Law Society of British Columbia in the field of legal assistance to migrants can be understood as both regulatory and protective. By supervising the legal profession, the Law Society helps strengthen public trust, improve access to justice, and protect the rights of people who are in a difficult legal and social situation.

Oleksii Tatunko

Akademia Techniczno-Artystyczna Nauk Stosowanych w Warszawie

Faculty: Logistics

Specialization: Transport Manager

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF LOGISTICS INFRASTRUCTURE IN UKRAINE AND EUROPEAN COUNTRIES

Logistics infrastructure is one of the main conditions for stable economic development, international trade and effective cooperation between states. It includes transport routes, warehouses, terminals, ports, railway stations, road networks, border crossing points, digital systems and other elements that ensure the movement of goods from producers to consumers. In the modern world, logistics is not only a technical process. It is also an important part of national security, economic resilience and integration into international markets.

For Ukraine, the issue of logistics infrastructure has become especially important in recent years. The full-scale war, destruction of transport facilities, changes in export routes and the need for closer cooperation with the European Union have created new challenges. At the same time, these challenges have opened new opportunities for modernization. Ukraine needs to rebuild damaged infrastructure, improve transport links with European countries and develop modern logistics solutions that meet international standards. European countries also continue to improve their logistics systems. Their main priorities are the development of railway transport, digitalization, environmental safety, intermodal transportation and the strengthening of cross-border connections. The European Union pays special attention to the Trans-European Transport Network, which connects different regions of Europe and supports the movement of goods and people.

Ukraine has an important geographical position between Europe and Asia. This creates strong potential for the development of transport corridors, international trade routes and logistics centers. Before the full-scale war, Ukrainian logistics was based on several key elements: railway transport, road transport, seaports, river transport, warehouses and border infrastructure. Each of these elements played an important role in the national economy [1].

Railway transport has traditionally been one of the most important parts of Ukrainian logistics. It is used for the transportation of grain, metal, coal, construction materials and other large volumes of goods. Railways are especially important because they can move heavy cargo over long distances at relatively low cost. However, the war has seriously affected railway infrastructure. Some railway lines, stations and energy facilities have been damaged or destroyed. This has created additional pressure on the transport system and increased the need for repair, protection and modernization.

Road transport is also very important for Ukraine. It provides flexible delivery of goods within the country and to neighboring European states. After the beginning of the full-scale invasion, road transport became even more significant because many traditional sea routes were limited or blocked. As a result, the role of western border crossings with Poland, Slovakia, Hungary, Romania and Moldova increased. However, this also created problems such as queues at border points, delays in customs procedures and overload of roads near the border. Seaports are another key part of Ukrainian logistics. Ukraine is one of the important exporters of agricultural products, and sea transport is usually the most effective way to deliver large volumes of goods to world markets. The damage to port infrastructure and the risks connected with military actions have shown how important it is to have alternative logistics routes. At the same time, the restoration of Black Sea ports remains one of the main tasks for Ukraine's economic recovery. Warehouse infrastructure in Ukraine is developing unevenly [1]. Large cities and industrial regions have more modern warehouses and distribution centers, while some regions still need investment in storage facilities, cold chains and logistics parks.

Modern warehouses are necessary for food products, medicines, industrial goods and e-commerce. The growth of online trade also increases the need for fast and well-organized delivery systems.

Another serious problem is border infrastructure. Since Ukraine is moving closer to the European Union, border crossings have become strategic points for trade. However, many of them need expansion, better technical equipment and digital customs solutions. The difference between the Ukrainian railway gauge and the European railway gauge also creates technical difficulties. Goods often need to be reloaded at the border, which takes time and increases costs.

Despite these problems, Ukraine has significant prospects. The country can develop modern logistics hubs near western borders, improve railway connections with European countries, expand intermodal transportation and introduce digital systems for customs and cargo tracking. In the future, Ukraine may become an important logistics bridge between the European Union, the Black Sea region and other international markets [2].

European countries have a high level of logistics development. Their infrastructure is based on cooperation between different types of transport: road, railway, sea, river and air. One of the main features of European logistics is intermodality. This means that goods can be transported using several types of transport within one organized system. For example, cargo may arrive at a seaport, then move by railway to a logistics terminal and later be delivered by truck to the final destination.

The European Union actively supports the development of the Trans-European Transport Network. This network connects major cities, ports, industrial centers and border regions. Its purpose is to create a united transport space where goods and passengers can move quickly and safely. Such an approach helps reduce regional differences, supports trade and strengthens the internal market of the European Union.

Railway transport is one of the main priorities in Europe. Many countries are trying to shift part of freight transportation from roads to railways. This is connected

with environmental goals, because rail transport usually produces fewer emissions than road transport. In addition, railways can carry large volumes of goods and reduce traffic congestion on roads. Countries such as Germany, Austria, Poland, France and the Netherlands invest in railway modernization, new terminals and cross-border connections. Road transport remains very important in European logistics because it provides flexibility. Trucks are often used for the first and last stages of delivery. However, European countries are working to make road transport cleaner and more efficient. This includes the development of electric trucks, charging infrastructure, better traffic management and digital route planning [3].

Seaports also play a major role in European logistics. Ports such as Rotterdam, Antwerp-Bruges, Hamburg, Gdańsk and others are large international logistics centers. They connect Europe with global markets and provide access to maritime trade routes. Modern European ports are not only places for loading and unloading cargo. They are complex logistics ecosystems with warehouses, railway links, customs services, digital platforms and industrial zones. Digitalization is another important direction of logistics development in Europe. Modern logistics requires fast exchange of information between companies, customs authorities, carriers and customers. Digital documents, cargo tracking systems, automated warehouses and artificial intelligence help reduce delays and improve decision-making. Digital logistics also makes supply chains more transparent and predictable [4].

Environmental responsibility is a key principle of European logistics policy. The European Union seeks to reduce emissions and promote sustainable transport. This includes the development of railway and inland waterway transport, the use of alternative fuels, energy-efficient warehouses and green logistics corridors. Such measures are important not only for the environment, but also for the long-term competitiveness of European companies.

European experience is useful for Ukraine because it shows that logistics infrastructure should be developed as an integrated system. Roads, railways, ports,

warehouses and digital services must work together. Separate modernization of one element is not enough if other parts of the system remain weak. Therefore, Ukraine can use European approaches to planning, financing and managing logistics infrastructure.

The future development of Ukrainian logistics infrastructure is closely connected with cooperation with European countries. This cooperation is important for trade, reconstruction, security and integration into the European economic space. Ukraine and the European Union already have common interests in creating stable transport routes, improving border infrastructure and developing alternative corridors for exports and imports.

One of the most important prospects is the integration of Ukraine into European transport corridors. This process can help connect Ukrainian regions with European logistics networks. It may also increase the role of Ukraine as a transit country. Better connections with Poland, Slovakia, Hungary, Romania and Moldova can support trade and reduce the dependence on limited routes. A second important direction is the modernization of border crossing points. Efficient borders are essential for international logistics. Long queues, slow customs procedures and lack of infrastructure increase the cost of transportation. Ukraine needs more modern terminals, electronic document systems, better inspection equipment and coordinated work between customs and transport authorities. Joint projects with European partners can help solve these problems.

The development of intermodal logistics is another promising area. Ukraine needs more terminals where cargo can be easily transferred between rail, road, river and sea transport. Such terminals are especially important near borders, large industrial centers and ports. Intermodal transportation can reduce costs, improve delivery speed and make logistics more flexible. Railway modernization is also a strategic task. Ukraine should repair damaged railway infrastructure, improve safety and increase compatibility with the European railway system. The development of European-gauge railway sections may simplify transportation between Ukraine and the European Union. At the same

time, it is important to preserve and modernize the existing railway network because it remains essential for domestic freight movement.

Port infrastructure will remain important after the war and during reconstruction. Restoring Ukrainian seaports can return the country's strong position in international trade. However, Ukraine should not rely only on sea routes. A balanced logistics system must include sea, rail, road and river transport. This will make the country more resilient to possible crises. Digitalization can become one of the most effective tools for improving logistics. Ukraine can introduce electronic cargo documents, digital customs services, automated cargo tracking and online platforms for carriers. These solutions can reduce corruption risks, speed up procedures and make logistics more transparent. Digital systems are also important for cooperation with European partners because they help create common standards.

Investment is another key condition for development. Logistics infrastructure requires large financial resources. Ukraine will need support from the state, private business, international organizations and European financial institutions. Public-private partnership can be an effective model for building logistics centers, warehouses, terminals and road infrastructure. Human capital should also be considered. Modern logistics needs qualified specialists who understand transport planning, warehouse management, customs procedures, digital tools and international trade. Therefore, education and professional training in logistics must develop together with infrastructure. Universities, colleges and training centers should prepare specialists who can work in modern logistics systems.

The prospects for Ukraine are significant. With proper planning, investment and cooperation with European countries, Ukraine can create a more modern and reliable logistics infrastructure. This will support economic recovery, strengthen exports, improve regional development and bring the country closer to the European Union.

Logistics infrastructure is a strategic foundation for the economic development of Ukraine and European countries. It influences trade, investment, regional cooperation

and national resilience. In the modern world, logistics is not only about transportation. It is a complex system that includes infrastructure, technology, management, security and international cooperation. Ukraine has strong potential in the field of logistics because of its geographical location, large agricultural and industrial sectors and connection with European markets. However, the country faces serious challenges, including war damage, overloaded border crossings, limited port operations, technical differences with European railways and the need for modern warehouses and terminals.

European countries demonstrate important examples of logistics development. Their experience shows the value of intermodal transportation, railway modernization, digitalization, environmental responsibility and coordinated infrastructure planning. These approaches can be useful for Ukraine, especially in the context of reconstruction and European integration. The main prospects for Ukraine include the modernization of railway and road infrastructure, restoration of ports, development of logistics hubs, improvement of border crossings, digitalization of customs procedures and closer integration with European transport corridors. Special attention should be paid to the development of intermodal terminals and cooperation with neighboring countries. The future of logistics infrastructure in Ukraine depends on clear state policy, international support, private investment and professional management. If these conditions are ensured, Ukraine will be able to build a modern logistics system that supports economic recovery, strengthens international trade and becomes an important part of the European logistics network.

List of References:

1. European Commission. (2020). Sustainable and Smart Mobility Strategy – putting European transport on track for the future. Brussels: European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0789>.

2. International Transport Forum. (2023). ITF Transport Outlook 2023. Paris: OECD Publishing. URL: https://www.oecd.org/en/publications/itf-transport-outlook-2023_b6cc9ad5-en.html.
3. European Commission. (2024). Transport and the Green Deal. Brussels: European Commission. URL: https://commission.europa.eu/topics/transport-and-tourism/transport-and-green-deal_en
4. Meisel, F., Kirschstein, T., & Bierwirth, C. (2013). Integrated production and intermodal transportation planning in large scale production-distribution networks. Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review, 60, 62–78.

Pavlo Kukharchuk

Akademia Techniczno-Artystyczna Nauk Stosowanych w Warszawie

Field of study: Logistics

Specialization: E-commerce and Sales Logistics Manager

THE IMPACT OF DIGITAL TECHNOLOGIES ON LOGISTICS PROCESSES IN E-COMMERCE

The rapid development of e-commerce has changed the way goods are sold, stored, delivered, and returned. Online trade is no longer only a convenient form of buying products. It has become a large economic system that depends on fast logistics, accurate information, stable supply chains, and high-quality customer service. In this system, logistics plays a key role because the success of online business depends not only on the product itself, but also on how quickly and safely it reaches the customer.

Digital technologies have become an important part of modern logistics. They help companies manage orders, control warehouse operations, plan delivery routes, track parcels, forecast demand, and communicate with customers. Technologies such as artificial intelligence, cloud platforms, the Internet of Things, big data analytics, automation, and digital tracking systems are now widely used in e-commerce logistics. Their main purpose is to make logistics processes faster, more transparent, more flexible, and more cost-effective.

The relevance of this topic is connected with the fact that customers expect quick delivery, clear information about the location of their orders, simple returns, and reliable service. At the same time, companies face strong competition, rising transport costs, limited warehouse space, and the need to reduce mistakes. Digital technologies help solve these problems, but they also create new challenges, including cybersecurity

risks, the need for investment, staff training, and dependence on stable digital infrastructure.

E-commerce logistics includes several important processes: receiving orders, managing inventory, storing goods, picking and packing products, transporting parcels, delivering them to customers, and processing returns. Each of these stages requires speed, accuracy, and coordination. Traditional logistics methods are often not enough for modern online trade because the number of orders can change quickly, delivery geography can be wide, and customer expectations are very high.

Digital technologies make it possible to connect all parts of the logistics chain into one information system. For example, when a customer places an order on an online platform, the system can automatically check product availability, send information to the warehouse, prepare delivery documents, and transfer data to the transport service. This reduces manual work and decreases the risk of errors. One of the most important technologies in e-commerce logistics is artificial intelligence. It helps companies analyze large amounts of data and make better decisions. Artificial intelligence can be used to forecast demand, choose optimal delivery routes, detect possible delays, and improve warehouse management. For example, if the system sees that demand for a product is increasing in a certain region, the company can move more stock closer to that area. As a result, delivery becomes faster and cheaper. The Internet of Things is also important for logistics. It allows companies to collect real-time data from vehicles, warehouses, parcels, and equipment. Sensors can show the temperature of goods, the location of a vehicle, the condition of a package, or the workload of warehouse equipment. This is especially useful for products that require special storage conditions, such as food, medicine, or electronics. Cloud technologies help companies store and process information without depending only on local computers or paper documents. Cloud platforms allow different participants in the logistics chain to use the same data in real time. This improves cooperation between online stores, warehouses, transport companies, suppliers, and customers.

Thus, digital technologies create a more connected logistics system. They help companies move from slow and partly manual processes to faster, data-based management.

The first major advantage of digital technologies is increased speed. In e-commerce, time is one of the most important factors. Customers often choose an online store not only because of price, but also because of delivery terms. Digital systems help process orders faster, reduce waiting time in warehouses, and improve transport planning. Automated order processing allows companies to handle many purchases at the same time, especially during periods of high demand.

The second advantage is better accuracy. Manual work often leads to mistakes, such as wrong product selection, incorrect address information, or delays in updating stock levels. Digital systems reduce these risks because data is processed automatically. Barcode scanning, warehouse management systems, and digital inventory control help workers find products faster and avoid confusion. The third advantage is transparency. Customers want to know where their orders are and when they will receive them. Digital tracking systems allow customers to follow the movement of their parcels from the warehouse to the final delivery point. This increases trust in the online store and reduces the number of customer service requests. Transparency is also useful for companies because managers can see weak points in logistics processes and correct them.

The fourth advantage is cost reduction. Digital technologies help companies use resources more efficiently. Route optimization systems can reduce fuel consumption and delivery time. Warehouse automation can lower the need for repetitive manual work. Demand forecasting can prevent overstocking and stock shortages. As a result, companies can reduce unnecessary costs and improve their financial results. The fifth advantage is better customer service. In e-commerce, logistics directly influences customer satisfaction. Even if the product is good, late delivery or poor tracking can create a negative impression. Digital technologies help provide more accurate delivery

dates, faster communication, and easier returns. A well-organized return process is especially important because online customers often return products that do not fit their needs. Digital technologies also support sustainable logistics. Route optimization, better warehouse planning, and more accurate demand forecasting can reduce unnecessary transport movements and waste. This is important because modern companies are expected not only to be profitable, but also environmentally responsible.

Therefore, the use of digital technologies gives e-commerce companies several important benefits: speed, accuracy, transparency, lower costs, better service, and more sustainable operations.

Despite many advantages, the implementation of digital technologies in logistics is not always simple. The first problem is the high cost of digital transformation. Modern software, automated warehouse equipment, tracking systems, sensors, and cybersecurity tools require serious investment. Small and medium-sized companies may find it difficult to introduce advanced technologies because they have limited financial resources. The second challenge is the need for qualified staff. Digital logistics requires employees who can work with information systems, analyze data, control automated equipment, and understand digital processes. If workers do not receive proper training, even good technologies may not bring the expected result. For this reason, companies need to invest not only in equipment, but also in education and professional development. The third problem is cybersecurity. E-commerce logistics depends on large amounts of data, including customer addresses, payment information, order history, supplier data, and delivery routes. If this information is not protected, companies may face data leaks, fraud, or disruption of operations. Therefore, cybersecurity must be an essential part of digital logistics management. The fourth challenge is dependence on digital infrastructure. Cloud systems, tracking platforms, and automated tools require stable internet connection and reliable technical support. If the system stops working, logistics operations can slow down or even stop. This means

that companies must have backup plans and technical solutions for emergency situations.

The fifth problem is integration between different systems. In e-commerce logistics, many participants are involved: online stores, payment services, warehouse operators, delivery companies, suppliers, and customers. If their digital systems do not work well together, information may be delayed or lost. Effective digital logistics requires compatibility between platforms and clear rules for data exchange. Another important challenge is the human factor. Some employees may resist changes because they are used to traditional methods of work. They may fear that automation will replace their jobs or make their duties more difficult. For this reason, managers should explain the purpose of digital transformation and show that technologies are tools for improving work, not only instruments of control.

Thus, digital transformation in e-commerce logistics requires a balanced approach. Companies should not only buy modern technologies, but also plan their implementation carefully, train employees, protect data, and improve cooperation with partners.

Digital technologies have a strong influence on logistics processes in the field of e-commerce. They change the way companies manage orders, store goods, plan deliveries, communicate with customers, and process returns. Technologies such as artificial intelligence, the Internet of Things, cloud platforms, big data analytics, automation, and tracking systems make logistics more efficient, transparent, and flexible. The main advantages of digital technologies are faster order processing, better inventory control, fewer mistakes, optimized delivery routes, lower costs, and improved customer service. These benefits are especially important in e-commerce because customers expect quick delivery, accurate information, and simple communication. At the same time, digital transformation creates certain risks and challenges. Companies may face high implementation costs, lack of qualified staff, cybersecurity threats, technical failures, and problems with system integration. These difficulties show that

digital technologies should be introduced step by step and with proper planning. In general, digital technologies are not only additional tools for logistics. They are becoming a necessary condition for the effective development of e-commerce. Companies that use digital solutions wisely can become more competitive, improve customer satisfaction, and build more stable logistics processes. However, successful digital transformation requires not only technology, but also professional management, staff training, data protection, and continuous improvement of business processes.

List of References:

1. DHL. (2024). DHL Logistics Trend Radar 7.0: Insights shaping tomorrow. DHL Group. URL: https://group.dhl.com/en/media-relations/press-releases/2024/dhl-logistics-trend-radar-unveils-emerging-ai-trends-and-sustainable-solutions.html?utm_source.
2. World Economic Forum. (2018). Delivering the Goods: E-commerce Logistics Transformation. World Economic Forum. URL: https://www.weforum.org/publications/delivering-the-goods-e-commerce-logistics-transformation/?utm_source.
3. UNCTAD. (n.d.). E-commerce and the digital economy. United Nations Trade and Development. URL: <https://unctad.org/topic/ecommerce-and-digital-economy>.
4. World Economic Forum. (2024). From Disruption to Opportunity: Strategies for Rewiring Global Value Chains. World Economic Forum. URL: https://www.weforum.org/publications/from-disruption-to-opportunity-strategies-for-rewiring-global-value-chains/?utm_source.
5. Le, T. V., & Fan, R. (2023). Digital Twins for Logistics and Supply Chain Systems: Literature Review, Conceptual Framework, Research Potential, and Practical Challenges. arXiv. URL: https://arxiv.org/abs/2311.17317?utm_source.

Dmytro Muzychuk,

Adam Mickiewicz University in Poznań

Orcid: <https://orcid.org/0009-0000-2443-8865>

**INTERNATIONAL PARTNERSHIP BETWEEN HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF
UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION ADVISORY MISSION:
CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS**

The European integration of Ukraine has created a need for continuous reform of the national law enforcement system. These changes concern not only the work of public authorities but also the professional education of future police officers, investigators, security specialists, lawyers, psychologists, and other employees of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. In this process, higher education institutions under the Ministry of Internal Affairs play an important role. They provide professional knowledge, develop practical skills, and form the ethical values that future law enforcement officers need in their daily work. Modern law enforcement education cannot be limited to national experience. Security threats, organised crime, cybercrime, illegal trafficking, corruption, violence, and other forms of unlawful behaviour often cross national borders. Therefore, the training of law enforcement personnel should include European practices, international standards, and modern methods of public safety management. Cooperation with international organisations allows Ukrainian educational institutions to improve their teaching methods and bring professional training closer to the standards applied in democratic European states. An important partner in this field is the European Union Advisory Mission Ukraine. Its activity is aimed at supporting the reform of the civilian security sector, strengthening the rule of law, improving public trust in law enforcement institutions, and introducing modern European approaches to management, professional training, and protection of human

rights. Cooperation between the Mission and higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs contributes to the exchange of experience, the development of educational programmes, and the introduction of practical forms of training.

The importance of this partnership has increased under martial law. Ukrainian law enforcement officers perform their duties in difficult and dangerous conditions. They take part in maintaining public order, documenting war crimes, protecting critical infrastructure, supporting the population, and responding to the consequences of attacks. These tasks require a high level of professional knowledge, emotional stability, legal awareness, and the ability to make lawful decisions under pressure. International cooperation can help educational institutions prepare specialists who are ready to work in such conditions and, at the same time, respect democratic values and human rights. The purpose of this article is to examine the current state of cooperation between higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the European Union Advisory Mission, as well as to identify the main prospects for its further development.

The future development of partnership between higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the European Union Advisory Mission should be based on a long-term and systematic approach. Cooperation should move from separate events to stable institutional programmes with clearly defined goals, participants, expected results, and methods of assessment. One promising area is the creation of joint educational courses. Such courses may combine the knowledge of Ukrainian teachers, law enforcement practitioners, and experts of the European Union Advisory Mission. Their content can focus on democratic policing, human rights, investigation methods, communication with victims, public safety, professional ethics, leadership, and crisis management. Joint courses may be included in formal educational programmes or offered as additional professional training.

The development of common teaching materials is equally important. Manuals, practical guides, model situations, digital courses, and collections of professional tasks can be used in several higher education institutions. This would help establish common approaches to the training of law enforcement personnel. Materials should be regularly reviewed so that they remain consistent with changes in legislation, security conditions, and professional practice.

Digital education provides further opportunities for cooperation. Online learning platforms can make international expertise available to a larger number of students, teachers, and law enforcement officers. Digital courses may include video lectures, interactive tasks, tests, model cases, and professional discussions. This form of education is useful when direct participation in training is limited by security conditions or geographical distance. At the same time, digital education should not completely replace personal communication and practical exercises. Law enforcement training requires teamwork, direct contact, and the practice of professional behaviour. Therefore, the most effective model is a combination of online learning, classroom teaching, and practical training. The establishment of permanent expert groups may also strengthen cooperation. Such groups could include representatives of higher education institutions, the Ministry of Internal Affairs, law enforcement bodies, civil society, and the European Union Advisory Mission. They could regularly review educational programmes, identify new professional needs, and prepare recommendations for the improvement of training. A further prospect is the expansion of academic mobility. Teachers, researchers, and students can participate in study visits, international schools, conferences, and exchange programmes. Such activities allow participants to compare educational systems, study the work of foreign institutions, and develop professional contacts. Mobility also supports the spread of new ideas within Ukrainian universities after participants return to their institutions. However, academic mobility should not be limited to individual professional benefits. Participants should share the knowledge they gain with their colleagues and students. They may organise

seminars, prepare teaching materials, or take part in the revision of courses. This approach ensures that the results of international cooperation benefit the whole institution.

The development of joint research should become another important part of partnership. Ukrainian and European researchers can study the effectiveness of police reforms, public trust, professional education, protection of victims, and the work of law enforcement bodies during emergencies. Joint research can provide a stronger evidence base for decisions in the security sector.

The study of wartime law enforcement experience is particularly important. Ukrainian police officers and other employees of the Ministry of Internal Affairs perform tasks that are unusual for law enforcement bodies in peaceful European countries. These tasks include work in areas affected by hostilities, assistance during evacuation, documentation of war crimes, protection of public order after attacks, and cooperation with military and rescue services.

This experience should be carefully studied and included in educational programmes. It may also be useful for European partners because modern security threats require all states to improve their ability to act during major crises. In this context, cooperation should be based on mutual exchange rather than one-sided assistance. Partnership should also support education in the field of war crime documentation. Future investigators and other specialists must know how to identify, record, preserve, and analyse evidence in accordance with national law and international standards. Mistakes made during the first stages of documentation may reduce the value of evidence and make future legal proceedings more difficult. Another important prospect is the development of cyber security education. Digital technologies are used in nearly every area of public life, while criminals also use them to commit fraud, steal information, attack computer systems, and spread unlawful content. Law enforcement officers need knowledge about digital evidence, online communication, data protection, and cybercrime investigation. The European Union Advisory Mission

may support the improvement of courses related to these areas and help educational institutions establish professional contacts with European experts. Cyber security training should be regularly updated because digital threats change quickly. Cooperation between universities, law enforcement bodies, technology experts, and international partners is essential. The partnership may also contribute to the development of integrity education and corruption prevention. Professional training should explain not only the legal consequences of corruption but also its effect on public trust, institutional stability, and national security. Students should learn how to identify conflicts of interest, follow ethical standards, and report unlawful behaviour. Integrity should be supported by the internal culture of educational institutions. Teachers and managers must demonstrate fairness, responsibility, and respect for academic rules. International partners can help develop educational approaches that connect professional ethics with real situations faced by law enforcement employees. The future model of cooperation should include regular assessment of its results. It is not enough to count the number of seminars, conferences, or participants. Evaluation should show whether training has improved professional knowledge, teaching methods, decision-making, and practical work. Feedback from students, teachers, graduates, and law enforcement units can help identify both successful practices and areas that require improvement. Clear indicators may include the introduction of new courses, the use of interactive teaching methods, the preparation of joint publications, the improvement of language skills, and the application of training results in professional work. Assessment should be used not as a formal reporting tool but as a means of improving cooperation. It is also necessary to strengthen communication between higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs. Universities may have different areas of experience and successful practices. A common network for sharing educational materials, research results, and information about international projects would reduce duplication and support more effective use of available resources. The European Union Advisory Mission may assist in the development of such a network by supporting coordination,

expert communication, and joint events. Cooperation between Ukrainian institutions is an important condition for successful international partnership because external support is most effective when national partners act in a coordinated manner. Civil society organisations should also be involved in educational cooperation. They may provide knowledge about the needs of victims, local communities, young people, persons with disabilities, and other social groups. Their participation can help make professional education more closely connected with public expectations and real human rights problems. Cooperation with civil society may include public discussions, joint training, research, and the preparation of recommendations. At the same time, the roles and responsibilities of all participants should be clearly defined. The main purpose of such cooperation is to improve the ability of law enforcement institutions to serve society. Further development of international partnership also depends on institutional support. Universities need trained coordinators, clear internal procedures, and resources for managing international projects. International cooperation should not depend only on the personal activity of individual teachers or managers. It should become part of the strategic development of each educational institution. The leadership of higher education institutions should include international partnership in development plans, encourage teachers to participate in joint projects, and support the use of new knowledge in the educational process. Such an approach will help transform individual initiatives into a stable system of cooperation.

International partnership between higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the European Union Advisory Mission is an important part of the reform of professional law enforcement education. It supports the introduction of European standards, improves the quality of teaching, promotes respect for human rights, and helps prepare specialists for modern security challenges. The current cooperation includes the improvement of educational programmes, professional development of teachers, practical training, research, support for community-oriented policing, leadership education, gender equality, psychological resilience, and

professional ethics. These areas are connected by a common purpose: to form a law enforcement officer who is professionally competent, legally responsible, open to communication, and guided by democratic values. At the same time, the effectiveness of partnership depends on its continuity and practical results. Separate international events should become part of long-term institutional cooperation. The knowledge gained through seminars, training sessions, and expert meetings must be included in educational programmes, teaching materials, research activities, and daily professional practice. Further development should focus on joint educational courses, common teaching materials, digital learning, academic mobility, permanent expert groups, and joint research. Special attention should be given to the documentation of war crimes, crisis management, cyber security, psychological support, integrity, and the practical experience gained by Ukrainian law enforcement institutions during the war. The partnership should remain based on mutual respect and exchange of experience. Ukraine receives valuable European support, but Ukrainian institutions also possess knowledge that is important for the wider European security community. Their experience in responding to wartime threats, protecting the population, and maintaining public order under difficult conditions can contribute to the development of modern security approaches in Europe. A systematic partnership between higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the European Union Advisory Mission can strengthen both education and law enforcement practice. Its further development will support the preparation of a new generation of specialists who are able to protect society, act within the law, respect human dignity, and contribute to the European future of Ukraine.

Байцур Катерина Юрївна,

*старший науковий співробітник відділу аспірантури (ад'юнктури) і
докторантури Харківського національного університету внутрішніх справ*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2411-9319>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Охорона громадського порядку завжди була одним із ключових напрямів діяльності Національної поліції України. Проте в умовах воєнного стану ця діяльність набуває особливого значення, оскільки безпека громадян, стабільність суспільного життя та здатність держави підтримувати правопорядок безпосередньо залежать від ефективності поліцейського реагування. Воєнний стан змінює звичні умови функціонування органів публічної влади, посилює навантаження на правоохоронну систему та вимагає від поліції не лише виконання традиційних завдань, а й швидкої адаптації до нових загроз. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції у цій сфері охоплюють сукупність правових норм, принципів, організаційних механізмів та управлінських рішень, які визначають порядок здійснення поліцейських повноважень. Йдеться не лише про формальне застосування законодавства, а й про практичну здатність поліції забезпечувати баланс між потребами безпеки та дотриманням прав і свобод людини. Саме цей баланс є особливо важливим під час воєнного стану, коли держава може застосовувати додаткові обмеження, але такі обмеження мають залишатися правомірними, обґрунтованими та пропорційними.

Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції формуються на основі норм публічного права, які регулюють організацію,

повноваження, форми та методи діяльності поліції. У сфері охорони громадського порядку ці засади мають особливе значення, оскільки саме через адміністративно-правовий механізм держава визначає, яким чином поліція може діяти, які заходи застосовувати та в яких межах реалізовувати владні повноваження [1, с. 281].

Охорона громадського порядку передбачає систему дій, спрямованих на забезпечення спокою, безпеки, нормального функціонування суспільних відносин, недопущення правопорушень та оперативне реагування на загрози. Для Національної поліції ця діяльність має комплексний характер [2, с. 334]. Вона охоплює патрулювання, профілактику адміністративних і кримінальних правопорушень, реагування на повідомлення громадян, забезпечення безпеки під час масових заходів, контроль за дотриманням встановлених обмежень, взаємодію з органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями та іншими правоохоронними структурами [3, с. 167]. Правова природа діяльності поліції у цій сфері полягає в тому, що вона здійснюється від імені держави, має владно-організаційний характер і спрямована на захист публічних інтересів. Водночас поліція не може діяти поза межами права, навіть якщо обставини є надзвичайними. Законність залишається основним принципом поліцейської діяльності, а воєнний стан не скасовує необхідності дотримання правових процедур. Навпаки, саме в умовах підвищеної небезпеки значення законності зростає, оскільки будь-яке необґрунтоване втручання в права людини може посилити соціальну напругу та знизити довіру до правоохоронних органів [4, с. 149].

Важливим елементом адміністративно-правових засад є принцип пропорційності. Поліцейські заходи мають відповідати реальній загрозі, бути необхідними для досягнення правомірної мети та не створювати надмірного обмеження для громадян. Наприклад, перевірка документів, обмеження руху, забезпечення комендантської години або участь у заходах безпеки повинні

здійснюватися не формально, а з урахуванням конкретної ситуації, рівня небезпеки та вимог законодавства [5, с. 137].

Не менш важливим є принцип взаємодії. У мирний час поліція також співпрацює з іншими органами, але під час воєнного стану така взаємодія стає більш інтенсивною. Національна поліція координує свої дії з військовими адміністраціями, підрозділами Збройних Сил України, Національною гвардією, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Така співпраця дозволяє швидше реагувати на загрози, ефективніше використовувати ресурси та уникати дублювання функцій. Окрему увагу слід приділити профілактичній складовій. Охорона громадського порядку не зводиться лише до реагування на вже вчинені правопорушення. Вона передбачає постійну роботу з попередження конфліктів, виявлення ризиків, інформування населення, забезпечення правової обізнаності громадян. В умовах воєнного стану профілактична діяльність поліції має особливе значення, оскільки суспільство перебуває в стані психологічної напруги, а ризики правопорушень можуть зростати через евакуацію, переміщення населення, економічні труднощі, поширення панічних настроїв або дезінформації.

На нашу думку, адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції у сфері охорони громадського порядку становлять цілісну систему правового регулювання та практичної організації поліцейської роботи. Вони визначають не лише перелік повноважень поліції, а й спосіб їх реалізації, межі втручання в права громадян, порядок взаємодії з іншими органами та загальну спрямованість правоохоронної діяльності.

Воєнний стан істотно впливає на зміст і характер діяльності Національної поліції. У цей період правоохоронні органи працюють в умовах підвищеної небезпеки, нестабільної оперативної обстановки та постійної необхідності швидкого реагування. Охорона громадського порядку перестає бути лише

повсякденним адміністративним завданням і набуває значення важливого елементу національної безпеки. Однією з основних особливостей діяльності поліції в умовах воєнного стану є розширення кола практичних завдань. Поліцейські забезпечують дотримання комендантської години, беруть участь у роботі блокпостів, здійснюють перевірку документів, контролюють переміщення осіб і транспортних засобів, допомагають у проведенні евакуаційних заходів, охороняють місця надзвичайних подій, реагують на факти мародерства, диверсійної діяльності, незаконного обігу зброї та інших правопорушень, які можуть становити підвищену суспільну небезпеку.

Водночас розширення практичних завдань не означає безмежності повноважень. Національна поліція повинна діяти в межах закону, а кожен поліцейський захід має бути обґрунтованим. Особливо це стосується перевірки документів, поверхневої перевірки, тимчасового обмеження руху, застосування фізичної сили, спеціальних засобів або інших заходів примусу. В умовах воєнного стану суспільство очікує від поліції рішучості, але така рішучість має поєднуватися з правовою культурою, професійною стриманістю та повагою до людської гідності. Особливого значення набуває діяльність поліції у громадських місцях. Під час воєнного стану навіть звичайні скупчення людей можуть створювати додаткові безпекові ризики. Поліція має забезпечувати порядок на вокзалах, у пунктах надання гуманітарної допомоги, біля адміністративних будівель, у місцях евакуації, поблизу об'єктів критичної інфраструктури. У таких ситуаціях важливо не лише підтримувати дисципліну, а й запобігати паніці, конфліктам, проявам агресії та поширенню неправдивої інформації [6, с. 154].

Важливою складовою є комунікація поліції з населенням. У період воєнного стану громадяни часто перебувають у стані тривоги, невизначеності та психологічного виснаження. Тому ефективна охорона громадського порядку залежить не тільки від кількості патрулів або швидкості реагування, а й від того, наскільки поліція здатна пояснювати свої дії, надавати зрозумілу інформацію,

поводитися коректно та підтримувати довіру. Людяність у спілкуванні з громадянами не послаблює авторитет поліції, а навпаки, робить її діяльність більш ефективною. Окремою проблемою є забезпечення правопорядку на деокупованих територіях та в районах, що зазнали значних наслідків бойових дій. У таких місцях поліція стикається з великою кількістю викликів: фіксацією правопорушень, виявленням колабораційної діяльності, пошуком зниклих осіб, протидією незаконному обігу зброї, забезпеченням безпеки цивільного населення, допомогою у відновленні діяльності органів влади. Охорона громадського порядку тут має не лише правоохоронний, а й відновлювальний характер, оскільки поліція фактично допомагає повернути людям відчуття безпеки та правової стабільності [7, с. 10].

У період воєнного стану зростає роль адміністративного нагляду та контролю. Йдеться про дотримання спеціальних правил, встановлених у зв'язку з безпековою ситуацією. Проте адміністративний контроль не повинен перетворюватися на формальне примушування. Його метою є не покарання заради самого покарання, а забезпечення такого порядку, за якого громадяни, організації та органи влади можуть діяти безпечно й узгоджено [8, с. 20].

Також варто звернути увагу на внутрішню організацію діяльності Національної поліції. Під час воєнного стану важливими стають оперативність управлінських рішень, чіткий розподіл функцій між підрозділами, належне інформаційне забезпечення, психологічна готовність особового складу, професійна підготовка до дій у кризових ситуаціях. Поліцейський у таких умовах має бути не лише виконавцем наказів, а й фахівцем, здатним швидко оцінити обстановку, обрати правомірний спосіб реагування та не допустити загострення ситуації. Проблемним питанням залишається співвідношення безпеки і прав людини. Воєнний стан об'єктивно передбачає можливість певних обмежень, але ці обмеження не можуть бути свавільними. Для демократичної держави важливо, щоб навіть у складних умовах поліція залишалася інституцією, яка захищає

людину, а не лише контролює її поведінку. Саме тому адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності повинно бути чітким, зрозумілим і таким, що не залишає простору для необґрунтованого застосування примусу.

Таким чином, діяльність Національної поліції щодо охорони громадського порядку в умовах воєнного стану має низку особливостей, пов'язаних із підвищеним рівнем загроз, розширенням практичних завдань, необхідністю міжвідомчої взаємодії, посиленням профілактичної роботи та збереженням правового характеру поліцейських дій. Ефективність цієї діяльності залежить не лише від законодавчого регулювання, а й від професійності, моральної стійкості та відповідальності самих поліцейських.

Можемо зробити висновок, що адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції щодо охорони громадського порядку в умовах воєнного стану становлять важливий елемент механізму забезпечення публічної безпеки, правопорядку та стабільності суспільних відносин. Їх зміст полягає не лише у нормативному визначенні повноважень поліції, а й у встановленні правових меж, принципів, форм і методів поліцейської діяльності в умовах підвищеної загрози для держави та суспільства.

Список використаних джерел

1. Ляшко Д. А., Зінченко Д.А., Король О.В. Упровадження системи раннього реагування на злочинність як фактор підвищення довіри до правоохоронних органів. Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану : тези доп. учасників наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 281-282.

2. Зінченко Д. А. Ефективність діяльності Національної поліції України у контексті забезпечення громадської безпеки в умовах воєнних дій. Безпекова

ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, НАПрН України. ДНДІ МВС України. НДЛ кримінол. дослідж. та пробл. запобіг. злочинності. Вінниця. ТВОРИ. 2024. С. 332-335.

3. Чишко К. О. Сутність та значення адміністративної кваліфікації правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. Теорія та практика сучасної юриспруденції: матеріали VI Всеукр. наук. конф. Харків. 2015. С. 166-168.

4. Чишко К. О. Адміністративна відповідальність юридичних осіб за проступки, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку. Conferința internațională științifico-practică „Juridică științifică în condițiile de integrare Europeană Ucraina și Moldova: repere moderne de dezvoltare juridică”, 24-25 martie, 2017 / com. org.: V. Bujor (președinte) [et al.]. Chișinău : S. n., 2017 (Tipogr. „Cetatea de Sus”). – P. 148-151.

5. Чишко К. О. Класифікація об'єктів адміністративних правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. Право і суспільство. 2016. № 2. Ч. 3. С. 135-142.

6. Чишко К.О. Громадський порядок як об'єкт адміністративно-правового забезпечення. Кримінально-правові та адміністративні засади підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності підрозділами ОВС України: зб. матеріалів кругл. столу. Харків. Золота миля. 2014. С. 151-156.

7. Іванцов В. О. Національна поліція України як ключовий суб'єкт охорони громадського порядку. Глобальні виклики сучасності та шляхи їх вирішення: науковий і практичний дискурс: зб. наук.-практ. конф. / ГО "Центр наук.-дослід. ініціатив". Вінниця. ГО ЦНДІ, 2026. С. 8-12.

8. Іванцов В. О. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадського порядку в умовах воєнного стану. Трансформаційні процеси

безпекового середовища у воєнний час: зб. доп. за результатами Кругл. столу / ГО «Молодіжна Організація Починаючих Лідерів. Кам'янське. ГО МОПЛ. 2025. С. 19-23.

Бахасва Альона Сергіївна,

кандидат юридичних наук,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

заступник начальника відділу аналітичної роботи та організації управління

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6498-2213>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АЕРОКОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Аерокосмічна галузь належить до стратегічно важливих та наукоємних сфер державного управління, оскільки забезпечує розвиток обороноздатності держави, транспортної інфраструктури, науково-технічного потенціалу та високотехнологічного виробництва. В умовах сучасних безпекових викликів, цифровізації суспільства та процесів європейської інтеграції України значення ефективного адміністративно-правового регулювання цієї сфери істотно зростає. Особливої актуальності зазначене питання набуває в умовах воєнного стану, коли авіаційні та космічні технології відіграють важливу роль у забезпеченні національної безпеки, зв'язку, навігації, розвідки та оборонних потреб держави.

Особливістю аерокосмічної галузі є її комплексний характер, оскільки вона поєднує авіаційну та космічну складові, які мають різну специфіку функціонування, технічного забезпечення та нормативно-правового регулювання. Водночас чинне законодавство України не містить офіційного визначення поняття «аерокосмічна галузь». Нормативно-правові акти регулюють переважно окремі напрями діяльності – авіаційну та космічну, що зумовлює певну фрагментарність правового впливу та ускладнює формування цілісного механізму публічного управління у цій сфері [1, с. 351].

У науковій літературі адміністративно-правове регулювання розглядається як система правових засобів і механізмів, спрямованих на впорядкування суспільних відносин у сфері публічного управління. Його сутність полягає у

забезпеченні прав та законних інтересів суб'єктів, підтриманні належного функціонування державних інститутів, реалізації публічних інтересів і забезпеченні законності за допомогою норм адміністративного права [2, с.63; 3; 4, с. 105]. Таким чином, адміністративно-правове регулювання аерокосмічної галузі слід розглядати як комплексний вплив держави на суспільні відносини, що виникають у процесі створення, функціонування та використання авіаційної і космічної техніки.

Аерокосмічна галузь як об'єкт адміністративно-правового регулювання охоплює широкий спектр суспільних відносин, пов'язаних із науковими дослідженнями, виробництвом авіаційної та космічної техніки, використанням повітряного й космічного простору, функціонуванням наземної інфраструктури, організацією повітряного руху, а також діяльністю державних органів і міжнародних організацій у відповідній сфері. Крім того, важливою складовою аерокосмічної галузі є міжнародне співробітництво, оскільки авіаційна та космічна діяльність традиційно характеризуються високим рівнем міжнародної взаємодії та потребують дотримання міжнародних стандартів безпеки [5].

Ключовими складовими аерокосмічної галузі виступають авіаційна та космічна діяльність. Авіаційна діяльність пов'язана з використанням повітряного простору, експлуатацією повітряних суден, організацією повітряного руху та забезпеченням безпеки польотів. У свою чергу космічна діяльність охоплює дослідження й використання космічного простору, створення та функціонування космічної техніки, проведення наукових досліджень і запуск космічних апаратів. Незважаючи на відмінності, обидві складові мають спільну технологічну основу та потребують комплексного державного регулювання [1, 353].

Адміністративно-правове регулювання аерокосмічної галузі здійснюється через систему законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів. У сфері авіації ключове значення має Повітряний кодекс України, який визначає правові засади використання повітряного простору, встановлює вимоги до безпеки

польотів, сертифікації авіаційної техніки та діяльності суб'єктів авіаційної діяльності [6]. У сфері космічної діяльності базовим нормативним актом є Закон України «Про космічну діяльність», який регламентує правові та організаційні засади здійснення діяльності, пов'язаної з дослідженням і використанням космічного простору [5].

Водночас важливу роль у механізмі адміністративно-правового регулювання відіграють підзаконні нормативно-правові акти, які деталізують законодавчі положення та визначають процедурні аспекти їх реалізації. У сфері космічної діяльності вони регулюють питання ліцензування, фінансування, здійснення зовнішньоекономічної діяльності, організації космічної діяльності в інтересах оборони та національної безпеки. У сфері авіаційної діяльності підзаконне регулювання спрямоване на визначення порядку використання повітряного простору, організацію аеронавігаційного обслуговування, сертифікацію суб'єктів авіаційної діяльності та забезпечення льотної придатності повітряних суден.

Таким чином, аерокосмічна галузь є складним інтегрованим об'єктом адміністративно-правового регулювання, який поєднує авіаційні, космічні, виробничі, науково-технологічні та інфраструктурні компоненти. Специфіка цієї сфери зумовлює необхідність формування комплексного механізму публічного управління, здатного забезпечити ефективне функціонування галузі, дотримання міжнародних стандартів безпеки та розвиток національного науково-технічного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Бахаєва А.С., Селюков В.С. Аерокосмічна галузь як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Наше право*. 2026. № 2. С. 351-356.
2. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2007. 624 с.

3. Адміністративне право України: основні категорії та поняття : навчальний посібник / В.І. Загуменник, В.В. Мусієнко, В.В. Проценко ; за заг. ред. О.Х. Юлдашева. Київ : Поліграфіст, 2010. 512 с.

4. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України : підручник. Київ : Істина, 2008. 808 с.

5. Soler M. Fundamentals of Aerospace Engineering (an Introductory course to Aeronautical Engineering). 2nd ed. [Ed. Manuel Soler]. 2017. ISBN 978-19-744573-45.

6. Про космічну діяльність : Закон України від 15.11.1996 № 502/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 № 3393-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>

Бортник Юлія Миколаївна,

викладач кафедри мовної підготовки,

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4569-9885>

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ ТА АНАЛІЗУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

У сучасних умовах професійна підготовка майбутніх правоохоронців потребує не лише засвоєння фахових правових знань, а й розвитку здатності працювати з іншомовними джерелами. Англійська мова дедалі частіше використовується у сфері міжнародного співробітництва, правозастосовної практики, обміну інформацією між правоохоронними органами різних держав, а також під час вивчення міжнародних нормативно-правових актів, рішень судових установ, аналітичних матеріалів і професійної документації. Саме тому важливого значення набуває формування у здобувачів освіти навичок читання та аналізу юридичних текстів англійською мовою. Юридичний текст має особливу мовну природу. Він характеризується точністю формулювань, наявністю спеціальної термінології, логічною послідовністю викладу, складними синтаксичними конструкціями та високим рівнем змістової відповідальності. Для майбутнього правоохоронця недостатньо лише перекласти окремі слова або речення. Важливо зрозуміти правовий зміст документа, визначити його мету, виявити ключові поняття, проаналізувати зв'язки між нормами, фактами та правовими наслідками. Читання юридичних текстів англійською мовою повинно

розглядатися як комплексна професійна навичка, що поєднує мовну, правову, аналітичну та комунікативну компетентності.

Юридичні тексти англійською мовою мають низку особливостей, які відрізняють їх від загальнонавчаних навчальних матеріалів. Насамперед вони містять велику кількість термінів, значення яких залежить від правового контексту. Наприклад, такі слова, як *offence*, *liability*, *evidence*, *custody*, *claim*, *charge*, можуть мати різні відтінки значення залежно від виду документа та ситуації, у якій вони використовуються. Через це здобувачі освіти повинні навчитися не механічно перекладати терміни, а розуміти їхню функцію у конкретному юридичному тексті.

Важливою рисою англійських юридичних матеріалів є точність і формалізованість мовлення. У таких текстах часто використовуються сталі мовні конструкції, пасивний стан, складнопідрядні речення, модальні дієслова, що передають обов'язок, дозвіл, заборону або можливість. Наприклад, конструкції *shall be liable*, *may be applied*, *must be reported*, *is subject to investigation* мають не лише граматичне, а й правове значення. Неправильне розуміння таких формулювань може призвести до викривлення змісту документа. Для майбутніх правоохоронців особливо важливим є вміння визначати головну інформацію в юридичному тексті. Під час читання нормативного акта, витягу з судового рішення, службового повідомлення або міжнародного документа здобувач повинен бачити не лише окремі мовні одиниці, а й загальну логіку тексту. Він має розуміти, хто є суб'єктом правовідносин, які дії описуються, які права чи обов'язки встановлюються, які наслідки передбачені та які обставини мають юридичне значення [1, с. 410].

Особливу складність становить аналіз текстів, у яких поєднуються правова інформація та опис фактичних обставин. Для правоохоронної діяльності це має безпосереднє значення, адже майбутній фахівець повинен уміти відрізнити факт

від припущення, правову норму від коментаря, обов'язкове положення від рекомендації. Саме тому навчання читанню англomовних юридичних текстів має бути спрямоване не тільки на розвиток мовних умінь, а й на формування професійного мислення. Зміст навчальних матеріалів також повинен відповідати специфіці підготовки правоохоронців. Доцільно використовувати тексти, пов'язані з правами людини, діяльністю поліції, запобіганням правопорушенням, кримінальним провадженням, адміністративною відповідальністю, міжнародним співробітництвом, безпекою громадян, протидією домашньому насильству, кіберзлочинності та іншими актуальними напрямками. Такі матеріали допомагають здобувачам освіти бачити практичну цінність англійської мови для майбутньої служби.

Формування навичок читання юридичних текстів повинно відбуватися поступово. На початковому етапі важливо навчити здобувачів розпізнавати ключову лексику, знаходити основну думку, визначати структуру тексту. Надалі доцільно переходити до глибшого аналізу змісту, порівняння правових понять, тлумачення окремих положень, складання коротких висновків англійською мовою. Такий підхід дозволяє поєднати мовну підготовку з професійною спрямованістю навчання [2, с. 200].

Ефективне формування навичок читання та аналізу англomовних юридичних текстів потребує використання таких методичних підходів, які активізують самостійну розумову діяльність здобувачів освіти. Одним із важливих напрямів є робота з автентичними або адаптованими юридичними матеріалами. Автентичні тексти дають можливість ознайомитися з реальною мовою права, тоді як адаптовані матеріали можуть використовуватися на початкових етапах, коли здобувачі ще не мають достатнього рівня мовної підготовки. Доцільним є застосування поетапної роботи з текстом. Перед читанням викладач може актуалізувати попередні знання здобувачів, пояснити ключові терміни,

запропонувати спрогнозувати зміст документа за назвою або окремими поняттями. Під час читання важливо звертати увагу на пошук головної інформації, визначення правових термінів, встановлення логічних зв'язків між частинами тексту. Після читання здобувачі можуть виконувати завдання на аналіз, узагальнення, порівняння, обговорення правової ситуації або формулювання власного висновку.

Особливе значення має навчання роботі з юридичною термінологією. Здобувачі повинні не лише запам'ятовувати переклад окремих слів, а й розуміти їх використання у професійному контексті. Ефективними можуть бути завдання на встановлення відповідності між терміном і визначенням, пошук термінів у тексті, складання словника до конкретної теми, пояснення значення поняття англійською мовою, добір прикладів із правоохоронної практики. Така робота сприяє кращому засвоєнню фахової лексики та розвитку професійної мовної компетентності. Важливим методичним прийомом є аналіз структури юридичного тексту. Майбутні правоохоронці повинні вміти визначати вступну частину документа, основні положення, опис правової ситуації, перелік обов'язків, заборон або відповідальності, а також підсумкові висновки. Такий аналіз допомагає краще орієнтуватися в змісті складних документів і швидше знаходити необхідну інформацію.

Не менш важливим є розвиток критичного мислення під час роботи з англійськими правовими джерелами. Здобувачі освіти мають навчитися ставити запитання до тексту: яку проблему він розкриває, які правові поняття є ключовими, які положення мають практичне значення, які факти підтверджують основну думку, які висновки можна зробити для правоохоронної діяльності. Такий підхід перетворює читання з пасивного сприйняття інформації на активний процес професійного аналізу. У процесі навчання доцільно використовувати завдання, наближені до реальних службових ситуацій. Наприклад, здобувачам

можна запропонувати проаналізувати короткий англомовний опис правопорушення, визначити ключові факти, знайти правові терміни, скласти коротке повідомлення або пояснити зміст документа українською мовою. Такі вправи сприяють формуванню практичних умінь, які можуть бути корисними у майбутній професійній діяльності [3, с. 95].

Водночас важливо враховувати рівень мовної підготовки здобувачів. Надмірно складні тексти можуть знижувати мотивацію, якщо вони не супроводжуються відповідними поясненнями та методичною підтримкою. Тому викладач має добирати матеріали поступово, від простіших до складніших, поєднуючи лексичні, граматичні, перекладацькі та аналітичні завдання. Такий підхід забезпечує послідовний розвиток навичок і допомагає здобувачам відчувати практичний результат навчання.

На нашу думку, формування навичок аналізу юридичних текстів англійською мовою також пов'язане з розвитком уміння робити короткі професійні висновки. Після опрацювання тексту здобувач повинен уміти стисло пояснити його зміст, визначити основну правову ідею, назвати ключові терміни та зазначити, яке значення цей матеріал має для правоохоронної діяльності. Саме така робота сприяє поєднанню мовної підготовки з формуванням професійної компетентності майбутнього правоохоронця.

Отже, формування навичок читання та аналізу юридичних текстів англійською мовою є важливою складовою професійної підготовки майбутніх правоохоронців. Володіння такими навичками дає змогу здобувачам освіти краще орієнтуватися в міжнародних правових джерелах, розуміти зміст професійної документації, працювати з фаховою термінологією та застосовувати отриману інформацію у майбутній службовій діяльності.

Список використаних джерел:

1. Самойлова Ю. І. Щодо питання про особливості вивчення іноземної мови в системі неперервної професійної освіти працівниками правоохоронних органів та військовослужбовцями. Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.): зб. тез доп. на міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2019. С. 409-411.
2. Білоусов А. В. Педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого навчання у процесі вивчення іноземної мови у вищих навчальних. Scientific research in the modern world : The 5th International scientific and practical conference. Toronto. 2023. P. 191-203.
3. Филипська В. І. Навчально-пізнавальна діяльність студентів методом групової дискусії на заняттях з англійської мови. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2019. С. 95-98.

Васильєв Микита Романович,
аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ

СИСТЕМА ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Кримінальне провадження належить до тих сфер державної діяльності, у межах яких застосовуються найбільш інтенсивні заходи впливу на людину. Проведення затримання, обшуку, допиту, тимчасового доступу до речей і документів, арешту майна, застосування запобіжного заходу або негласних слідчих дій може істотно обмежувати особисту свободу, недоторканність житла, таємницю спілкування, право власності та приватне життя. За таких обставин законність діяльності органів досудового розслідування, прокуратури й суду має оцінюватися не лише з погляду досягнення завдань кримінального судочинства, а й через здатність держави забезпечити реальне дотримання прав кожної особи, яка залучається до процесу. Завдання кримінального провадження охоплюють захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод і законних інтересів учасників процесу, а також забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування та судового розгляду. Законодавець безпосередньо пов'язує результативність кримінального судочинства із застосуванням до кожної особи належної правової процедури.

Гарантії прав і свобод учасників кримінального провадження доцільно розуміти як узгоджену систему правових принципів, нормативних приписів, процесуальних форм, повноважень державних органів і засобів юридичного захисту, за допомогою яких створюються умови для безперешкодного здійснення суб'єктивних прав, попереджаються неправомірні обмеження та забезпечується відновлення правового становища особи. Їх призначення полягає не лише в

реагуванні на вже вчинене порушення, а й у формуванні такого порядку кримінальної процесуальної діяльності, за якого незаконне втручання у сферу особистої свободи було б максимально ускладнене.

Основу цієї системи утворюють конституційні гарантії [1, с. 311]. Конституція України визнає людину, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, закріплює принцип верховенства права, рівність громадян перед законом, право на свободу та особисту недоторканність, недоторканність житла, таємницю листування, невтручання в особисте і сімейне життя, право на правничу допомогу, судовий захист, відшкодування шкоди, презумпцію невинуватості та право не свідчити проти себе чи близьких родичів. Вказані положення визначають межі допустимої поведінки державних органів і є нормативним орієнтиром для тлумачення положень кримінального процесуального законодавства. Конституційні приписи мають безпосереднє значення для кримінального судочинства, оскільки саме в його межах ризик надмірного державного примусу є особливо високим. Будь-яке обмеження прав повинно мати законну мету, передбачатися нормативним актом, бути необхідним за конкретних обставин і відповідати принципу пропорційності. Посилання на інтереси розслідування не звільняє слідчого, прокурора або суд від обов'язку належним чином обґрунтувати потребу у втручанні та довести неможливість досягнення поставленої мети менш обтяжливим способом.

Важливу частину гарантій становлять міжнародні стандарти захисту прав людини. Європейська конвенція з прав людини встановлює вимоги щодо законності позбавлення свободи, справедливості судового розгляду, поваги до приватного життя, ефективності засобів юридичного захисту та заборони дискримінації. Статті 5 і 6 Конвенції мають особливе значення для кримінального провадження, оскільки визначають основні умови правомірності затримання, право особи бути поінформованою про причини позбавлення свободи, можливість перевірки його законності судом, право на розгляд справи

незалежним і безстороннім судом, доступ до захисника та достатній час для підготовки правової позиції [2, с. 162].

Міжнародні стандарти не замінюють національного процесуального регулювання, а спрямовують його розвиток і практичне застосування. Органи кримінальної юстиції повинні враховувати не лише буквальний зміст норми, а й мету відповідної гарантії. Наприклад, формальне повідомлення затриманому про його права не може вважатися достатнім, коли особа через вік, стан здоров'я, мовний бар'єр або психологічний стан фактично не зрозуміла зміст наданих роз'яснень. Реальність гарантії передбачає створення умов, за яких учасник здатний усвідомлено скористатися наданими можливостями.

Наступний рівень системи утворюють загальні засади кримінального провадження. Верховенство права, законність, рівність перед законом і судом, повага до людської гідності, забезпечення права на свободу, недоторканність житла, таємниця спілкування, невтручання у приватне життя, презумпція невинуватості, свобода від самовикриття, заборона двічі притягувати до відповідальності за одне правопорушення, забезпечення права на захист, доступ до правосуддя, змагальність сторін, безпосередність дослідження доказів, право на оскарження та розумність строків формують єдину нормативну модель належного кримінального процесу. Засади кримінального провадження виконують регулятивну, охоронну й орієнтаційну функції. Вони застосовуються під час вирішення конкретних процесуальних питань, усунення законодавчих прогалин і оцінювання правомірності поведінки службових осіб. Порушення загальної засади не можна розглядати як суто технічний недолік, оскільки воно здатне впливати на справедливість усієї процедури та допустимість отриманих результатів. Окреме місце належить інституційним гарантіям. Їх реалізація пов'язана з діяльністю суду, прокуратури, органів досудового розслідування, адвокатури, системи безоплатної правничої допомоги, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інших суб'єктів, уповноважених

контролювати законність процесуальних дій. Кожний із цих інститутів має власні завдання, однак їх спільною метою є недопущення свавілля та забезпечення можливості своєчасно припинити порушення [3, с. 80].

Ключовою інституційною гарантією є незалежний суд. Судова влада здійснюється незалежними й безсторонніми судами, утвореними законом, а правосуддя реалізується у встановлених процесуальних формах. Незалежність суду означає відсутність підпорядкування органам обвинувачення, політичним структурам або іншим особам, зацікавленим у результатах кримінального провадження. На стадії досудового розслідування особливе значення має діяльність слідчого судді. Судовий контроль обмежує можливість одноосібного застосування представниками сторони обвинувачення найбільш інтенсивних заходів процесуального примусу. Надання дозволу на обшук, арешт майна, проведення окремих негласних дій, застосування тримання під вартою або продовження його строку має ґрунтуватися на перевірці доказів і доводів сторін, а не на автоматичному схваленні клопотання слідчого чи прокурора. Важливим елементом є прокурорський нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування. Прокурор повинен забезпечувати законність процесуальних рішень, скасовувати незаконні постанови, надавати обов'язкові вказівки, реагувати на порушення прав учасників і підтримувати обвинувачення виключно в межах доведених обставин. Його функція не повинна зводитися до підтвердження позиції слідчого, адже процесуальне керівництво передбачає самостійну оцінку законності, обґрунтованості та пропорційності кожного суттєвого втручання у права людини. Гарантії також можна класифікувати залежно від спрямованості їх дії. Превентивні засоби покликані попереджати порушення. До них належать нормативне визначення підстав для проведення процесуальної дії, обов'язок отримання судового дозволу, встановлення граничних строків, участь захисника, фіксування перебігу процесуальної дії технічними засобами та обов'язкове роз'яснення прав. Припиняючі гарантії

забезпечують негайне зупинення незаконної поведінки. Відновлювальні механізми спрямовуються на скасування незаконного рішення, повернення вилученого майна, звільнення особи з-під варти, визнання доказів недопустимими або відшкодування завданої шкоди.

Система гарантій має функціонувати комплексно. Ізольоване застосування окремого засобу не завжди забезпечує належний рівень захисту. Наприклад, право на оскарження не буде ефективним без доступу до матеріалів, отримання копії процесуального рішення, допомоги адвоката та розгляду скарги незалежним органом у розумний строк. Саме взаємопов'язаність нормативних, інституційних і процедурних елементів надає гарантіям практичного змісту.

Отже, система гарантій забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження являє собою комплекс взаємопов'язаних конституційних, міжнародних, інституційних і процесуальних засобів, спрямованих на утвердження законності, справедливості та недопущення свавільного державного примусу. Її ефективність визначається не кількістю закріплених правових норм, а здатністю відповідних механізмів реально попереджати порушення, припиняти незаконне втручання та відновлювати правове становище особи. Центральне місце в цій системі належить праву на захист, презумпції невинуватості, свободі від самовикриття, судовому контролю, доступу до правосуддя, можливості оскарження та недопустимості доказів, отриманих із порушенням прав людини. Подальший розвиток кримінального процесуального законодавства має супроводжуватися вдосконаленням правозастосовної практики, посиленням незалежності судового контролю, своєчасним наданням правничої допомоги та запровадженням дієвої відповідальності за недотримання належної правової процедури. Лише за таких умов кримінальне провадження здатне одночасно забезпечувати притягнення винних до відповідальності та зберігати пріоритет людської гідності, свободи й справедливості.

Список використаних джерел:

1. Піддубна А. В. Проблемні питання забезпечення процесуальних гарантій прав учасників кримінального провадження. Наукові інновації та передові технології. 2022. №1(3). С. 311-322. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-1\(3\)-311-322](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-1(3)-311-322).
2. Паршак С. А. Механізм забезпечення прав учасників кримінального провадження у контексті правозахисної функції держави. Європейські перспективи. 2014. № 7. С. 157-162.
3. Журавель О. О. Слідчий суддя як суб'єкт судового контролю за дотриманням прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження. Шляхи удосконалення досудового розслідування: організаційно-правові аспекти : матеріали наук.-практ. круглого столу / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. № 1 (з підготовки слідчих), Каф. кримінал. процесу та організації досуд. слідства. Харків. 2019. С. 78-83.

Гордєєв Євген Анатолійович,
аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АВІАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ ПІДРОЗДІЛАМИ МВС УКРАЇНИ

У сучасних умовах діяльність підрозділів Міністерства внутрішніх справ України дедалі більше пов'язана з необхідністю оперативного реагування на складні безпекові виклики. Збройна агресія проти України, зростання ролі повітряного моніторингу, необхідність забезпечення публічної безпеки, охорони державного кордону, проведення рятувальних заходів та документування правопорушень зумовили активніше використання авіаційної техніки у системі органів внутрішніх справ. Авіаційні засоби, зокрема гелікоптери, літаки спеціального призначення, безпілотні літальні апарати та інші технічні комплекси, стали важливим інструментом виконання службових завдань у сфері охорони правопорядку, цивільного захисту та забезпечення національної безпеки.

Авіаційна техніка у системі МВС України є спеціальним засобом організаційного, технічного та оперативного забезпечення виконання завдань у сфері публічної безпеки, охорони правопорядку, цивільного захисту й реагування на надзвичайні ситуації. Її застосування має адміністративно-правову природу, оскільки відбувається в межах публічно-владної діяльності державних органів і спрямоване на реалізацію функцій виконавчої влади у сфері безпеки. Особливість авіаційної техніки полягає в тому, що вона поєднує в собі кілька важливих характеристик. З одного боку, це технічний ресурс, який забезпечує мобільність, швидкість і широту огляду. З іншого боку, це засіб владного впливу,

оскільки його використання може безпосередньо впливати на права, свободи та законні інтереси громадян. Наприклад, повітряне спостереження може застосовуватися для виявлення правопорушень, контролю масових заходів, пошуку осіб, які зникли безвісти, або фіксації наслідків надзвичайних подій. У кожному з цих випадків постає питання не лише ефективності, а й правомірності дій посадових осіб.

До основних напрямів застосування авіаційної техніки підрозділами МВС України можна віднести повітряне патрулювання, пошуково-рятувальні операції, медичну евакуацію, транспортування особового складу, моніторинг дорожньої обстановки, спостереження за масовими заходами, реагування на надзвичайні ситуації природного або техногенного характеру, а також участь у заходах оборонного й спеціального призначення. Окремого значення набуває використання безпілотних літальних апаратів, які дозволяють отримувати інформацію з важкодоступних районів, зменшувати ризики для особового складу та підвищувати точність управлінських рішень. Адміністративно-правове регулювання у цій сфері має забезпечувати баланс між потребами держави у швидкому реагуванні та необхідністю дотримання правових гарантій. Використання авіаційної техніки не повинно перетворюватися на неконтрольований інструмент спостереження або примусу. Саме тому важливими є принципи законності, пропорційності, обґрунтованості, службової необхідності, безпеки польотів, підзвітності та відповідальності.

Принцип законності означає, що кожне застосування авіаційної техніки має ґрунтуватися на нормативно визначених підставах. Посадова особа або підрозділ не можуть використовувати такі засоби довільно, поза межами службових повноважень. Принцип пропорційності передбачає, що обраний спосіб застосування авіаційного ресурсу має відповідати характеру ситуації та не створювати надмірного втручання у права осіб. Принцип обґрунтованості вимагає наявності конкретної мети: реагування на подію, запобігання

правопорушенню, рятування людей, охорона громадського порядку або виконання іншого законного завдання. Важливою рисою правового регулювання є також міжвідомчий характер використання авіаційної техніки. У структурі МВС функціонують різні органи й підрозділи, завдання яких можуть перетинатися. Наприклад, під час надзвичайної ситуації авіаційні засоби можуть бути необхідні одночасно для рятувальних робіт, евакуації населення, охорони громадського порядку та забезпечення доступу правоохоронців до небезпечної території. У таких умовах ключове значення має координація дій, чіткий розподіл компетенції та визначення відповідального суб'єкта управління. Окремої уваги потребує питання використання авіаційної техніки в умовах воєнного стану. У цей період зростає значення повітряної розвідки, спостереження за критично важливими об'єктами, реагування на наслідки обстрілів, евакуації постраждалих та забезпечення роботи правоохоронних органів у районах підвищеної небезпеки. Водночас воєнний стан не скасовує потреби у правовому контролі. Навпаки, складність безпекових умов потребує ще більшої визначеності процедур, щоб уникнути хаотичності, дублювання функцій та невиправданих ризиків.

На нашу думку, авіаційна техніка в діяльності підрозділів МВС України має комплексне адміністративно-правове значення. Вона є не просто технічним засобом, а елементом державного управління у сфері безпеки, застосування якого потребує належного нормативного врегулювання, професійної підготовки персоналу та ефективного контролю.

Попри важливість авіаційної техніки для виконання завдань МВС України, адміністративно-правове регулювання її застосування залишається складним і багаторівневим. Воно формується на перетині норм адміністративного, авіаційного, правоохоронного, безпекового та інформаційного законодавства. Така багатокомпонентність створює певні труднощі у практичному застосуванні, оскільки різні нормативні акти можуть регулювати окремі аспекти використання авіаційної техніки, але не завжди утворюють єдину, зрозумілу й цілісну систему.

Однією з основних проблем є недостатня деталізація процедур застосування авіаційної техніки у правоохоронній діяльності. Наявність загальних повноважень органів МВС ще не завжди означає чітке розуміння порядку їх реалізації у повітряному просторі. Практичне значення мають питання про те, хто саме ухвалює рішення про залучення авіаційного засобу, у якій формі це рішення оформлюється, які обставини вважаються достатніми для його застосування, хто відповідає за координацію польоту та як фіксуються результати виконання завдання. Ще одним важливим аспектом є правове регулювання використання безпілотних літальних апаратів. Їхня доступність, мобільність і технічна ефективність сприяють широкому застосуванню у правоохоронній сфері. Водночас саме безпілотні системи найчастіше породжують питання щодо меж спостереження, обробки відеоінформації, збереження матеріалів, доступу до них та захисту приватного життя. Якщо повітряний моніторинг здійснюється в межах публічного простору, він може бути виправданим службовою необхідністю. Однак у випадках, коли техніка дозволяє отримувати інформацію про приватне життя особи, потрібні додаткові правові гарантії, щоб таке втручання не було свавільним.

Значущою проблемою є також співвідношення оперативності та формалізації. Підрозділи МВС часто діють у ситуаціях, де рішення потрібно приймати негайно. Надзвичайна ситуація, переслідування небезпечної особи, пошук зниклої дитини, евакуація постраждалих або реагування на наслідки обстрілу не залишають часу для надмірної бюрократичної процедури. Проте відсутність належної фіксації рішень може ускладнити подальший контроль, оцінку правомірності дій і встановлення відповідальності у разі порушень. Тому правове регулювання має бути достатньо гнучким, але водночас не повинно втрачати управлінської визначеності. Проблемним залишається й питання міжвідомчої взаємодії. У сфері застосування авіаційної техніки можуть бути задіяні різні суб'єкти: Національна поліція України, ДСНС, Національна гвардія

України, Державна прикордонна служба, військові формування та органи місцевої влади. Кожен із них має власну компетенцію, внутрішні процедури та управлінську вертикаль. За відсутності належного алгоритму взаємодії існує ризик дублювання функцій, затримки реагування або виникнення спорів щодо відповідальності за виконання конкретного завдання.

Не менш важливим є питання професійної підготовки осіб, які залучаються до експлуатації та управління авіаційною технікою. Правове регулювання буде неефективним, якщо службові особи не мають достатніх знань щодо меж своїх повноважень, правил безпеки, порядку збору інформації та вимог до документування результатів. Особливо це стосується безпілотних літальних апаратів, які можуть використовуватися не лише спеціалізованими авіаційними підрозділами, а й іншими службами в межах виконання конкретних завдань. Окремий напрям удосконалення адміністративно-правового регулювання пов'язаний із забезпеченням контролю та відповідальності. Контроль має охоплювати як технічну справність авіаційних засобів, так і правомірність їх застосування. Доцільним є запровадження чітких механізмів службового обліку польотів, збереження інформації про мету застосування техніки, маршрути, відповідальних осіб, отримані результати та подальше використання зібраних матеріалів. Це дозволить підвищити прозорість діяльності підрозділів МВС і зменшити ризик порушень.

Адміністративна відповідальність у цій сфері може наставати у випадках порушення правил експлуатації авіаційної техніки, недотримання вимог безпеки, неправомірного збору інформації, перевищення службових повноважень або неналежного виконання посадових обов'язків. Водночас відповідальність має бути не лише каральним, а й превентивним механізмом. Її головне призначення полягає у формуванні дисципліни, професійної культури та розуміння того, що технологічна ефективність не може бути вищою за законність. Перспективним напрямом розвитку правового регулювання є створення більш системного

нормативного підходу до застосування авіаційної техніки в системі МВС України. Такий підхід має включати визначення єдиних стандартів використання авіаційних засобів, порядку міжвідомчої взаємодії, правил застосування безпілотних систем, вимог до захисту персональних даних, процедур документування та контролю. Особливе значення має гармонізація національного регулювання з міжнародними стандартами авіаційної безпеки та європейськими підходами до захисту прав людини у сфері використання технологій спостереження.

Таким чином, проблематика адміністративно-правового регулювання застосування авіаційної техніки підрозділами МВС України полягає не лише у наявності нормативних актів, а й у їхній узгодженості, практичній придатності та здатності забезпечити баланс між ефективністю правоохоронної діяльності й дотриманням правових гарантій.

Можемо зробити висновок, що застосування авіаційної техніки підрозділами МВС України є важливим напрямом підвищення ефективності правоохоронної, рятувальної та безпекової діяльності. Водночас таке застосування потребує чіткого адміністративно-правового регулювання, яке має визначати підстави, порядок, межі та контроль використання авіаційних засобів. Особливого значення набувають питання законності, безпеки польотів, міжвідомчої взаємодії та дотримання прав людини. Удосконалення нормативної бази в цій сфері сприятиме більш організованому, прозорому й результативному використанню авіаційної техніки в системі МВС України.

Демчук Артем Андрійович

курсант ННІ № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Ляска Оксана Петрівна,

доцент кафедри психології, соціології та педагогіки ННІ № 3

*Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат
психологічних наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ТА САМОРЕГУЛЯЦІЇ

У сучасному світі професійна діяльність людини нерозривно пов'язана зі швидкими змінами, високим рівнем конкуренції та постійним психологічним навантаженням. Це потребує не лише високого рівня компетентності, а й розвиненої здатності до внутрішньої саморегуляції, психологічної стійкості та усвідомленого ставлення до власного стану. Професійна стійкість є важливою умовою успішного функціонування фахівця в будь-якій сфері, оскільки вона забезпечує здатність адаптуватися до складних обставин, долати труднощі без втрати ефективності та емоційного балансу. Одними з ключових психологічних механізмів, що сприяють формуванню професійної стійкості, є саморефлексія та емоційна регуляція. Вони дозволяють людині глибше розуміти себе, усвідомлювати власні реакції й потреби, а також свідомо керувати внутрішнім станом у стресових або кризових ситуаціях [1].

Саморефлексія - це здатність особистості усвідомлювати власні думки, почуття, мотиви та дії, аналізувати їх і робити висновки для подальшого розвитку. Вона є фундаментом психологічної зрілості та стійкості, адже саме

через процес самопізнання поліцейський отримує можливість зрозуміти, що саме впливає на його емоційний стан, мотивацію та продуктивність. Усвідомлення власних емоцій, потреб і цілей допомагає йому не лише ефективніше адаптуватися до професійних труднощів, а й зберігати внутрішню рівновагу, навіть у напружених або конфліктних ситуаціях. Саморефлексія сприяє розвитку внутрішнього діалогу, який дає змогу відстежувати не лише зовнішні чинники впливу, а й власні внутрішні установки, переконання та стратегії поведінки. Людина, яка здатна до глибокої рефлексії, легше помічає ознаки перевтоми чи емоційного вигорання, вчасно реагує на них і коригує власну поведінку, що забезпечує збереження психоемоційного балансу та професійної ефективності [2].

Також важливим компонентом саморегуляції особистості емоційна регуляція, адже вона визначає, наскільки ефективно людина здатна керувати власними емоціями у процесі професійної діяльності. Здатність контролювати емоційні реакції допомагає зберігати ясність мислення, ухвалювати раціональні рішення навіть у стресових або непередбачуваних обставинах. Коли поліцейський володіє навичками емоційної саморегуляції, він не дозволяє негативним емоціям — страху, гніву, тривозі — керувати його поведінкою, а натомість використовує внутрішні ресурси для пошуку конструктивних шляхів розв'язання проблем. Розвинена емоційна регуляція також є дієвим засобом профілактики професійного вигорання, оскільки допомагає підтримувати стабільний емоційний стан, уникати надмірного стресу та психічного виснаження. Ефективне управління емоціями не означає їхнього пригнічення - навпаки, воно ґрунтується на вмінні усвідомлювати власні переживання, приймати їх і трансформувати у конструктивну енергію для діяльності. Саме завдяки цьому формується внутрішня гнучкість і психологічна витривалість, які є невід'ємними складовими професійної стійкості сучасного фахівця [3].

Мотиваційна стабільність - це відносно стійкий внутрішній стан, у якому професійна діяльність підтримується не лише зовнішніми стимулами, а насамперед власними переконаннями, смислами та цінностями. Коли поліцейський чітко розуміє, заради чого він діє, і бачить зв'язок між щоденною рутиною та довгостроковими життєвими орієнтирами, він стає менш уразливим до ситуативних труднощів, коливань настрою чи оцінок ззовні. Висока внутрішня мотивація виростає з поєднання трьох складників: відчуття компетентності (усвідомлення власних сильних сторін і зон зростання), автономії (можливості впливати на спосіб виконання роботи й ухвалювати рішення) та причетності (досвіду значущих взаємодій із колегами, клієнтами, спільнотою). Якщо робота сприймається як можливість реалізувати власні цінності - допомагати людям, створювати інновації, забезпечувати якість і безпеку, - тоді навіть монотонні завдання набувають сенсу, а короточасні невдачі не руйнують віру у власну ефективність [4].

Використання прийомів планування забезпечує структурування робочого часу, чітке визначення пріоритетів і розподіл зусиль, що зменшує відчуття хаотичності та тривоги. Самоконтроль допомагає відстежувати власні імпульси, емоції, фізичне самопочуття та, за потреби, коригувати поведінку для досягнення поставлених цілей. Не менш важливою складовою є здатність до релаксації - уміння знімати психоемоційну напругу за допомогою дихальних вправ, коротких пауз, медитації чи фізичної активності. Такі методи допомагають запобігти перевтомі, зберегти внутрішню зібраність і відновити енергетичні ресурси організму.

Список використаних джерел

1. Психічна саморегуляція: види, механізми,. StudFiles.
URL: <https://studfile.net/preview/8504261/> (дата звернення: 29.10.2025).
2. Український психологічний ХАБ. Саморефлексія це | Український психологічний ХАБ | ПСИХОЛОГ. ПСИХОЛОГ.
URL: <https://www.psykholoh.com/post/саморефлексія-це>
3. Емоційна регуляція – третя ланка у системі ментального реагування. Програма ментального здоров'я | Ти як?.
URL: <https://howareu.com/emotsiina-rehuliatsiia>
4. Розуміння мотивації: Чому самодисципліна переважає?. Download LifeSketch App – Free for iOS & Android.
URL: <https://about.lifesketch.io/blog/understanding-motivation?hl=uk>

Дмитренко Владислав Ігорович

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківський національний університет внутрішніх справ,

ORCID ID: 0009-0003-0791-1659

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ЗАХИЩАЮТЬ ПРАВА СПОЖИВАЧІВ

В Європейському Союзі (далі – ЄС) утворено низку загальних органів, які забезпечують безпечність харчових продуктів та захищають права споживачів, тобто їх компетенція поширюється на територію всіх держав, які є його членами: Комісія ЄС та Європейське агентство з безпечності харчових продуктів.

Комісія ЄС – це основний орган, який здійснює формування та реалізацію європейської політики в сфері безпечності харчових продуктів і захисту прав споживачів, зокрема шляхом розробки та прийняття нормативно-правових актів, наприклад Регламенту (ЄС) № 178/2002 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 28.01.2002, що встановлює загальні принципи та вимоги законодавства у галузі харчових продуктів, що запроваджує Європейське управління з безпеки харчових продуктів та визначає порядок дій у питаннях безпеки харчових продуктів, де закріплено: європейські принципи харчового законодавства; систему аналізу ризиків; вимоги до безпечності харчових продуктів; гігієнічні стандарти; правила маркування; допустимі рівні шкідливих речовин; правила експорту харчових продуктів; обов'язки підприємств харчової промисловості тощо.

Крім нормотворчих Комісія ЄС має і контрольні повноваження щодо дотримання законодавства в окресленій сфері шляхом: проведення аудитів і

інспектування; використання системи швидкого оповіщення про небезпечні харчові продукти; координації відкликання небезпечної продукції. Також Комісією ЄС встановлено правила щодо отримання достовірної та вичерпної інформації про харчові продукти, зокрема мова йде про Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1169/2011 від 25 жовтня 2011 року про надання споживачам інформації про харчові продукти, про внесення змін до регламентів Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1924/2006 та (ЄС) № 1925/2006 та про скасування Директиви Комісії 87/250/ЄЕС, Директиви Ради 90/496/ЄЕС, Директиви Комісії 1999/10/ЄС, Директиви Європейського Парламенту і Ради 2000/13/ЄС, Директиви Комісії 2002/67/ЄС, Директиви Комісії 2008/5/ЄС та Регламенту Комісії (ЄС) № 608/2004, який «встановлює основу для забезпечення високого рівня захисту споживачів у частині інформації про харчові продукти з урахуванням неоднакового сприйняття такої інформації різними споживачами та їхніх потреб у такій інформації, та одночасно забезпечує безперебійне функціонування внутрішнього ринку» та визначає механізм інформування споживачів про маркування, склад, наявні алергени та харчову цінність продуктів. Вказаний орган формує та реалізує загальну європейську політику протидії недобросовісним комерційним практикам, які впливають на споживачів внутрішнього ринку, в частині заборони оманливої реклами та попередження її недобросовісних наслідків, недобросовісної комерційної практики, а також захисту економічних інтересів споживачів.

Отже, фактично політики ЄС в сферах безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів спрямована на мінімізацію ризиків для здоров'я населення завдяки контролю за якістю продукції та запобігання поширенню небезпечних товарів. У вказаних напрямках Комісія ЄС: реалізує нормотворчу функцію визначаючи засади функціонування сфери безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів; контролює виконання встановлених норм, вимог і правил, забезпечуючи баланс між ринком і безпекою, а також гарантує

достатній рівень захисту прав споживачів. На відміну від Держпродспоживслужби, Комісія ЄС не проводить перевірки безпосередньо на підприємствах, але при цьому формує відповідну європейську політику і контролює держави, які вже реалізують її на практиці.

У структурі Комісії ЄС діє Департамент охорони здоров'я та безпеки харчових продуктів, який реалізує політику ЄС у галузі безпеки харчових продуктів та здоров'я, а також здійснюють моніторинг виконання профільних законодавчих актів. Даний департамент утворено з метою захисту здоров'я громадян ЄС, благополуччя тварин і рослин, забезпечення безпеки харчових продуктів, розбудови ефективної європейської системи охорони здоров'я, удосконалення існуючих механізмів громадської охорони здоров'я та підвищенням стійкості вказаних систем.

Відповідно до положень Регламенту (ЄС) № 178/2002 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 28.01.2002, що встановлює загальні принципи та вимоги законодавства у галузі харчових продуктів, що запроваджує Європейське управління з безпеки харчових продуктів та визначає порядок дій у питаннях безпеки харчових продуктів було утворено Європейське агентство з безпечності харчових продуктів, де в Главі III закріплено основні засади його функціонування як незалежного наукового органу. Важливо розуміти, що воно безпосередньо не здійснює контроль і не проводить перевірки, його основна мета зводиться до підготовки наукових обґрунтувань управлінських рішень у сферах безпеки харчових продуктів і захисту прав споживачів, що приймаються іншими інституціями, зокрема Комісією ЄС, включно з оцінкою ризиків.

Це агентство надає наукові консультації та здійснює науково-технічну підтримку законодавчих змін та окремих заходів, які реалізуються у межах політиці ЄС у всіх галузях, що мають прямий чи опосередкований вплив на безпеку харчових продуктів і кормів. Воно надає незалежну інформацію з усіх питань у цих галузях та інформує про ризики, на підставі збору та аналізу даних

і ознак, що мають прямий чи опосередкований вплив на безпеку харчових продуктів і кормів. До його завдань також входить: проведення наукових і науково-технічної консультацій з питань харчування відповідно до європейського законодавства, а також надання Комісії ЄС інформації про харчування у рамках програми охорони здоров'я; підготовка наукових висновків про продукти, відмінні від продуктів харчування та кормів, у т. ч з ГМО; вирішення інших питань пов'язаних зі здоров'ям та благополуччям тварин, здоров'ям рослин. Із метою виконання вказаних завдань агентство: надає установам ЄС та державам-членам максимально достовірні наукові висновки у всіх випадках, передбачених законодавством з будь-якого питання, яке входить до сфери його компетенції; сприяє та координує розробку єдиних методологій оцінки ризиків у галузях, що входять до сфери її діяльності; надає науково-технічну підтримку Комісії ЄС в областях, що входять до сфери її компетенції, та, на запит, у тлумаченні та розгляді висновків щодо оцінки ризиків; замовляє наукові дослідження, необхідні для виконання своєї місії; здійснює пошук, збирання, систематизацію, аналіз та узагальнення наукових та технічних даних у галузях, що входять до сфери її компетенції; вживає заходи щодо виявлення та характеристики ризиків, що виникають в областях, які входять до сфери його діяльності; розбудовує систему установ необхідних для виконання поставлених перед агентством завдань; за зверненням Комісії ЄС надає останній науково-технічну допомогу в межах процедур управління кризовими ситуаціями, що здійснюються Комісією щодо безпеки харчових продуктів та кормів, а також за для налагодження співпраці між суспільством, країнами-членами, міжнародними організаціями та третіми країнами в галузях, які входять до сфери його діяльності; забезпечує доступ громадських і інших інституцій до об'єктивної та вичерпної інформації про безпечність харчових продуктів; надає висновки та формує пропозиції з питань, що входять до сфери його діяльності і т. д.

Агентство також надає незалежні наукові консультації щодо ризиків, пов'язаних з харчовими продуктами та готує рекомендації щодо існуючих та виникаючих ризиків у харчовій промисловості (пестицидів, харчових добавок, забруднювачів, хвороб тварин, які можуть становити загрозу для людини). Ці рекомендації є основою для європейського законодавства, правил і загальної політики, допомагаючи захистити споживачів від ризиків у харчовому ланцюгу, фактично аналізуючи чи є продукт, добавка або речовина безпечними. Ризики оцінюються на всіх етапах харчового ланцюга, а саме під час виробництва, переробки, транспортування та споживання. Завдяки такій діяльності стає можливим забезпечити: допуск лише безпечних продуктів на європейський ринок; зниження ризику завдання шкоди здоров'ю населення, тваринам і рослинам; інформування населення про ризики пов'язані з харчовими продуктами, шляхом підготовки та публікації відкритих наукових звітів, де роз'яснюються складні наукові питання. Отже, агентство забезпечує наукову обґрунтованість управлінських рішень у сфері харчової безпеки, яке самостійно не розробляє політику в цій сфері, але має вирішальний вплив на неї.

Дмитренко Павло Ігорович

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківський національний університет внутрішніх справ,

ORCID ID: 0009-0002-6262-9384

РОЛЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ У ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЛІЦЕНЗУВАННЯ

Визначаючи місце норм адміністративного права серед правових засад регулювання державної політики у сфері ліцензування, що потребує чіткого окреслення предмету регулювання адміністративно-правових норм. Стосовно останнього то в теорії адміністративного права вже давно сформовані усталені погляди щодо його змісту. Наприклад, Т.О. Коломоєць зазначає, що предметом адміністративного права охоплюються суспільні відносини, які виникають і розвиваються під час: здійснення державного регулювання соціально значущих сфер (економічної, соціальної, культурної тощо), повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, які їм делеговані державою; діяльності органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування недержавним інституціям, включаючи громадські організації; надання адміністративних послуг фізичним і юридичним особам; «внутрішньої організації та діяльності апаратів усіх державних органів, адміністрацій державних підприємств, установ та організацій, а також у зв'язку з проходженням державної служби або в органах місцевого самоврядування» [1, с. 6]; адміністративного судочинства; застосування адміністративного примусу. Ідентичний підхід використовує авторський колектив (О.І. Остапенко, М.В. Ковалів, С.С. Єсімов та інші) навчального посібника «Адміністративне право України (загальна частина)» [2, с. 37-38]. Інші вчені (В.В. Галуцько,

П.В. Діхтієвський, О.В. Кузьменко, О.М. Правоторової) описують предмет адміністративного права наступним чином: відносини між органами публічної адміністрації та іншими суб'єктами, які виникають з метою забезпечення прав і свобод громадян, а також задоволення їх законних інтересів, у т. ч під час надання адміністративних послуг; адміністративна (виконавчо-розпорядча) діяльність [3, с. 28]. Найбільш лаконічне визначення предмета адміністративного права належало Ю.П. Битяку, а саме: «1) діяльність органів виконавчої влади; 2) внутрішньоорганізаційна діяльність інших державних органів, підприємств, установ, організацій; 3) управлінська діяльність органів місцевого самоврядування; 4) здійснення іншими недержавними суб'єктами делегованих повноважень органів виконавчої влади» [4, с. 25-26]; 5) адміністративне судочинство.

Екстраполюючи наведені положення щодо регулювання державної політики в сфері ліцензування слід відмітити, що по-суті предметом адміністративного права охоплюються ключові напрями (складові) такої діяльності, оскільки вона здійснюється в межах соціально значущої сфери – економічної, шляхом реалізації повноважень органами державної влади. Це свідчить про те, що серед правових засад регулювання державної політики у сфері ліцензування норми адміністративного права відіграють не тільки ключову роль, адже визначають основи та перспективні напрями розвитку, а і майже витісняють інші норми права за обсягом. Отже, вважаємо за можливе описати місце норм адміністративного права серед правових засад регулювання державної політики у сфері ліцензування через наступні аспекти. По-перше, норми адміністративного права є своєрідною нормативною базою для регулювання державної політики в сфері ліцензування, оскільки у сукупності утворюють основу правового забезпечення ліцензування, регламентуючи адміністративну (виконавчу-розпорядчу) діяльність органів державної влади, через яку безпосередньо реалізується державна політика у цій сфері. По-друге,

саме норми адміністративного права закріплюють систему органів ліцензування, їх повноваження, межі компетенції та механізми делегування владних функцій, що є визначальним для інституційного забезпечення державної політики. По-третє, вони займають домінуюче місце в системі правових засад, адже регулювання державної політики в сфері ліцензування передбачає здійснення управлінських, процедурних, контрольних і юрисдикційних аспектів, а норми адміністративного права фактично пронизують усі елементи правового регулювання цієї сфери, займаючи провідне місце та кількісно і змістовно переважаючи норми інших галузей права.

Список використаних джерел:

1. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України: підручник. Київ: «Істина», 2008. 458 с.
2. Адміністративне право України (загальна частина): навч. посіб. / О. І. Остапенко, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов [та ін.]. Львів: СПОЛОМ, 2021. 616 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. В. Галуцько, П. В. Діхтієвський, О. В. Кузьменко [та ін.]; за ред. В. В. Галуцька, О. М. Правоторової. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
4. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко [та ін.]; за заг. ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.

Жадан Віталій Борисович,

*аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ,
начальник відділу тактичної підготовки управління патрульної поліції у
місті Києві Департаменту патрульної поліції, майор поліції*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПАТРУЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ ХРОНІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна війна суттєво підвищила рівень оперативної, тактичної та психологічної невизначеності в професійній діяльності підрозділів патрульної поліції. У динамічних умовах міського середовища, що характеризуються швидкою зміною оперативної обстановки (ліквідація наслідків обстрілів, масові заворушення, збройні інциденти в публічних місцях), жорсткі алгоритмічні скрипти поведінки виявляють обмежену ефективність. За таких умов індивідуально-стильові особливості патрульних поліцейських набувають значення важливого внутрішнього ресурсу адаптації та професійної успішності.

Проблематика прийняття рішень та стратегій подолання стресу в екстремальних умовах досліджувалася у працях вітчизняних і зарубіжних учених (О. Блінов, В. Лефтеров, Л. Карамушка, G. Klein, S. Carver та ін.). Водночас специфіка індивідуально-стильових проявів поведінки патрульних поліцейських у контексті міських криз воєнного часу залишається недостатньо вивченою.

Індивідуально-стильові характеристики патрульних поліцейських становлять психологічну основу формування їхніх копінг-стратегій. Спираючись на трансактну теорію психологічного стресу Р. Лазаруса і С. Фолкман, а також на концепцію толерантності до невизначеності (S. Budner), доцільно виокремити три основні стилі поведінки патрульних у ситуаціях високої невизначеності

міського середовища:

1. Проактивно-адаптивний стиль – характеризується високим рівнем толерантності до невизначеності, здатністю до швидкого аналізу нестандартних ситуацій, гнучким коригуванням дій поза межами стандартних інструкцій та ефективною емоційно-вольовою саморегуляцією.

2. Реактивно-імпульсивний стиль – відзначається високою швидкістю реагування, яка за умов дефіциту інформації та гострого стресу може трансформуватися у хаотичні чи передчасні дії.

3. Захисно-унікаючий стиль – проявляється у прагненні відтермінувати прийняття рішення до отримання чітких вказівок зверху, що часто призводить до втрати ініціативи та оперативного контролю над ситуацією.

Психологічна підготовка особового складу в умовах воєнного стану має бути спрямована не на механічне засвоєння алгоритмів, а на цілеспрямовану трансформацію індивідуальних стилів поведінки в адаптивні. З урахуванням сучасних підходів екстремальної та організаційної психології, така підготовка повинна включати такі ключові компоненти:

1. Розвиток когнітивної гнучкості на основі моделі прийняття рішень, керованого розпізнаванням (Recognition-Primed Decision Making, RPD-модель Г. Кляйна). Даний підхід передбачає формування в патрульних поліцейських здатності швидко ідентифікувати загрозливі поведінкові патерни в умовах хаосу та хронічної невизначеності. На відміну від класичного раціонально-аналітичного підходу, який у екстремальних умовах призводить до втрати критичного часу, RPD-модель акцентує увагу на швидкому розпізнаванні ситуації за мінімальними маркерами (пози, міміка, мікро-рухи, аномалії в просторі). Розпізнаний патерн активує відповідний досвідний сценарій дій, який патрульний швидко оцінює шляхом ментальної симуляції. Це дозволяє приймати ефективні рішення за долі секунди, мінімізуючи когнітивне навантаження. Підготовка полягає в тренуванні патернів небезпеки та відповідних дій у

реалістичних сценаріях міських криз воєнного часу, щоб у реальній ситуації поліцейський автоматично розпізнавав загрозу та запускав найбільш доцільну модель поведінки з накопиченого досвіду [1].

Впровадження симуляційного тренінгу з прогресуючою деградацією інформаційного поля. Цей метод передбачає моделювання динамічних сценаріїв міських криз (раптові збройні напади, масова паніка, захоплення заручників тощо), під час яких інструктор навмисно поступово погіршує якість інформації в реальному часі виконання завдання. Це досягається через штучне блокування каналів зв'язку, введення суперечливих повідомлень від очевидців, зміну ролей учасників ситуації («нападник – жертва – заручник») та інші дезорієнтуючі чинники. Таке тренування сприяє подоланню когнітивної ригідності, виходу за межі лінійних шаблонів поведінки та розвитку здатності оперативно перебудовувати тактичні плани в умовах гострого дефіциту часу та високої інформаційної невизначеності [3].

Психологічне щеплення проти стресу на основі методу тренінгу імунітету до стресу (Stress Inoculation Training, SIT) Д. Мейхенбаума. Цей підхід передбачає поетапне формування у патрульних поліцейських психологічного імунітету до екстремальних навантажень через механізм контрольованого (дозованого) введення стрес-факторів у навчальний процес. Технологія поєднує теоретичне ознайомлення з психофізіологією стресу з практичним опануванням інструментів експрес-саморегуляції, зокрема тактичного (квадратного) дихання для стабілізації вегетативної нервової системи та когнітивного рефреймінгу для нейтралізації деструктивних панічних думок. Закріплення навичок відбувається безпосередньо в умовах квазібойових завдань (імітація вогневого контакту, робота в умовах світлошумового хаосу, динамічні сценарії міських криз), що сприяє трансформації теоретичних знань у стійкі автоматизовані копінг-компетенції [2].

Важливим аспектом організаційної роботи є також урахування

індивідуальних стилів при комплектуванні екіпажів. Синергетичне поєднання комплементарних стилів (наприклад, проактивно-адаптивного з реактивно-імпульсивним) суттєво підвищує загальну надійність та ефективність екіпажу в умовах критичних інцидентів.

Запропоновані компоненти психологічної підготовки дозволяють формувати у патрульних поліцейських адаптивні когнітивні та емоційно-вольові механізми, необхідні для ефективного прийняття рішень в умовах хронічної невизначеності. Подальше емпіричне дослідження ефективності комплексного застосування запропонованих методів у підрозділах патрульної поліції дасть змогу науково обґрунтувати оптимальну модель психологічного супроводу особового складу в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Klein G. Sources of power : how people make decisions. Cambridge, Mass. : MIT Press, 1998. 330 p.
2. Meichenbaum D. Stress inoculation training: a preventative and treatment approach / D. Meichenbaum // Principles and practice of stress management / ed. by P. M. Lehrer, R. L. Woolfolk, W. E. Sime. 3rd ed. New York : Guilford Press, 2007. P. 497–518.
3. Salas E. The science of training: a decade of progress / E. Salas, J. A. Cannon-Bowers // Annual Review of Psychology. 2001. Vol. 52, № 1. P. 471–499.

Зінченко Даніїл Анатолійович

*ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ
старший лейтенант поліції*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8089-0511>

Науковий керівник: Ляска Оксана Петрівна

*кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології,
соціології та педагогіки*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6943-8957>

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВ У СТРЕСОВИХ УМОВАХ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сучасне освітнє середовище в Україні функціонує в умовах підвищених безпекових ризиків, соціальної напруги та тривалого впливу стресових чинників на дітей і підлітків. Воєнний стан, загроза надзвичайних ситуацій, вимушене переміщення сімей, порушення звичного навчального процесу, булінг, кіберризики та інші негативні явища істотно впливають на психоемоційний стан учнів. За таких обставин питання психологічної підтримки дітей набуває не лише педагогічного чи соціального, а й правоохоронного значення. Служба освітньої безпеки Національної поліції України є важливим елементом системи забезпечення безпечного освітнього середовища. Її діяльність не обмежується фізичною охороною закладу освіти чи реагуванням на правопорушення. Важливим напрямом роботи офіцера служби освітньої безпеки є профілактика небезпечних ситуацій, раннє виявлення ризиків, формування довіри між учнями

та поліцією, а також сприяння психологічній стабільності дітей у складних життєвих умовах.

Психологічна підтримка учнів у стресових умовах є системою цілеспрямованих дій, спрямованих на зниження емоційної напруги, попередження дезадаптивної поведінки, формування відчуття захищеності та допомогу дитині у подоланні складних переживань. Вона не повинна розглядатися як разова реакція на кризову подію. Навпаки, у межах безпечного освітнього середовища така підтримка має бути постійною складовою взаємодії між учнями, педагогами, батьками, психологами та представниками поліції.

Стресові умови для учнів можуть мати різне походження. До них належать небезпека, пов'язана з воєнними діями, повітряними тривогами, евакуацією, загрозою вибухонебезпечних предметів, конфліктами в колективі, домашнім насильством, булінгом, кібербулінгом, соціальною ізоляцією або втратою близьких. Для дитини такі обставини часто є складними для самостійного осмислення, оскільки її психіка ще перебуває на етапі розвитку. Саме тому підтримка дорослого, який діє спокійно, професійно та послідовно, має особливе значення.

Психологічна підтримка в освітньому середовищі виконує кілька важливих функцій. По-перше, вона сприяє стабілізації емоційного стану учнів. Дитина, яка відчуває безпеку й довіру, легше долає тривогу та краще адаптується до навчального процесу. По-друге, така підтримка має профілактичний характер, оскільки дозволяє своєчасно помітити ознаки ризикованої поведінки, агресії, пригніченості або соціальної відчуженості. По-третє, вона формує культуру ненасильницької комунікації, відповідального ставлення до власної поведінки та поваги до інших учасників освітнього процесу [1, с. 143].

Важливо підкреслити, що психологічна підтримка учнів не означає заміну роботи практичного психолога закладу освіти. Офіцер Служби освітньої безпеки не здійснює психотерапію і не має підміняти собою спеціалістів психологічної

служби. Його роль полягає в іншому: бути уважним до поведінкових змін, створювати атмосферу довіри, правильно реагувати на ознаки небезпеки, інформувати відповідальних осіб і сприяти залученню фахівців у випадках, коли дитина потребує професійної допомоги.

Особливого значення набуває комунікативна культура офіцера СОБ. Діти сприймають представника поліції не лише як посадову особу, а й як дорослого, який може допомогти у складній ситуації. Тому тон спілкування, вміння слухати, відсутність тиску, повага до гідності дитини та дотримання конфіденційності в межах закону є важливими умовами ефективної підтримки. Якщо учень відчуває, що його не засуджують, а намагаються зрозуміти, він із більшою ймовірністю повідомить про проблему, яка може становити загрозу для нього або інших. У стресових умовах дитина потребує передусім зрозумілого алгоритму дій і відчуття, що поруч є дорослі, які контролюють ситуацію. Саме тому присутність офіцера Служби освітньої безпеки у школі має не лише організаційне, а й психологічне значення. Його спокійна поведінка під час тривоги, евакуації, конфлікту чи іншої небезпечної події може знижувати панічні настрої серед учнів та допомагати педагогічному колективу підтримувати порядок.

Таким чином, психологічна підтримка учнів є невід'ємною частиною безпечного освітнього середовища. Вона поєднує профілактичну, комунікативну, захисну та координаційну складові. У цьому контексті діяльність Служби освітньої безпеки має розглядатися не лише через призму правоохоронних повноважень, а й як важливий чинник соціально-психологічної стабільності у закладі освіти.

Служба освітньої безпеки Національної поліції України створена для посилення безпеки у закладах освіти та формування середовища, у якому дитина може навчатися без страху, насильства й постійного відчуття загрози. Діяльність офіцера СОБ охоплює профілактику правопорушень, участь у заходах із запобігання булінгу, реагування на надзвичайні події, взаємодію з педагогами,

батьками, органами управління освітою та іншими підрозділами поліції. У межах цієї діяльності психологічна підтримка учнів виступає важливим практичним напрямом, оскільки безпека дитини включає не лише фізичний, а й емоційний компонент [2, с. 400].

Одним із ключових завдань офіцера СОБ є раннє виявлення ситуацій, які можуть негативно впливати на психічний стан учнів. Йдеться про конфлікти між дітьми, прояви цькування, ознаки домашнього насильства, залучення неповнолітніх до протиправної поведінки, вживання психоактивних речовин, а також ризики, пов'язані з кіберпростором. У таких випадках офіцер має діяти в межах своїх повноважень, але водночас уважно враховувати психологічну вразливість дитини. Формальний підхід тут є недостатнім, адже дитина може приховувати проблему через страх, сором або недовіру до дорослих.

Психологічна складова діяльності офіцера СОБ проявляється насамперед у профілактичній роботі. Проведення бесід, інформаційних занять, роз'яснення правил безпечної поведінки, участь у заходах щодо протидії булінгу та кібербулінгу сприяють формуванню в учнів навичок самозахисту, відповідального спілкування і звернення по допомогу. Водночас така робота має бути побудована не на залякуванні, а на зрозумілому поясненні наслідків небезпечної поведінки та шляхів її попередження.

Важливим напрямом є участь офіцера СОБ у реагуванні на кризові ситуації. У разі виникнення надзвичайної події, загрози життю чи здоров'ю учнів, виявлення небезпечних предметів або спроби стороннього проникнення до закладу освіти дії офіцера повинні бути швидкими, чіткими та узгодженими з адміністрацією школи й іншими службами. Однак поряд із фізичною безпекою необхідно враховувати психологічний стан дітей. Паніка, різкі команди, хаотична поведінка дорослих можуть посилити стрес учнів. Натомість спокійне інформування, організованість і впевненість офіцера сприяють зниженню емоційної напруги. Окрему увагу слід приділити взаємодії офіцера СОБ із

практичним психологом та соціальним педагогом закладу освіти. Саме міжвідомча і внутрішньошкільна співпраця дозволяє комплексно реагувати на проблеми дитини. Якщо офіцер помічає ознаки неблагополуччя, він має не залишати ситуацію поза увагою, а забезпечити належне інформування адміністрації, психологічної служби або інших компетентних органів. Така взаємодія допомагає уникнути як байдужості, так і надмірного втручання, що може травмувати дитину.

Психологічна підтримка учнів також пов'язана з формуванням довіри до поліції. У багатьох випадках діти не звертаються по допомогу, бо бояться покарання або не вірять, що їхню проблему сприймуть серйозно. Постійна присутність офіцера СОБ у школі створює можливість для поступового подолання цього бар'єра. Якщо поліцейський демонструє відкритість, доброзичливість і справедливість, він стає для учнів не лише представником державної влади, а й доступним дорослим, до якого можна звернутися у складній ситуації. Разом із тим діяльність офіцера СОБ у сфері психологічної підтримки потребує належної професійної підготовки. Робота з дітьми відрізняється від звичайної правоохоронної діяльності, оскільки вимагає знань вікової психології, особливостей комунікації з неповнолітніми, правил реагування на травматичні події та ознак кризового стану. Офіцер має розуміти, що одна й та сама ситуація може по-різному сприйматися дітьми різного віку, а необережне слово або надмірно жорстка реакція можуть поглибити психологічну напругу [3, с. 92].

Не менш важливою є робота з батьками та педагогами. Психологічна підтримка учня буде ефективною лише тоді, коли всі дорослі учасники освітнього процесу діють узгоджено. Офіцер СОБ може сприяти підвищенню обізнаності батьків щодо безпечної поведінки дітей, відповідальності за їхнє виховання, ризиків насильства, булінгу та небезпечного спілкування в інтернеті. Для педагогів важливою є підтримка у питаннях реагування на конфліктні ситуації, порушення дисципліни або загрози безпеці.

Таким чином, роль Служби освітньої безпеки у психологічній підтримці учнів полягає не в заміні психологічної служби, а в доповненні системи захисту дитини. Офіцер СОБ виступає посередником між безпековими, педагогічними, соціальними та психологічними механізмами допомоги. Його діяльність має бути спрямована на створення такої атмосфери, у якій учень відчуває себе захищеним, почутим і здатним звернутися по допомогу.

Можемо зробити висновок, що психологічна підтримка учнів у стресових умовах є важливим напрямом діяльності Служби освітньої безпеки Національної поліції України, оскільки безпечне освітнє середовище передбачає не лише фізичний захист дітей, а й турботу про їхній емоційний стан. Інспектори СОБ відіграє значну профілактичну та комунікативну роль: сприяє виявленню ризиків, реагує на небезпечні ситуації, підтримує порядок і допомагає формувати атмосферу довіри в закладі освіти. Водночас його діяльність не замінює професійну психологічну допомогу, а доповнює її через взаємодію з педагогами, психологами, батьками та іншими службами.

Список використаних джерел:

1. Блохіна О.А. Створення «Служби освітньої безпеки» як нового формату захисту дітей під час освітнього процесу. Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри: матер. II Всеукр. наук.- практ. конф. Дніпро: Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. С.143-145.
2. Валєєв Р. Г. Роль поліції у забезпеченні безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф; у 2-х ч. Ч. I. Дніпро. ДДУВС. 2024. С. 400-403.

3. Казначеев Д.Г. Роль поліцейських підрозділів «Служба освітньої безпеки» у створенні безпечного освітнього середовища для учасників освітнього процесу. Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри: матер. II Всеукр. наук.- практ. конф. Дніпро: Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. 2025. С.92-93.

Зінченко Данііл Анатолійович

ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

старший лейтенант поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8089-0511>

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРОЄКТУ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Проект у сучасній системі публічного управління та проектного менеджменту можна визначити як організовану й цілеспрямовану діяльність, що має тимчасовий характер, здійснюється в умовах обмежених ресурсів і передбачає виконання комплексу взаємопов'язаних заходів для досягнення конкретного результату, який має суспільне, економічне або управлінське значення. Характерними рисами проекту є чітко сформульована мета, визначені строки реалізації, обмеженість матеріальних, фінансових, кадрових та інших ресурсів, індивідуальність кінцевого результату, послідовність етапів виконання, участь заінтересованих сторін, наявність можливих ризиків, а також необхідність узгодження та координації дій між різними учасниками проектної діяльності.

У сучасній системі публічного управління проекти можуть бути систематизовані за низкою класифікаційних критеріїв, що відображають їх зміст, мету, суб'єктний склад, джерела ресурсного забезпечення та масштаб суспільного впливу. За сферою реалізації доцільно виокремлювати інфраструктурні, соціальні, освітні, медичні, цифрові, екологічні, безпекові, інноваційні та інституційні проекти. За колом суб'єктів, залучених до їх ініціювання та виконання, проекти можуть мати державний, муніципальний, приватний, міжнародний характер, а також реалізовуватися у формі державно-

приватного партнерства. За джерелами фінансового забезпечення розрізняють бюджетні, грантові, інвестиційні, кредитні та змішані проєкти. За масштабом управлінського й суспільного впливу вони поділяються на локальні, регіональні, загальнодержавні та транснаціональні. Такий поділ має не лише теоретико-методологічне, а й практико-прикладне значення, оскільки кожен різновид проєкту передбачає специфічний правовий режим, відповідну модель управління, особливий порядок фінансування, систему контролю та критерії оцінювання його ефективності [1, с. 590].

Важливе значення для розуміння сутності проєктів у публічному управлінні має їх зв'язок із процесами планування, прийняття управлінських рішень та реалізації державної політики. Проєкт не може розглядатися лише як сукупність окремих заходів, оскільки він передбачає наявність внутрішньої логіки, послідовності дій, очікуваного результату та механізмів його досягнення. Саме тому проєктний підхід у публічному управлінні дає змогу більш раціонально використовувати наявні ресурси, підвищувати результативність діяльності органів влади та забезпечувати прозорість управлінських процесів. Особливістю проєктів у сфері публічного управління є те, що їх кінцевий результат здебільшого має не лише організаційне або економічне, а й суспільне значення. Йдеться про створення або вдосконалення певних послуг, інфраструктури, адміністративних процедур, цифрових інструментів, соціальних програм чи механізмів взаємодії між державою, територіальними громадами та громадянами. У цьому контексті ефективність проєкту визначається не тільки фактом його завершення у встановлені строки, а й реальним впливом на якість публічного управління, рівень задоволення суспільних потреб і досягнення запланованих управлінських цілей [2, с. 400].

Проєктний менеджмент у публічній сфері виконує функцію організаційного інструменту, за допомогою якого забезпечується планування, координація, контроль і оцінювання проєктної діяльності. Його застосування дозволяє

визначити відповідальних виконавців, розподілити ресурси, встановити етапи реалізації, передбачити можливі ризики та сформувати систему моніторингу результатів. Водночас у публічному управлінні проєктний менеджмент має певну специфіку, оскільки реалізація проєктів відбувається в межах правових процедур, бюджетних обмежень, адміністративної відповідальності та необхідності врахування публічного інтересу. Окрему увагу слід приділити ролі заінтересованих сторін у процесі підготовки та реалізації проєктів. До них можуть належати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації, бізнес-структури, міжнародні партнери, експертне середовище та безпосередні отримувачі результатів проєкту [3]. Участь таких суб'єктів сприяє більш повному врахуванню суспільних потреб, підвищенню обґрунтованості управлінських рішень та посиленню довіри до результатів проєктної діяльності. Водночас наявність значної кількості учасників потребує належної координації, узгодження інтересів і чіткого розподілу повноважень між ними.

Отже, проєкти у сучасній системі публічного управління виступають важливим засобом реалізації управлінських завдань, спрямованих на розвиток суспільства, модернізацію публічних інститутів та підвищення ефективності діяльності органів влади. Їх значення полягає не лише у досягненні конкретного результату, а й у формуванні більш гнучкої, прозорої та орієнтованої на потреби громадян моделі управління. Саме тому використання проєктного підходу є одним із важливих напрямів удосконалення сучасного публічного управління та підвищення якості прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Буреннікова Н. В. Проєктний менеджмент: деякі підходи до вимірювання результативності стратегування. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference "European scientific discussions", Rome, Italy 1-3

February 2021. 2021. Pp. 587-594. URL: <https://sciconf.com.ua/iii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-europeanscientific-discussions-1-3-fevralya-2021-goda-rim-italiya-arhiv/>.

2. Буреннікова Н. В. Проектний менеджмент: оновлені підходи до визначення стратегії ефективності функціонування систем. The 6 th International scientific and practical conference “The world of science and innovation”, January 14-16, 2021. London, United Kingdom : Cognum Publishing House, 2021. – Pp. 400-404. – URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-the-world-of-science-and-innovation-14-16-yanvaryaya-2021-goda-london-velikobritaniya-arhiv/>.

3. Буреннікова Н. В. Стратегування в управлінні проектами. Матеріали LIII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ. Вінниця. 2024. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2024/paper/view/20021>.

Кондратенко Владислав Анатолійович,
аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАКУПІВЕЛЬ БУДІВЕЛЬНИХ РОБІТ ЗА БЮДЖЕТНІ КОШТИ

Закупівля будівельних робіт за бюджетні кошти належить до найбільш складних напрямів діяльності публічної адміністрації. Її здійснення охоплює не тільки вибір підрядника, а й попереднє визначення суспільної потреби, планування видатків, розроблення та затвердження проєктних рішень, проведення експертизи, отримання необхідних дозвільних документів, укладення договору, технічний і авторський нагляд, приймання результатів та здійснення розрахунків. Помилка на будь-якому з перелічених етапів може спричинити неефективне використання бюджетних ресурсів, зупинення будівництва, збільшення вартості об'єкта або притягнення відповідальних осіб до юридичної відповідальності. Особливість відповідної сфери полягає у поєднанні норм адміністративного, бюджетного, господарського, цивільного та містобудівного законодавства. Замовник, укладаючи договір підряду, формально вступає у договірні відносини з виконавцем, однак свобода його волевиявлення істотно обмежена публічним інтересом. Він не може довільно визначати предмет, вартість, спосіб вибору підрядника або порядок оплати, оскільки розпоряджається коштами, призначеними для задоволення державних чи муніципальних потреб. Саме тому закупівельна діяльність підпорядковується принципам законності, відкритості, добросовісної конкуренції, недискримінації

учасників, об'єктивного визначення переможця та запобігання корупційним діям.

Правове регулювання публічних закупівель в Україні ґрунтується на законодавчих положеннях, які визначають правові й економічні засади придбання товарів, робіт і послуг для потреб держави та територіальних громад. В умовах дії воєнного стану застосовуються також спеціальні правила, затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 1178, дія яких поширюється на період воєнного стану та дев'яносто днів після його припинення або скасування. Одночасно рішення замовника повинні відповідати вимогам бюджетного законодавства, яке регламентує планування видатків, взяття бюджетних зобов'язань, здійснення платежів та контроль за використанням публічних фінансів.

Закупівлю будівельних робіт доцільно розглядати як послідовність взаємопов'язаних адміністративних і договірних процедур. Її початковим елементом є формування публічної потреби. Відповідний орган, установа або підприємство повинні визначити, який об'єкт необхідно збудувати, відновити, реконструювати чи відремонтувати, для яких суспільних цілей він використовуватиметься та яких результатів планується досягти. Таке рішення не може ґрунтуватися лише на загальному бажанні провести роботи. Воно має бути пов'язане з повноваженнями замовника, бюджетною програмою, затвердженим фінансуванням і належним технічним обґрунтуванням [1, с. 42].

Бюджетний характер коштів обмежує можливість прийняття зобов'язань. Замовник повинен діяти в межах бюджетних асигнувань, кошторисних призначень та відповідного періоду фінансування. Укладення договору без достатнього фінансового забезпечення створює загрозу виникнення кредиторської заборгованості, зупинення робіт і судових спорів. Тому закупівельне планування має узгоджуватися з бюджетним календарем, а довгострокове будівництво потребує визначення джерел фінансування на весь

передбачуваний строк реалізації проєкту. Важливе значення має правильне встановлення предмета закупівлі. Будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт і пов'язані з ними послуги можуть відрізнятися за правовою природою, способом визначення вартості та вимогами до документації. Неправильна класифікація здатна призвести до застосування неналежної процедури або уникнення конкурентного відбору. Особливо небезпечним є штучне дроблення єдиного будівельного проєкту на декілька закупівель, вартість кожної з яких не досягає межі, що зумовлює проведення відкритої конкурентної процедури. Формальне оформлення окремих договорів не змінює сутності порушення, якщо роботи технологічно, функціонально та територіально утворюють один об'єкт [2, с. 40].

Центральне місце у підготовці закупівлі посідає проєктно-кошторисна документація. Вона визначає архітектурні, технологічні, інженерні та економічні параметри майбутніх робіт. Без достатньо деталізованого проєкту замовник не може об'єктивно сформулювати технічні вимоги, розрахувати очікувану вартість та порівняти пропозиції учасників. Значний обсяг такої документації, що може складатися з багатьох томів, креслень і розрахунків, створює практичні труднощі для її повного оприлюднення, однак не скасовує обов'язку забезпечити учасникам достатній доступ до інформації, необхідної для підготовки пропозицій. Очікувана вартість має визначатися на підставі актуальних, перевірених і документально підтверджених даних. Для будівельних робіт недостатньо механічно орієнтуватися на ціну попереднього договору або загальну суму, запропоновану потенційним підрядником. Необхідно враховувати обсяги робіт, характеристики матеріалів, оплату праці, експлуатацію машин і механізмів, логістику, податки, прогнозовану динаміку цін та інші складові. Використання кошторисних норм повинно поєднуватися з аналізом реальної ринкової вартості ресурсів. Кошторисні нормативи охоплюють різні види загальнобудівельних і ремонтних робіт, зокрема облаштування фундаментів,

стін, перекриттів, підлог, покрівель, перегородок та оздоблення. Адміністративно-правове значення технічної специфікації полягає у тому, що через неї замовник встановлює обов'язкові вимоги до результату. Водночас специфікація не повинна використовуватися для прихованого обмеження конкуренції. Надмірно деталізовані умови, орієнтовані на конкретну технологію, матеріал або виробника без належного обґрунтування, можуть поставити частину суб'єктів господарювання у нерівне становище. Аналогічний ризик виникає під час встановлення вимог до досвіду виконання договорів, кількості працівників, наявності техніки, фінансової спроможності або ліцензійних документів. Кожна умова повинна бути співмірною зі складністю та небезпечністю майбутнього будівництва.

Проведення закупівель в електронному середовищі створює передумови для відкритості управлінських рішень. Інформація про планування, процедуру, пропозиції, договір і його виконання розміщується в електронній системі, що дає можливість громадянам, органам контролю, журналістам та конкурентам аналізувати використання публічних коштів. Реформування закупівель передбачало перехід від переважно паперових процедур до електронного формату, а для визначених випадків укладення договорів без проведення електронної процедури оприлюднення відповідного звіту. Водночас сама цифровізація не гарантує правомірності закупівлі. Замовник може формально оприлюднити документи, але приховати важливу інформацію у нечітких технічних описах, завантажити нечитабельні файли або не розкрити структуру договірної ціни. Тому принцип відкритості повинен тлумачитися змістовно. Заінтересована особа має отримувати можливість зрозуміти, що саме закуповується, чому визначено відповідну вартість, за якими критеріями обрано підрядника та як перевірятиметься виконання робіт [3, с. 112].

Адміністративно-правовий статус замовника реалізується через керівника, уповноважену особу, структурні підрозділи, працівників фінансової, юридичної

та технічної служб. Уповноважена особа організовує закупівельну процедуру, однак не може одноосібно забезпечити належну якість будівельного проєкту. Технічні параметри повинні готувати спеціалісти, які розуміють будівельні процеси, кошторисне ціноутворення та вимоги безпеки. Юридична служба оцінює законність документації й договору, а фінансовий підрозділ перевіряє наявність асигнувань та правильність бюджетних зобов'язань. Розмежування функцій знижує ризик одноособового впливу та створює систему внутрішнього контролю.

Отже, адміністративно-правове регулювання закупівель будівельних робіт за бюджетні кошти має комплексний характер та охоплює планування видатків, підготовку проєктно-кошторисної документації, вибір підрядника, укладення і виконання договору, а також контроль за фактичним використанням фінансових ресурсів. Ефективність цього механізму залежить від узгодженості бюджетних, закупівельних і містобудівних процедур, обґрунтованості очікуваної вартості та прозорості рішень замовника. Подальше вдосконалення правового регулювання доцільно спрямувати на підвищення професійної компетентності відповідальних осіб, посилення попереднього контролю, цифрове відстеження виконання робіт і запобігання необґрунтованому коригуванню вартості будівництва. Реалізація таких заходів сприятиме раціональному використанню бюджетних коштів, розвитку добросовісної конкуренції та підвищенню якості об'єктів, створених для задоволення суспільних потреб.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко В. Співвідношення будівельних та правових норм у будівництві в контексті настання відповідальності за їх порушення. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 9. С. 40-44.

2. Савченко А. Істотне порушення будівельних норм і правил як підстава скасування дозвільної документації на будівництво і визнання об'єкт самочинним. Вісник Держархбудінспекції України. 2016. № 2. С. 36-42.

3. Юшкевич О.Г. Адміністративна процедура будівництва об'єктів містобудівної діяльності. Адміністративна процедура: особливості формування української концепції : матеріали Круглого столу, м. Харків, 15 вересня 2017 р. Харків : Національна академія правових наук України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. 2017. 112 с.

Корнєєв Ілля Дмитрович,

*ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

В умовах сучасних безпекових викликів, зумовлених триваючою збройною агресією проти України, захист об'єктів критичної інфраструктури набув стратегічного значення для забезпечення національної безпеки, життєдіяльності суспільства та стабільності державної системи. Постійні загрози та реальні атаки на енергетичний, транспортний, інформаційний та інші життєво важливі сектори вимагають безперервного вдосконалення вітчизняного законодавства та підвищення ефективності суб'єктів, відповідальних за безпеку. Особливе місце у цьому процесі належить органам Національної поліції України, які безпосередньо залучені до охорони об'єктів, протидії диверсійним проявам та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Проте наявна нормативно-правова база України у сфері захисту критичної інфраструктури все ще перебуває на етапі трансформації та потребує глибшої гармонізації із передовими світовими підходами. Імплементация міжнародних стандартів поліцейської діяльності є перспективним і необхідним кроком, який дозволить адаптувати українські правоохоронні інституції до найкращих практик Європейського Союзу та НАТО. Це своєю чергою забезпечить перехід від реактивного реагування на інциденти до проактивного управління ризиками, що є основою стійкості критичної інфраструктури.

Наукове осмислення міжнародного досвіду та сучасної архітектури безпеки дозволяє стверджувати, що провідні демократичні держави світу давно

відмовилися від вузького розуміння захисту інфраструктури як виключно військової чи воєнізованої охорони. Сучасний міжнародний підхід базується на всеохоплюючій концепції стійкості, яка фокусується на здатності системи передбачати загрози, витримувати несприятливий вплив, адаптуватися до мінливих умов та максимально швидко відновлювати базові функції після інцидентів [1]. Фундаментальним орієнтиром у цьому контексті є Директива Європейського Парламенту та Ради ЄС 2022/2557 про стійкість критичних суб'єктів, яка суттєво розширила рамки безпекового моніторингу та встановила жорсткі вимоги до держав-членів щодо оцінки ризиків та транскордонної взаємодії [3]. Одночасно з цим базові вимоги НАТО у сфері цивільної готовності визначають захист життєво важливих комунікацій та інфраструктури як один із семи ключових критеріїв загальнонаціональної стійкості, де правоохоронні органи відіграють роль первинного бар'єра проти внутрішніх загроз [8]. У межах цих міжнародних документів особливе місце відводиться саме поліцейським інституціям, чия діяльність інтегрується в єдину систему збору та аналізу інформації про загрози. На відміну від української практики, де поліція часто сприймається як орган реагування на вже вчинене правопорушення, європейські поліцейські стандарти орієнтують правоохоронців на виконання функцій координатора та консультанта. Поліція у країнах ЄС бере активну участь у проведенні безпекових аудитів об'єктів, спільно з операторами інфраструктури розробляє плани внутрішньої безпеки та забезпечує постійний обмін розвідувальними даними за допомогою спеціалізованих платформ. Вітчизняне законодавство, попри позитивні зрушення, пов'язані з ухваленням Закону України «Про критичну інфраструктуру», все ще демонструє брак системності в частині нормативного визначення ролі Національної поліції [1]. Аналіз норм Закону України «Про Національну поліцію» свідчить про наявність лише загальних положень щодо забезпечення публічної безпеки та охорони об'єктів, які не відображають усього спектра сучасних кризових викликів [2]. Як

обґрунтовано зазначається у наукових публікаціях, адміністративно-правовий статус поліції потребує розширення в частині надання правоохоронцям чітких превентивних повноважень на об'єктах критичної інфраструктури під час дії особливих правових режимів [6]. Законодавству бракує деталізації поліцейських повноважень у сфері протидії гібридним загрозам, захисту інформаційних систем правоохоронних органів, що інтегровані з критичними об'єктами, та взаємодії з недержавними суб'єктами безпеки. Це створює ситуацію, коли правоохоронна система діє в межах застарілих інструкцій, які не враховують вимог сучасної воєнної та технологічної реальності, що суттєво знижує загальну ефективність державної системи захисту.

Визначення перспектив імплементації міжнародних стандартів у вітчизняне законодавство вимагає формування чіткої дорожньої карти нормативно-правових змін, які охоплюватимуть різні рівні правового регулювання - від законів до відомчих підзаконних актів. Першочерговим завданням є внесення змін до профільного законодавства з метою чіткого розмежування та деталізації повноважень Національної поліції України в загальній системі захисту критичної інфраструктури, що дозволить усунути дублювання функцій з іншими силовими структурами [1; 2]. На законодавчому рівні має бути закріплено право поліцейських органів здійснювати превентивний безпековий моніторинг, брати участь у категоризації об'єктів інфраструктури та виступати обов'язковим суб'єктом погодження планів їх захисту. Це дозволить трансформувати діяльність поліції від суто реактивної моделі до проактивного управління ризиками, що повністю відповідає європейським стандартам стійкості суб'єктів [3]. Надзвичайно перспективним та критично важливим напрямом правової реформи є врегулювання механізмів державно-приватного партнерства. Оскільки значна кількість об'єктів критичної інфраструктури в Україні, особливо у сферах енергетики, транспорту чи зв'язку, перебуває у приватній або комунальній власності, ефективна безпека не може бути забезпечена виключно силами

державних органів [5]. Необхідно розробити та впровадити нормативні стандарти, які б зобов'язували операторів таких об'єктів створювати спільні з поліцією координаційні центри, ділитися даними відеоспостереження та технічного контролю, а також брати участь у фінансуванні спільних безпекових програм. На рівні підзаконних актів МВС України доцільно затвердити уніфіковані методики проведення безпекового аудиту об'єктів критичної інфраструктури, які базуватимуться на міжнародних стандартах серії ISO, зокрема ISO 31000 щодо менеджменту ризиків [7]. Важливим аспектом імплементації є реформування системи професійної підготовки правоохоронців, що потребує відповідного нормативного забезпечення в межах стандартів вищої та відомчої освіти. Професор В. В. Сокурєнко наголошує, що сучасна підготовка поліцейських кадрів повинна оперативно реагувати на безпекові виклики держави через впровадження нових спеціалізованих дисциплін та тренінгових комплексів [4, с. 111]. Перспективи розвитку правового регулювання у цій сфері пов'язані з необхідністю розробки та впровадження нових спеціалізованих навчальних програм для закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які готують кадри для Національної поліції. На рівні відомчих наказів необхідно нормативно закріпити обов'язковість регулярного проходження курсантами та діючими офіцерами тренінгів з кібергігієни, управління кризами, тактичної медицини та оцінки вразливості фізичного периметра об'єктів. Тільки через якісну зміну освітніх стандартів та перехід до практико-орієнтованого навчання правоохоронна система зможе отримати фахівців, здатних ефективно впроваджувати міжнародні стандарти безпосередньо на місцях несення служби.

Підсумовуючи результати дослідження, можна констатувати, що імплементація міжнародних стандартів поліцейської діяльності у сфері захисту критичної інфраструктури є невіддільним елементом загальної модернізації сектору безпеки і оборони України. Сучасні воєнні виклики чітко довели, що забезпечення стійкості держави залежить від здатності її правоохоронних

інституцій діяти на випередження, швидко адаптуватися до нових загроз та ефективно взаємодіяти з усіма зацікавленими сторонами. Наявний стан вітчизняного законодавства, попри певний прогрес, усе ще характеризується фрагментарністю та відсутністю деталізованих правових механізмів, які б дозволили Національній поліції повноцінно реалізувати свій безпековий потенціал відповідно до найкращих світових практик. Головними перспективами розвитку нормативно-правової бази у цьому напрямі є законодавче розширення та уточнення превентивних функцій поліції, нормативне закріплення інструментів державно-приватного партнерства та розробка уніфікованих підзаконних актів щодо оцінки ризиків та безпекового аудиту. Особливу увагу необхідно приділити реформуванню системи відомчої освіти та тактичної підготовки кадрів, що дозволить забезпечити правоохоронні органи фахівцями нового покоління, які володіють сучасними методиками управління безпековими кризами. Гармонізація українського законодавства з Директивами ЄС та стандартами НАТО у сфері цивільної готовності дозволить не лише суттєво підвищити рівень захищеності національних об'єктів в умовах воєнного стану, а й забезпечить повну інтеграцію України в європейську архітектуру колективної безпеки, створюючи надійний фундамент для сталого повоєнного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Про критичну інфраструктуру: Закон України від 16 листоп. 2021 р. № 1882-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 9. Стаття 68.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>
2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Стаття 379.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

3. Directive (EU) 2022/2557 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on the resilience of critical entities and repealing Council Directive 2008/114/EC. Official Journal of the European Union. 2022. L 333. P. 164–198. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2557/oj/eng>
4. Сокурєнко В. В. Організаційно-правові засади підготовки поліцейських кадрів в Україні: теорія та практика. Харків: Мачулін, 2020. 412 с.
5. Захист критичної інфраструктури в умовах гібридних загроз: міжнародний досвід та вітчизняні реалії: монографія / за ред. О. М. Суходолі. Київ: НІСД, 2022. 280 с.
6. Коваленко А. В. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України у сфері забезпечення публічної безпеки в кризових ситуаціях. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. Вип. 2. С. 45–51.
7. ISO 31000:2018. Risk management Guidelines. International Organization for Standardization, 2018. 16 p.
8. NATO Baseline Requirements for National Resilience: NATO International Staff. Brussels: NATO Graphics Studio, 2021. 24 p. <https://www.iospress.com/catalog/books/the-eighth-baseline-requirement-resilient-civilians-in-hybrid-threats-and-warfare>

Лесько Олександр Йосипович,

завідувач кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту,

кандидат економічних наук, професор

Вінницького національного технічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3716-9822>

Зінченко Даніїл Анатолійович

ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8089-0511>

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний розвиток промислових підприємств дедалі більше залежить не лише від матеріальних ресурсів, виробничих потужностей чи фінансових можливостей, а й від здатності ефективно використовувати знання, інформацію, професійний досвід працівників і цифрові інструменти управління. У таких умовах особливого значення набуває інтелектуальний капітал підприємства, який виступає важливим чинником конкурентоспроможності, інноваційності та довгострокової стійкості. Цифрові технології змінюють традиційні підходи до організації виробництва, управління персоналом, обробки інформації, прийняття рішень і взаємодії із зовнішнім середовищем. Використання автоматизованих систем управління, штучного інтелекту, великих даних, хмарних сервісів, цифрових платформ і технологій промислового Інтернету речей створює нові можливості для накопичення, передачі та практичного використання знань у межах підприємства. Водночас цифровізація вимагає від працівників нових

компетентностей, гнучкості мислення, здатності швидко адаптуватися до змін і працювати з інформаційними потоками.

Інтелектуальний капітал промислового підприємства можна розглядати як сукупність знань, професійних навичок, управлінського досвіду, організаційних можливостей, інноваційного потенціалу та інформаційних ресурсів, які забезпечують розвиток підприємства і створення доданої вартості. Його значення полягає в тому, що саме нематеріальні ресурси дедалі частіше визначають здатність підприємства не лише виробляти продукцію, а й оновлювати технології, адаптуватися до ринку та формувати власні конкурентні переваги.

У структурі інтелектуального капіталу зазвичай виокремлюють людський, організаційний і клієнтський капітал. Людський капітал охоплює знання, досвід, професійну підготовку, творчий потенціал і здатність працівників до навчання. Для промислового підприємства цей складник має особливе значення, оскільки ефективність виробництва залежить від кваліфікації персоналу, уміння працювати з технічним обладнанням, розуміння технологічних процесів і готовності до впровадження інновацій [1]. Організаційний капітал пов'язаний із внутрішніми механізмами діяльності підприємства. До нього належать управлінські процедури, корпоративна культура, інформаційні системи, бази знань, технологічна документація, патенти, стандарти роботи та способи координації між підрозділами. Його роль полягає в тому, що знання окремих працівників перетворюються на загальний ресурс підприємства, який може бути збережений, систематизований і використаний у подальшій діяльності.

Клієнтський капітал формується через відносини підприємства із замовниками, партнерами, постачальниками, інвесторами та іншими учасниками ринку. Для промислового сектору він має важливе значення, оскільки стабільні ділові зв'язки, репутація, довіра до продукції та здатність враховувати потреби споживачів впливають на ринкову позицію підприємства. У сучасних умовах ці зв'язки також дедалі частіше підтримуються за допомогою цифрових каналів

комунікації та аналітичних інструментів. Формування інтелектуального капіталу не відбувається автоматично. Воно потребує цілеспрямованої управлінської діяльності, інвестицій у персонал, розвитку внутрішньої системи знань, підтримки інноваційної активності та створення умов для обміну досвідом. Промислове підприємство, яке не приділяє уваги цим процесам, ризикує втратити здатність до технологічного оновлення, навіть якщо має достатню матеріальну базу [2, с. 44].

Особливістю сучасного етапу є те, що інтелектуальний капітал дедалі тісніше пов'язується з цифровими можливостями підприємства. Знання вже не існують лише у вигляді особистого досвіду працівників або паперової документації. Вони зберігаються в електронних базах, використовуються в автоматизованих системах, аналізуються за допомогою цифрових інструментів і стають основою для швидкого прийняття управлінських рішень. Тому цифровізація виступає важливим середовищем для розвитку інтелектуального капіталу, а не лише технічним оновленням виробництва.

Цифрові технології суттєво змінюють механізми формування інтелектуального капіталу промислового підприємства. Їхній вплив проявляється не тільки у впровадженні нового обладнання чи програмного забезпечення, а й у перебудові способів мислення, управління та взаємодії всередині підприємства. Цифровізація створює умови, за яких інформація стає доступнішою, знання швидше поширюються між працівниками, а управлінські рішення можуть ґрунтуватися на більш точних даних.

Одним із ключових напрямів впливу цифрових технологій є розвиток людського капіталу. Працівники промислового підприємства в умовах цифрової трансформації мають володіти не лише традиційними професійними знаннями, а й цифровими компетентностями. Йдеться про здатність працювати з інформаційними системами, аналізувати дані, використовувати програмні засоби, розуміти логіку автоматизованих процесів і швидко пристосовуватися до

нових технологічних рішень. Унаслідок цього змінюється зміст професійної підготовки персоналу, зростає потреба у безперервному навчанні та підвищенні кваліфікації.

Цифрові технології також посилюють організаційний капітал підприємства. Завдяки електронному документообігу, корпоративним інформаційним системам, цифровим базам знань і автоматизованому управлінню виробничими процесами підприємство отримує можливість краще зберігати та використовувати накопичений досвід. Важливо, що знання перестають бути розпорошеними між окремими працівниками чи підрозділами. Вони можуть бути систематизовані, оновлені та доступні для тих, хто потребує їх у процесі роботи.

Великі дані та аналітичні платформи дають змогу промислому підприємству глибше розуміти внутрішні процеси, виявляти слабкі місця у виробництві, прогнозувати потреби в ресурсах і оцінювати ефективність управлінських рішень. Такі технології допомагають перетворювати інформацію на практичне знання. Це особливо важливо для підприємств, які працюють у динамічному середовищі та повинні швидко реагувати на зміни попиту, порушення логістики, оновлення стандартів якості або появу нових технологічних вимог. Окреме значення має використання штучного інтелекту та автоматизованих систем підтримки прийняття рішень. Вони дозволяють аналізувати значні обсяги інформації, моделювати виробничі ситуації, виявляти ризики та пропонувати оптимальні варіанти дій. Проте ефективність таких інструментів залежить не лише від технічної досконалості, а й від здатності персоналу правильно інтерпретувати результати, критично оцінювати інформацію та застосовувати її у конкретних виробничих умовах.

Цифрові технології впливають і на клієнтський капітал промислового підприємства. Сучасні цифрові платформи дають змогу підтримувати постійний зв'язок із клієнтами та партнерами, швидше обробляти замовлення, аналізувати потреби споживачів і підвищувати якість сервісу [3, с. 144]. Завдяки цьому

підприємство може краще розуміти ринок, формувати довгострокові відносини та зміцнювати власну ділову репутацію. Для промислового підприємства це означає не лише покращення комунікації, а й можливість точніше узгоджувати виробничу діяльність із реальними потребами замовників. Разом із позитивними можливостями цифровізація створює і певні виклики. Одним із них є ризик нерівномірного розвитку цифрових компетентностей серед працівників. Якщо частина персоналу не готова працювати з новими технологіями, це може уповільнювати модернізацію підприємства та створювати внутрішній опір змінам. Іншим викликом є залежність від якості даних. Недостовірна, неповна або неправильно оброблена інформація може призвести до помилкових управлінських рішень. Крім того, цифровізація потребує належного захисту інформації, оскільки знання, технологічні розробки, комерційні дані та управлінські рішення стають важливою частиною нематеріальних активів підприємства.

Для ефективного формування інтелектуального капіталу цифрові технології мають упроваджуватися не ізольовано, а як частина загальної стратегії розвитку підприємства. Недостатньо лише придбати сучасне програмне забезпечення або автоматизувати окремі процеси. Потрібно створити середовище, у якому працівники будуть зацікавлені в навчанні, обміні знаннями, використанні цифрових інструментів і пошуку нових рішень. Саме поєднання технологічного оновлення, управлінської культури та розвитку персоналу забезпечує реальне зростання інтелектуального капіталу.

Отже, вплив цифрових технологій на формування інтелектуального капіталу промислового підприємства є комплексним і стратегічно важливим. Саме поєднання технологічних рішень, професійного розвитку працівників, ефективної організації знань і відкритості до інновацій дозволяє промислому підприємству зміцнювати свої позиції, підвищувати конкурентоспроможність і забезпечувати сталий розвиток у цифровій економіці.

Список використаних джерел

1. Лесько О. Й. Шляхи забезпечення інформаційних процесів кластеризації економіки в Україні. Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця 2017. <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2017/paper/view/2180>.
2. Лесько Й. О. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств за сучасних умов. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. № 1. С. 44-48.
3. Козловський В. О. Інноваційний менеджмент: практикум. Вінниця. ВНТУ. 2006. 166 с.

Луговий Володимир Богданович,
аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПІД ЧАС ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Цифровізація суспільних відносин істотно змінила характер інформації, яка може використовуватися під час розслідування кримінальних правопорушень. Значна частина поведінки людини прямо або опосередковано відображається в електронному середовищі. Надсилання повідомлень, авторизація в інформаційній системі, використання мобільного застосунку, здійснення платежу, редагування документа, пошук інформації або переміщення з увімкненим електронним пристроєм залишають цифрові сліди. Сукупність таких відомостей дає змогу відтворити не лише окрему дію, а й спосіб життя, коло спілкування, професійні зв'язки, інтереси та звички конкретної особи. Для органів досудового розслідування електронні дані становлять важливе джерело доказової інформації. Вони можуть підтверджувати факт підготовки кримінального правопорушення, взаємодію між співучасниками, рух коштів, використання певного пристрою, час виконання операції або місцеперебування особи. Водночас електронні інформаційні системи зазвичай містять значно ширший обсяг відомостей, ніж той, який необхідний для досягнення завдань конкретного кримінального провадження. Поряд із потенційними доказами в них можуть зберігатися сімейне листування, медичні документи, особисті фотографії, професійна таємниця, фінансова інформація та дані третіх осіб. Зняття інформації з електронних інформаційних систем належить до негласних

слідчих розшукових дій. Відповідно до статті 264 Кримінального процесуального кодексу України воно охоплює пошук, виявлення та фіксацію відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або її частині, доступ до якої здійснюється без відома власника, володільця або утримувача. Проведення такої дії переважно пов'язується з необхідністю подолання системи логічного захисту та потребує дозволу слідчого судді. Якщо доступ до відповідних відомостей не обмежений власником, володільцем або утримувачем системи чи не потребує подолання логічного захисту, закон передбачає можливість отримання інформації без такого дозволу.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем є особливо чутливим способом отримання доказів, оскільки здійснюється приховано та може охоплювати значний масив даних. Особа, щодо якої проводиться відповідна дія, зазвичай не має можливості негайно заперечити проти неї, пояснити походження певної інформації або вимагати обмеження доступу до відомостей, не пов'язаних із розслідуванням. Саме тому попередній судовий контроль набуває значення основної гарантії від необґрунтованого втручання. Дозвіл слідчого судді не повинен зводитися до формального погодження клопотання сторони обвинувачення. У ньому мають бути достатньо конкретно визначені електронна інформаційна система або її частина, ідентифікатори користувача, види інформації, часові межі збирання, обставини кримінального правопорушення та значення очікуваних відомостей для розслідування. Надмірно широкі формулювання створюють можливість фактично необмеженого доступу до цифрового життя людини. Особливість електронної інформації полягає в тому, що один обліковий запис або пристрій може містити різноманітні категорії персональних даних. Доступ до електронної пошти дозволяє отримати не лише текст повідомлень, а й адреси контактів, вкладені документи, історію авторизацій, відомості про місцезнаходження та іншу технічну інформацію. Хмарне сховище може поєднувати робочі файли, сімейний архів,

медичні довідки та конфіденційні матеріали. Тому визначення лише назви системи без установлення меж доступу не забезпечує належної передбачуваності втручання.

Законність негласної слідчої розшукової дії передбачає наявність установленної законом підстави, дотримання передбаченої процедури та здійснення заходу компетентним суб'єктом. Проте для належного захисту персональних даних цього недостатньо. Втручання повинно також переслідувати легітимну мету, бути необхідним для розслідування та співмірним із тяжкістю кримінального правопорушення й очікуваним доказовим результатом. Принцип пропорційності вимагає встановити, чи неможливо одержати необхідні відомості менш обмежувальним способом. Якщо певний факт може бути підтверджений відкритими даними, документами, показаннями або тимчасовим доступом до конкретного файлу, повне приховане підключення до інформаційної системи може виявитися надмірним. Наявність технічної можливості отримати великий обсяг інформації не означає автоматичної правомірності її використання.

Практика Європейського суду з прав людини виходить із того, що приховане спостереження та перехоплення інформації становлять втручання у право на повагу до приватного життя. Таке втручання може визнаватися виправданим лише за умови його законності, спрямованості на досягнення легітимної мети та необхідності в демократичному суспільстві. Норми, які регулюють таємне отримання інформації, повинні бути достатньо доступними, передбачуваними та містити гарантії проти свавілля.

Важливого значення набуває розмежування цільових і супутніх даних. Цільовими є відомості, безпосередньо пов'язані з обставинами, які підлягають доказуванню. Супутня інформація потрапляє до органу розслідування через технічну неподільність масиву, хоча не стосується кримінального правопорушення. Наявність законного дозволу на доступ до системи не повинна надавати необмеженого права використовувати всі виявлені матеріали.

Особливого захисту потребують чутливі персональні дані, які розкривають стан здоров'я, біометричні характеристики, релігійні переконання, політичні погляди, інтимні аспекти життя або іншу інформацію, здатну спричинити дискримінацію чи істотну шкоду особі. Їх випадкове виявлення під час проведення негласної дії не створює самостійної підстави для подальшого опрацювання, якщо такі відомості не мають доказового значення.

Окремою проблемою є отримання даних третіх осіб. Електронне листування, спільні документи та групові чати майже завжди містять інформацію про інших учасників комунікації. Вони можуть не мати жодного процесуального статусу та не бути пов'язаними з кримінальним правопорушенням. Проте їхні імена, номери телефонів, фотографії, повідомлення та професійні відомості стають доступними представникам держави. Захист таких осіб має забезпечуватися незалежно від того, чи зверталися вони зі скаргою на порушення приватності. Зняття інформації слід відрізнити від фізичного вилучення електронного пристрою та від тимчасового доступу до речей і документів. Критерієм розмежування є не матеріальний носій, а спосіб одержання відомостей, ступінь прихованості й характер доступу до системи. Неправильна процесуальна кваліфікація може призвести до обходу судових гарантій та поставити під сумнів допустимість отриманих доказів. Необхідно також ураховувати динамічний характер електронної інформації. Дані можуть автоматично оновлюватися, синхронізуватися з іншими пристроями, переміщуватися між серверами або видалятися за налаштуваннями системи. Через це ухвала слідчого судді має визначати не лише об'єкт доступу, а й тривалість зняття інформації. Безстрокове або невиправдано тривале спостереження несумісне з вимогою пропорційності. Проблемним є використання ключових слів, автоматизованих фільтрів і програм аналітичної обробки. Такі засоби можуть прискорити виявлення доказової інформації, але водночас створюють ризик помилкового віднесення приватних матеріалів до

значущих для провадження. Результат автоматичного пошуку повинен перевірятися уповноваженою особою, а критерії відбору мають фіксуватися у процесуальних документах.

Право на приватність не є абсолютним і може бути обмежене для запобігання кримінальним правопорушенням та захисту прав інших осіб. Однак саме прихований характер доступу до цифрових даних посилює обов'язок держави створити ефективні запобіжники від зловживань. У цій сфері недопустимо виходити з презумпції, що інтереси розслідування завжди переважають інтерес особи в збереженні конфіденційності.

Захист персональних даних під час зняття інформації має забезпечуватися протягом усього життєвого циклу цифрових відомостей: від моменту отримання доступу до їх остаточного знищення або передачі на архівне зберігання. Порушення може виникнути не лише внаслідок незаконного проникнення до системи, а й через неналежне копіювання, недостатній захист носія, пересилання незахищеним каналом, розголошення змісту або збереження даних після втрати ними процесуальної необхідності.

Першою гарантією є чітке визначення мети обробки. Інформація повинна отримуватися виключно для встановлення обставин конкретного кримінального провадження. Подальше використання зібраних матеріалів для службового контролю, створення неофіційних баз, особистих потреб працівників або передавання стороннім особам суперечить принципу цільового обмеження. Другою гарантією виступає мінімізація даних. Уповноважені суб'єкти мають отримувати лише той обсяг відомостей, який об'єктивно необхідний для досягнення процесуальної мети. Якщо технічні особливості системи зумовили копіювання більшого масиву, після первинного огляду повинно проводитися відокремлення релевантних матеріалів від даних, які не стосуються провадження. Відомості, що не мають доказового значення, не повинні безстроково залишатися у розпорядженні органу досудового розслідування. Кримінальне процесуальне

законодавство передбачає спеціальні правила щодо нерозголошення результатів негласних слідчих розшукових дій і знищення інформації, яка не використовується у кримінальному провадженні. Реальне виконання цих вимог потребує документованої процедури, що дозволяє встановити, хто прийняв рішення про знищення, які саме матеріали було видалено, коли це відбулося та чи залишилися їхні резервні копії.

Важливою умовою захисту є забезпечення цілісності цифрових даних. Після зняття інформації має бути унеможливлена її непомітна зміна. Для цього доцільно застосовувати контрольні хеш-значення, електронні підписи, захищені журнали операцій та інші технічні засоби перевірки автентичності. Кожне копіювання або перетворення файлу повинно залишати контрольований слід.

Фіксація результатів має охоплювати не лише зміст отриманих відомостей, а й технічні умови їх вилучення. У протоколі доцільно зазначати дату й час підключення, характеристики системи, програмні засоби, послідовність дій, обсяг скопійованої інформації, формат файлів, використані фільтри та відомості про осіб, які мали доступ до матеріалів. Такий підхід сприяє перевірці законності проведеної дії та достовірності цифрових доказів. Стаття 265 Кримінального процесуального кодексу України передбачає фіксацію та збереження інформації, отриманої з електронних комунікаційних мереж і електронних інформаційних систем. У поєднанні із загальними правилами складання протоколів і використання технічних носіїв це створює нормативну основу для документування результатів негласної дії. Водночас технологічна складність сучасних систем обумовлює необхідність детальніших стандартів щодо ланцюга збереження цифрових доказів.

Доступ до отриманої інформації має надаватися за принципом службової необхідності. Не кожен працівник органу розслідування повинен мати можливість переглядати повний масив цифрових матеріалів. Доцільно

запроваджувати розмежування прав користувачів, багатофакторну автентифікацію, персоніфіковані облікові записи та автоматичну реєстрацію всіх операцій із файлами. Журналювання доступу повинно фіксувати особу користувача, час входу, перелік переглянутих матеріалів, виконані дії та підставу для роботи з інформацією. Неможливість видалити або непомітно змінити записи журналу створює додаткову гарантію відповідальності. Під час внутрішньої або судової перевірки такі відомості дозволять установити, чи використовувалися персональні дані відповідно до визначеної мети. Особливу увагу слід приділяти шифруванню. Дані мають бути захищені як під час зберігання, так і при переданні між підрозділами, експертними установами, прокурором і судом. Використання звичайних електронних повідомлень, незахищених зовнішніх накопичувачів або особистих пристроїв працівників створює неприйнятний ризик витоку. Копії матеріалів повинні мати облікований статус. Неконтрольоване створення дублікатів збільшує ймовірність розголошення та ускладнює подальше знищення відомостей. Кожна копія має отримувати унікальний ідентифікатор, а її передача повинна підтверджуватися документально. Після завершення потреби в конкретному примірнику він підлягає гарантованому видаленню або фізичному знищенню носія. Використання хмарних технологій органами правопорядку потребує додаткових гарантій. Перед розміщенням матеріалів необхідно оцінити місце фізичного зберігання серверів, умови доступу постачальника послуг, порядок резервного копіювання, можливість передання даних за межі держави та процедуру остаточного видалення. Зберігання матеріалів кримінального провадження в системі, контроль над якою фактично здійснює приватна компанія, не повинно знижувати встановлений законом рівень конфіденційності.

Окремі правила необхідні для відомостей, що охороняються професійною таємницею. Під час доступу до електронної системи можуть бути виявлені матеріали адвокатської діяльності, медична інформація, журналістські джерела або документи, пов'язані зі сповіддю. Їх необмежений перегляд здатний

порушити не тільки приватність конкретної особи, а й суспільно значущі гарантії функціонування відповідної професії.

Доцільним є використання незалежної процедури попереднього відбору таких матеріалів. Відомості, які потенційно охоплюються професійною таємницею, можуть тимчасово ізолюватися від слідчої групи до вирішення питання про допустимість доступу. Це зменшить ризик ознайомлення сторони обвинувачення з інформацією, яка не повинна бути використана проти особи. Важливе значення має відкладене повідомлення особи про проведення негласної дії. Таємність є виправданою протягом періоду, коли розкриття факту спостереження може зашкодити розслідуванню. Після зникнення такого ризику особа повинна отримати реальну можливість дізнатися про втручання та оскаржити його законність. Без подальшого повідомлення право на ефективний засіб юридичного захисту може залишитися суто формальним.

Повідомлення має бути достатньо змістовним. Воно повинно дозволяти зрозуміти вид проведеної дії, її тривалість, загальні межі отриманої інформації та правові підстави втручання. Водночас у ньому можуть не розкриватися відомості, оприлюднення яких створить небезпеку для інших осіб або зашкодить законним інтересам кримінального провадження. Ефективне оскарження передбачає можливість перевірити не лише наявність ухвали слідчого судді, а й фактичне дотримання її меж. Навіть законно санкціонований захід може бути проведений із порушеннями, якщо уповноважені особи збирали дані протягом довшого строку, отримали інформацію з іншого облікового запису або використали матеріали для сторонньої мети.

Докази, одержані внаслідок істотного порушення прав людини, не повинні використовуватися для обґрунтування процесуальних рішень. Порушення правил захисту персональних даних може впливати на допустимість доказу, якщо воно пов'язане з незаконним доступом, виходом за межі судового дозволу, недостовірністю цифрового файлу або неможливістю перевірити його

походження. Водночас оцінювання має враховувати характер порушення, його наслідки для приватності та вплив на справедливість провадження. Міжнародні стандарти захисту даних орієнтують держави на забезпечення законності, справедливості, прозорості, цільового використання, пропорційності, точності та безпеки обробки. Конвенція Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стала першим юридично обов'язковим міжнародним інструментом у цій сфері, а її модернізований формат посилює гарантії з урахуванням технологічного розвитку.

Імплементація таких підходів у кримінальне провадження потребує проведення оцінки впливу на приватність перед застосуванням нових програмних продуктів. Якщо орган розслідування планує використовувати систему масового аналізу повідомлень, розпізнавання осіб, установлення соціальних зв'язків або прогнозування поведінки, необхідно заздалегідь визначити категорії даних, можливі помилки, строки зберігання та способи захисту прав людини. Відповідальність за безпеку не може повністю перекладатися на технічних спеціалістів. Слідчий і прокурор зобов'язані розуміти правові наслідки обраного способу збирання й аналізу інформації. Працівник, який фактично здійснює технічне підключення, повинен діяти в межах письмового завдання та не може самостійно розширювати обсяг пошуку через виявлення потенційно цікавої інформації. Необхідно підвищувати рівень професійної підготовки працівників правоохоронних органів. Навчальні програми мають поєднувати кримінальний процес, захист персональних даних, цифрову криміналістику та інформаційну безпеку. Помилки під час поводження з електронною інформацією часто виникають не через умисне зловживання, а через недостатнє розуміння технічної природи даних і меж дозволеної обробки.

Перспективним напрямом є запровадження єдиного стандарту роботи з інформацією, отриманою внаслідок негласних слідчих розшукових дій. Він має регламентувати створення робочих і контрольних копій, перевірку цілісності,

розподіл доступу, збереження журналів, порядок передання експертам, строки зберігання та процедуру видалення матеріалів. Доцільно передбачити обов'язкове зазначення в клопотанні до слідчого судді категорій персональних даних, які планується отримати. Сторона обвинувачення повинна пояснити зв'язок кожної категорії з предметом доказування та обґрунтувати неможливість досягнення мети менш обмежувальним заходом. Така вимога сприятиме предметному судовому контролю й запобігатиме санкціонуванню невизначеного цифрового пошуку. Ухвала слідчого судді має встановлювати порядок поводження з інформацією, що не стосується провадження. Зокрема, може передбачатися її ізоляція, заборона копіювання, обмежений строк зберігання та обов'язкове знищення після перевірки. Включення таких положень до судового рішення перетворить захист персональних даних із загальної декларації на конкретний процесуальний обов'язок. Необхідним є незалежний контроль за дотриманням правил обробки. Внутрішній контроль правоохоронного органу має доповнюватися прокурорським наглядом, судовою перевіркою та діяльністю уповноважених інституцій у сфері захисту персональних даних. Контрольний орган повинен мати доступ до журналів операцій, актів знищення, відомостей про інциденти безпеки та правил розмежування доступу.

У разі витоку персональних даних слід забезпечити оперативне реагування. Воно має включати припинення несанкціонованого доступу, встановлення обсягу порушення, збереження технічних слідів, повідомлення компетентних органів та вжиття заходів для зменшення шкоди. За відсутності загрози для розслідування особа також повинна бути поінформована про інцидент, якщо витік може істотно вплинути на її права.

Можемо зробити висновок, що зняття інформації з електронних інформаційних систем є дієвим засобом одержання доказів, але водночас належить до найбільш інтенсивних форм втручання у приватне життя. Його особлива небезпека полягає у прихованому характері, технологічній складності

та можливості одночасного отримання значного масиву відомостей про особу й третіх осіб. Через це формальної наявності процесуального рішення недостатньо для належного забезпечення прав людини. Законність відповідної негласної слідчої розшукової дії повинна оцінюватися у взаємозв'язку з необхідністю, пропорційністю та визначеністю її меж. Судовий дозвіл має конкретизувати систему, обліковий запис, категорії даних, строк спостереження та обставини, для з'ясування яких здійснюється втручання. Невизначені дозволи на отримання всієї доступної інформації створюють ризик перетворення цільового розслідування на необмежений цифровий контроль. Захист персональних даних не завершується після їх законного одержання. Він повинен охоплювати фіксацію, копіювання, аналіз, зберігання, передання, використання та знищення інформації. Основними гарантіями мають стати мінімізація обсягу даних, цільове обмеження, шифрування, персоніфікований доступ, незмінне журналювання операцій, контроль цілісності файлів та облік усіх створених копій. Інформація, яка не стосується предмета доказування, повинна своєчасно відокремлюватися та знищуватися. Особливий режим необхідно застосовувати до чутливих персональних даних, професійної таємниці й відомостей про осіб, не пов'язаних із кримінальним правопорушенням. Сам факт потрапляння таких матеріалів до скопійованого масиву не створює законної підстави для їх необмеженого перегляду або подальшого використання. Удосконалення правового регулювання доцільно спрямувати на деталізацію змісту клопотання та судової ухвали, запровадження єдиного стандарту поводження з цифровими доказами, документування критеріїв автоматизованого пошуку й установлення прозорої процедури знищення нерелевантних відомостей. Важливо забезпечити незалежний контроль, реальну можливість подальшого оскарження та належну професійну підготовку працівників, які отримують доступ до електронних систем. Досягнення балансу між інтересами кримінального судочинства та правом на приватність можливе лише за умови, що персональні дані

розглядатимуться не як необмежений ресурс для розслідування, а як інформація, поводження з якою покладає на державу підвищений обов'язок обережності. Ефективність боротьби зі злочинністю не повинна досягатися шляхом невинновданого послаблення гарантій особистої свободи, оскільки саме дотримання прав людини визначає законність і справедливість кримінального провадження.

Майоров Вадим Віталійович,
аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС МІНІСТЕРСТВА З ПИТАНЬ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Тимчасова окупація частини території України, масове внутрішнє переміщення населення, руйнування об'єктів житлової та критичної інфраструктури, порушення прав громадян і тривале збереження воєнних загроз зумовили необхідність формування спеціалізованого напрямку державного управління. Загальні механізми діяльності органів виконавчої влади виявилися недостатніми для одночасного вирішення гуманітарних, соціальних, правових, безпекових, інформаційних та відновлювальних завдань. За таких обставин особливого значення набуло створення центрального органу виконавчої влади, відповідального за вироблення комплексної державної політики щодо тимчасово окупованих і деокупованих територій. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України посідало спеціальне місце в системі публічної адміністрації. Його діяльність виходила за межі традиційного галузевого управління, оскільки охоплювала питання захисту прав населення, гуманітарного реагування, підтримки внутрішньо переміщених осіб, координації евакуаційних заходів, сприяння відновленню державного управління на звільнених територіях, інформаційної протидії окупаційним адміністраціям та підготовки рішень, спрямованих на подолання наслідків збройної агресії.

Адміністративно-правовий статус органу виконавчої влади доцільно розглядати як закріплене нормами адміністративного права становище відповідного суб'єкта у системі публічного управління. Таке становище

характеризується метою створення органу, його завданнями, функціями, компетенцією, організаційною структурою, порядком утворення, підконтрольністю, підзвітністю, формами діяльності, способами взаємодії та юридичною відповідальністю.

Зміст адміністративно-правового статусу не може зводитися виключно до переліку повноважень. Повноваження відображають лише юридично дозволені або обов'язкові напрями діяльності органу. Повноцінна характеристика його становища потребує врахування місця у виконавчій вертикалі, характеру відносин із Кабінетом Міністрів України, іншими міністерствами, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами, військовими адміністраціями та громадськими організаціями.

Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» визначає загальні засади організації, повноважень і порядку діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Відповідно до встановленої законодавчої моделі міністерство є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику в одній або декількох визначених Кабінетом Міністрів України сферах. Міністерство здійснює свою діяльність на підставі Конституції України, законів України, актів Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України та власного положення.

Безпосередньою нормативною основою діяльності Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України було Положення, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 року № 376. Зміст цього акта неодноразово змінювався відповідно до розвитку суспільних відносин, розширення масштабів тимчасової окупації та виникнення нових завдань державної політики. Положення визначало міністерство як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовувалася і координувалася Кабінетом Міністрів України. Особливістю досліджуваного

органу був комплексний характер його компетенції. На відміну від міністерств, діяльність яких переважно зосереджується в межах однієї традиційної галузі, Мінреінтеграції виконувало завдання, що одночасно стосувалися соціальної політики, регіонального розвитку, гуманітарного реагування, забезпечення прав людини, інформаційної безпеки, міжнародного співробітництва та післявоєнного відновлення.

Метою функціонування міністерства було забезпечення системного державного впливу на суспільні відносини, пов'язані з наслідками тимчасової окупації. Йшлося не лише про повернення територій під контроль України, а й про відновлення на них легітимних інститутів державної влади, доступу населення до адміністративних і соціальних послуг, нормального функціонування економіки, освіти, охорони здоров'я, правосуддя та місцевого самоврядування. Реінтеграція як об'єкт державного управління має складну правову природу. Вона включає територіальний, інституційний, соціальний, економічний, інформаційний і гуманітарний компоненти. Територіальний компонент передбачає відновлення державного суверенітету та територіальної цілісності. Інституційний полягає у поновленні діяльності державних органів і законних органів місцевого самоврядування. Соціальний пов'язаний із поверненням населення до єдиного правового, освітнього, культурного та соціального простору України. Економічний охоплює відбудову інфраструктури, підтримку підприємництва та відновлення трудових відносин. Інформаційний спрямований на подолання наслідків пропаганди, забезпечення доступу до достовірної інформації та відновлення українського інформаційного простору.

Важливим елементом статусу міністерства була його правосуб'єктність. Як юридична особа публічного права воно мало відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатку із зображенням Державного Герба України та власним найменуванням. Такий статус дозволяв міністерству виступати

учасником адміністративних, фінансових, трудових та інших правовідносин у межах компетенції.

Організаційний складник адміністративно-правового статусу охоплював керівництво міністерством, діяльність державного секретаря, структурних підрозділів апарату, територіальних або підпорядкованих установ, а також консультативних і дорадчих органів. Політичне керівництво здійснював міністр, який ніс персональну відповідальність за формування та реалізацію державної політики у визначених сферах. Адміністративне забезпечення роботи апарату покладалося на державного секретаря, що сприяло розмежуванню політичних і професійно-службових функцій. Компетенційний складник статусу включав предмети відання та конкретні владні повноваження. Предмети відання визначали коло суспільних відносин, у межах яких міністерство мало право й обов'язок діяти. Владні повноваження відображали юридичні засоби реалізації покладених завдань, зокрема підготовку проєктів нормативно-правових актів, прийняття наказів, координацію діяльності інших суб'єктів, збір і використання інформації, організацію програм допомоги, проведення консультацій та взаємодію з міжнародними партнерами.

Нормотворча діяльність міністерства здійснювалася шляхом розроблення проєктів законів, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, а також видання наказів у межах власних повноважень. Нормативно-правові накази підлягали державній реєстрації у передбачених законом випадках. Відомчі акти не могли змінювати зміст законів або встановлювати обмеження прав людини, не передбачені актами вищої юридичної сили. Адміністративно-правовий статус міністерства характеризувався також підконтрольністю та підзвітністю. Кабінет Міністрів України спрямовував і координував його діяльність, визначав основні напрями державної політики, затверджував положення про орган та приймав рішення щодо його реорганізації. Верховна Рада України здійснювала парламентський контроль у формах, передбачених Конституцією та законами

України. Фінансова діяльність перевірялася уповноваженими контрольними органами, а рішення, дії чи бездіяльність посадових осіб могли бути оскаржені в адміністративному або судовому порядку.

Таким чином, адміністративно-правовий статус Мінреінтеграції поєднував загальні ознаки міністерства як центрального органу виконавчої влади та спеціальні характеристики, обумовлені особливим об'єктом управління. Його діяльність була пов'язана із захистом прав людини в умовах збройного конфлікту, необхідністю швидкого реагування на гуманітарні загрози та підготовкою державних механізмів для відновлення публічної влади на деокупованих територіях.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що адміністративно-правовий статус Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України мав комплексний характер і визначався його особливим місцем у системі центральних органів виконавчої влади. Компетенція Міністерства охоплювала формування та реалізацію державної політики щодо тимчасово окупованих і деокупованих територій, захисту внутрішньо переміщених осіб, гуманітарного реагування та координації діяльності органів публічної влади.

Музика Олена Анатоліївна,
завідувач загальної бібліотеки
Харківського національного університету
внутрішніх справ

БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Сучасний університет дедалі більше залежить від цифрових інформаційних ресурсів, платформ і сервісів, у тому числі на основі ШІ. У цих умовах бібліотеки не лише адаптуються до нових технологій, а й стають активними учасниками цифрової трансформації закладів вищої освіти.

Цифрова трансформація університетських бібліотек є багатовимірним процесом, що охоплює технологічні, організаційні та сервісні зміни, спрямовані на підвищення ефективності управління інформаційними ресурсами та задоволення потреб користувачів у цифровому середовищі. Серед пріоритетних напрямів трансформації варто виокремити розвиток цифрових колекцій та інституційних репозитаріїв, модернізацію бібліотечно-інформаційних систем із використанням технологій штучного інтелекту, розширення доступу до електронних наукових ресурсів, інтеграцію бібліотечних сервісів у цифрову інфраструктуру закладу вищої освіти, а також підтримку принципів відкритої науки та відкритого доступу до результатів наукових досліджень

Реалізація зазначених напрямів сприяє підвищенню ефективності інформаційного забезпечення освітньої та наукової діяльності, розширенню можливостей для дистанційної взаємодії з користувачами та зміцненню ролі бібліотеки як важливого елемента цифрової екосистеми сучасного університету.

Сьогодні користувачі очікують миттєвого доступу до інформації незалежно від місця перебування. Відповідно бібліотеки переходять від моделі фізичного обслуговування до гібридних та повністю цифрових сервісів.

Технології штучного інтелекту відкривають нові можливості для підвищення ефективності бібліотечної роботи.

Сучасні пошукові системи на основі ШІ здатні аналізувати не лише ключові слова, а й контекст запиту користувача. Це дозволяє значно підвищити точність пошуку та скоротити час на виявлення релевантних джерел.

ШІ може використовуватися для:

- автоматичного каталогізування документів;
- тематичного індексування ресурсів;
- створення метаданих;
- виявлення дублікатів у фондах;
- аналізу використання інформаційних ресурсів тощо.

Автоматизація рутинних процесів дозволяє бібліотечним працівникам зосередитися на аналітичній, консультаційній та освітній діяльності.

Бібліотеки все частіше впроваджують інтелектуальні чат-боти, які можуть:

- відповідати на типові запитання користувачів;
- допомагати в пошуку ресурсів;
- консультувати щодо правил оформлення бібліографічних посилань;
- надавати інформацію про сервіси бібліотеки цілодобово.

Інструменти генеративного ШІ можуть допомагати дослідникам:

- здійснювати попередній аналіз літератури;
- знаходити релевантні наукові публікації;
- аналізувати тенденції в окремих галузях знань;
- працювати з великими масивами даних.

Університетські бібліотеки можуть виступати посередниками між науковцями та новими цифровими інструментами, забезпечуючи їх ефективне та відповідальне використання.

Цифрова трансформація змінює професійну роль бібліотечного фахівця. Сучасний бібліотекар дедалі частіше виступає як:

- інформаційний консультант;
- фахівець із наукових комунікацій;
- менеджер дослідницьких даних;
- тренер з цифрової грамотності;
- консультант з академічної доброчесності;
- координатор відкритої науки.

Особливої актуальності набуває розвиток компетентностей у сфері цифрових технологій, аналізу даних та використання інструментів штучного інтелекту.

Попри значний потенціал ШІ, його впровадження супроводжується низкою викликів. Серед них:

- ризик поширення недостовірної інформації;
- проблема авторського права та інтелектуальної власності;
- питання конфіденційності даних користувачів;
- алгоритмічна упередженість;
- необхідність перевірки результатів, згенерованих ШІ.

Університетські бібліотеки можуть відігравати важливу роль у формуванні культури відповідального використання штучного інтелекту та розвитку критичного мислення.

У найближчі роки очікується подальше впровадження інтелектуальних технологій у бібліотечну практику. Перспективними напрямками є:

- використання генеративного ШІ для створення інформаційних сервісів;
- розвиток семантичного пошуку;

- автоматичний аналіз наукових трендів;
- підтримка управління дослідницькими даними;
- персоналізація бібліотечних послуг;
- інтеграція бібліотек у цифрові екосистеми університетів.

Бібліотеки стають не лише споживачами технологій, а й активними учасниками цифрових інноваційних процесів.

Цифрова трансформація та розвиток штучного інтелекту кардинально змінюють діяльність університетських бібліотек. Сучасна бібліотека вже не обмежується функціями зберігання та надання інформаційних ресурсів, а виступає важливим центром підтримки освіти, науки та інновацій. Використання технологій III сприяє підвищенню ефективності бібліотечних процесів, покращенню якості обслуговування користувачів і розширенню можливостей наукових досліджень. Водночас успішне впровадження нових технологій потребує дотримання етичних принципів, розвитку цифрових компетентностей персоналу та забезпечення академічної доброчесності. Саме тому університетські бібліотеки мають усі передумови для того, щоб стати ключовими елементами цифрової екосистеми сучасного закладу вищої освіти.

Остапова Наталія Миколаївна,

фахівець відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8265-5550>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПРАВООХОРОНЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану діяльність правоохоронців стала значно складнішою та напруженішою. Працівники правоохоронних органів щодня виконують службові завдання в обставинах підвищеної небезпеки, постійного психологічного тиску, ризику для життя та здоров'я. Вони забезпечують громадський порядок, допомагають населенню, реагують на правопорушення, беруть участь у заходах безпеки та виконують інші важливі завдання. За таких умов особливого значення набуває стресостійкість правоохоронця. Вона допомагає зберігати спокій, швидко приймати рішення, діяти відповідально та не втрачати контроль над власними емоціями. Стресостійкий працівник краще виконує службові обов'язки, менше піддається паніці та здатний ефективно працювати навіть у складних ситуаціях.

Стресостійкість - це здатність людини зберігати внутрішню рівновагу, контролювати свої емоції та діяти розумно в складних або небезпечних обставинах. Для правоохоронця ця якість є однією з найважливіших, оскільки його робота часто пов'язана з конфліктами, ризиком, відповідальністю та необхідністю швидко реагувати на події. Під час воєнного стану рівень стресу значно зростає. Правоохоронці можуть стикатися з повітряними тривогами, наслідками обстрілів, великою кількістю звернень громадян, евакуаційними заходами, охороною важливих об'єктів, затриманням правопорушників та

допомогою постраждалим. У таких ситуаціях важливо не лише знати закон і службові інструкції, а й мати психологічну готовність до дій [1, с. 135].

Стресостійкість правоохоронця проявляється у вмінні не піддаватися страху, зберігати витримку під час конфлікту, швидко оцінювати обстановку та приймати правильні рішення. Вона також допомагає уникати професійного вигорання, яке може виникати через постійне емоційне напруження.

Важливо розуміти, що стресостійкість не є вродженою якістю, яка залишається незмінною протягом життя. Її можна і потрібно розвивати. Це відбувається під час професійного навчання, практичної підготовки, психологічних тренінгів, службового досвіду та підтримки з боку колективу. Особливу роль у формуванні стресостійкості відіграє підготовка майбутніх правоохоронців. Ще на етапі навчання вони повинні розуміти, що професія правоохоронця вимагає не лише фізичної сили та знання законодавства, а й емоційної зрілості, відповідальності та здатності діяти в умовах невизначеності [2, с. 133].

Формування стресостійкості правоохоронців в умовах воєнного стану є складним процесом, який поєднує професійну підготовку, психологічну готовність, фізичну витривалість та здатність зберігати самоконтроль у небезпечних обставинах. У сучасних умовах правоохоронець виконує службові завдання не лише в межах звичайної правоохоронної діяльності, а й у ситуаціях, пов'язаних із підвищеною загрозою для життя, нестабільністю суспільної обстановки та постійним емоційним напруженням. Саме тому стресостійкість має розглядатися як важлива професійна якість, від якої залежить ефективність службової діяльності.

В умовах воєнного стану правоохоронці часто стикаються з подіями, які потребують швидкої реакції, зібраності та виваженого прийняття рішень. Це можуть бути надзвичайні ситуації, наслідки обстрілів, масові звернення громадян, конфлікти, евакуаційні заходи, охорона громадського порядку та

взаємодія з людьми, які перебувають у стані страху, розгубленості або агресії. За таких обставин особливого значення набуває не лише знання закону, а й уміння діяти спокійно, не піддаватися паніці та не переносити власне напруження на інших осіб. Важливою умовою розвитку стресостійкості є якісна професійна підготовка. Правоохоронець, який добре знає порядок своїх дій, службові повноваження та правові межі поведінки, почувається впевненіше в складних ситуаціях. Невизначеність, відсутність практичного досвіду та слабе розуміння службового алгоритму можуть посилювати психологічне напруження. Тому навчання має бути спрямоване не лише на засвоєння теоретичних знань, а й на формування здатності застосовувати їх у реальних умовах.

Психологічна підготовка також має велике значення для формування стресостійкості. Вона допомагає правоохоронцям краще усвідомлювати власний емоційний стан, контролювати реакції на небезпеку, зберігати витримку під час конфлікту та не допускати імпульсивних рішень. Особливо корисними є практичні заняття, під час яких моделюються службові ситуації, наближені до реальних умов воєнного стану. Такий підхід дає змогу поступово виробити навички спокійної поведінки, швидкого аналізу обстановки та відповідального реагування. Не менш важливим є розвиток фізичної витривалості, оскільки тривале перебування в напружених умовах потребує значних сил. Фізично підготовлений правоохоронець легше переносить службові навантаження, швидше відновлюється після складних ситуацій та краще зберігає працездатність. У цьому контексті фізична підготовка виступає не окремим елементом, а частиною загальної готовності до професійної діяльності [4, с. 111].

На рівень стресостійкості суттєво впливає морально-психологічний клімат у колективі. Підтримка з боку керівництва та колег сприяє зниженню емоційного напруження, зміцнює впевненість у власних діях і формує відчуття професійної єдності. У службовому середовищі важливо підтримувати взаємоповагу, довіру

та готовність до взаємодопомоги, оскільки ізолюваність працівника може посилювати негативний вплив стресу.

Окремої уваги потребує питання відновлення психологічних і фізичних ресурсів правоохоронців. Постійне перебування в умовах небезпеки, надмірне навантаження та відсутність повноцінного відпочинку можуть призвести до емоційного виснаження. Це негативно впливає на якість виконання службових обов'язків, здатність до самоконтролю та прийняття обґрунтованих рішень. Тому важливо формувати в правоохоронців розуміння необхідності відпочинку, своєчасного звернення по психологічну допомогу та підтримання здорового способу життя. Особливістю формування стресостійкості в умовах воєнного стану є необхідність підготовки до непередбачуваних ситуацій. Службова обстановка може швидко змінюватися, а рішення часто доводиться приймати в умовах обмеженого часу. Саме тому підготовка правоохоронців має включати аналіз реальних випадків, практичні тренування, відпрацювання моделей поведінки в кризових ситуаціях та розвиток уміння діяти відповідально навіть за наявності небезпеки.

На нашу думку, формування стресостійкості правоохоронців в умовах воєнного стану повинно здійснюватися як цілісний процес. Його зміст полягає у поєднанні професійних знань, психологічної готовності, фізичної витривалості, підтримки колективу та здатності до відновлення після стресових подій. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності правоохоронної діяльності та забезпечує більш надійне виконання службових завдань у складних умовах.

Отже, стресостійкість правоохоронців в умовах воєнного стану є важливою складовою їхньої професійної готовності. Вона допомагає зберігати спокій, діяти впевнено, приймати правильні рішення та ефективно виконувати службові завдання в небезпечних умовах. Формування цієї якості повинно здійснюватися комплексно. Важливе значення мають психологічна підготовка, професійне навчання, фізична витривалість, підтримка колективу, моральна мотивація та

вміння відновлювати власні сили. Особливої уваги потребує підготовка майбутніх правоохоронців, оскільки саме на етапі навчання закладаються основи їхньої професійної поведінки. В умовах воєнного стану правоохоронці виконують важливу роль у забезпеченні безпеки суспільства. Тому розвиток їхньої стресостійкості має бути одним із пріоритетних напрямів професійної підготовки та службової діяльності.

Список використаних джерел

1. Зінченко Д. А. Психоемоційний стан працівників поліції під час воєнного стану в Україні. Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України : тези доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, Нац. акад. Нац. гвардії України, Каф. психології та педагогіки гуманіт. ф-ту. Харків. НА НГУ. 2023. С. 134-137.
2. Зінченко Д. А., Гопко Д.О. Психологічне здоров'я працівників в підрозділах безпеки і оборони України. Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України : тези доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф. /МВС України, Нац. акад. Нац. гвардії України, Каф. психології та педагогіки гуманіт. ф-ту. Харків. НА НГУ. 2023. С. 131-134.
3. Зінченко Д.А., Музичук О.М. Психологічні виклики та адаптація працівників Національної поліції України в умовах військового стану. Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії : матеріали Всеукр. наук.-дискус. платформи, яка приуроч. до Міжнар. дня толерантності / Донец. держ. ун-т внутр. справ. Кропивницький. ДонДУВС. 2024. С. 71-73.
4. Зінченко Д. А. Психологічна довіра як інтегративний феномен свідомості, емоцій і соціальної взаємодії людини. Адміністративно-правове, соціологічне та психологічне забезпечення діяльності Національної поліції України : зб. матеріалів наук.-практ. конф. у 2 ч. / МВС України; Харків. нац. ун-

т внутр. справ ; Нац. акад. прав. наук України. Вінниця : ХНУВС, 2025. Ч. II. С. 111-114.

Тур Кіра В'ячеславівна,

здобувач вищої освіти 2-го курсу ФПФОДР НПУ

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівний: Логінова Марина Вікторівна,

викладач кафедри цивільно правових дисциплін

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ГРОМАДЯН

Трудові правовідносини є центральною категорією трудового права, оскільки саме через них реалізується конституційне право людини на працю, право на належні, безпечні й здорові умови праці, на заробітну плату та на захист від незаконного звільнення. Конституція України у статті 43 закріплює, що кожен має право на працю, яка вільно обирається або на яку особа вільно погоджується, а Кодекс законів про працю України визначає правові засади і гарантії здійснення цього права. Отже, трудові правовідносини слід розглядати не лише як юридичний зв'язок між працівником і роботодавцем, а як нормативно впорядковану форму реалізації праці, у межах якої поєднуються приватні інтереси сторін і публічні гарантії держави.

У науковому розумінні трудові правовідносини – це врегульовані нормами трудового права суспільні відносини, що виникають між працівником і роботодавцем з приводу особистого виконання працівником обумовленої трудової функції з підпорядкуванням правилам внутрішнього трудового розпорядку, а роботодавцем — із забезпеченням умов праці, виплатою заробітної плати та наданням трудових гарантій. Їх специфіка полягає в тому, що працівник включається в організацію праці роботодавця не як самостійний контрагент, а як учасник внутрішнього трудового процесу. Саме ця ознака відрізняє трудові правовідносини від цивільно-правових відносин щодо виконання робіт чи надання послуг, де визначальним є не процес праці, а кінцевий результат.

Законодавче підґрунтя такого підходу міститься насамперед у статтях 1, 2, 21 КЗпП України, які пов'язують трудові права особи з одержанням роботи, виконанням трудової функції та укладенням трудового договору [1].

Основою виникнення трудових правовідносин є трудовий договір. Відповідно до статті 21 КЗпП України трудовий договір – це угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується виконувати визначену роботу з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, а роботодавець – виплачувати заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством, колективним договором і угодою сторін. Саме в цій нормі найповніше виявляється юридична природа трудових правовідносин: вони є двосторонніми, оплатними, триваючими та особисто-довірчими. Працівник не може передоручити виконання трудової функції іншій особі, а роботодавець не може ухилитися від забезпечення встановлених законом соціально-трудова гарантій.

Суб'єктами трудових правовідносин є працівник і роботодавець. Працівником виступає фізична особа, яка реалізує здатність до праці шляхом особистого виконання трудової функції, а роботодавцем – юридична особа, її уповноважений орган або фізична особа, яка використовує найману працю. Зміст трудової правосуб'єктності працівника охоплює правоздатність, дієздатність і деліктоздатність у сфері праці. При цьому законодавство виходить із принципу рівності трудових прав усіх громадян і заборони дискримінації у сфері праці. Стаття 2-1 КЗпП прямо закріплює рівність трудових прав незалежно від низки ознак, а сучасна редакція Кодексу також містить спеціальну норму про заборону мобінгу, що свідчить про поступове розширення змісту охоронної функції трудового права.

Об'єктом трудових правовідносин є не просто праця як фізичний чи інтелектуальний процес, а саме виконання працівником визначеної трудової функції в межах конкретної організації праці. Звідси впливає і зміст трудових

правовідносин, який складається із взаємних прав та обов'язків сторін. Працівник має право на належні умови праці, оплату праці не нижче державних гарантій, відпочинок, повагу до гідності, соціальне страхування, захист своїх прав у разі порушення; водночас він зобов'язаний сумлінно виконувати трудові обов'язки, дотримуватися трудової дисципліни, правил охорони праці та внутрішнього трудового розпорядку. Роботодавець, зі свого боку, наділений правом організовувати процес праці, вимагати належного виконання роботи, але одночасно зобов'язаний забезпечити оплату праці, безпечні та здорові умови, рівне ставлення до працівників і додержання законодавства про працю. Таке співвідношення прав і обов'язків прямо впливає зі статей 2, 139, 141 КЗпП України. За структурою трудові правовідносини не вичерпуються лише індивідуальним зв'язком між працівником і роботодавцем. У науці трудового права прийнято виокремлювати індивідуальні трудові правовідносини та тісно пов'язані з ними організаційно-управлінські, колективно-трудова, охоронні й процесуальні відносини. Проте базовими залишаються саме індивідуальні трудові правовідносини, бо вони виникають на підставі трудового договору та опосередковують щоденне виконання трудової функції. Їх характерними ознаками є тривалість у часі, особистий характер праці, включення працівника до трудового колективу чи організаційної структури роботодавця, оплатність, підпорядкування правилам трудового розпорядку і державний захист трудових гарантій. Законодавець підтверджує це, деталізуючи порядок прийняття на роботу, інформування працівника про умови праці та гарантії при укладенні трудового договору у статтях 22, 24, 29 КЗпП України [5, с. 164].

Важливе значення має класифікація трудових правовідносин за строком дії. Стаття 23 КЗпП України передбачає безстроковий трудовий договір, строковий трудовий договір та договір на час виконання певної роботи. Загальним правилом є безстроковість трудових правовідносин, оскільки саме вона найбільш повно відповідає принципу стабільності праці та гарантіям працівника. Строковий

договір допускається лише у випадках, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру роботи, умов її виконання, інтересів працівника або в інших передбачених законом випадках. Водночас стаття 39-1 КЗпП закріплює правило, за яким фактичне продовження трудових відносин після закінчення строку договору за відсутності вимоги про їх припинення трансформує такі правовідносини у безстрокові. Це положення має суттєве гарантійне значення, оскільки запобігає штучному зловживанню строковими договорами [6, с. 183].

Сучасне трудове законодавство України також відображає еволюцію форм зайнятості. Зокрема, стаття 21-1 КЗпП передбачає трудовий договір з нефіксованим робочим часом. Закон установлює обмеження щодо кількості таких договорів у одного роботодавця, визначає мінімальні гарантії оплати праці, базові години і дні роботи, право працівника відмовитися від роботи поза обумовленими межами, а також право після 12 місяців роботи вимагати укладення строкового або безстрокового договору на загальних умовах. Це свідчить про намагання законодавця поєднати гнучкість ринку праці з мінімальними соціальними гарантіями та не допустити підміни стабільних трудових правовідносин нестандартною зайнятістю без достатнього захисту працівника [2].

Окремої уваги заслуговує захист трудових прав. Наявність трудових правовідносин породжує право працівника на звернення за вирішенням трудового спору, а норми КЗпП передбачають механізми судового та позасудового захисту. Норми про строки звернення, порядок вирішення трудових спорів і гарантії працівникові мають ключове значення, оскільки без ефективного захисту трудові права залишалися б декларативними. У сучасних умовах особливої ваги набуває також захист від дискримінації, незаконного звільнення, не виплати заробітної плати, мобінгу та порушення режиму праці й відпочинку.

Отже, охоронний компонент трудових правовідносин є не другорядним, а органічно вбудованим у їх правову конструкцію.

В умовах воєнного стану трудові правовідносини в Україні регулюються не лише КЗпП, а й спеціальним Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Станом на березень 2026 року цей Закон є чинним у редакції зі змінами 2025 року та встановлює низку спеціальних правил щодо укладення, зміни та припинення трудових відносин, особливостей робочого часу, відпочинку, відпусток і кадрового діловодства [3, 4]. Це свідчить про те, що трудові правовідносини є динамічною категорією: їх загальна конструкція зберігається, однак у кризових умовах держава допускає тимчасове коригування окремих гарантій задля забезпечення функціонування економіки та оборони.

Отже, трудові правовідносини в Україні є складним, багатокомпонентним правовим явищем, у якому поєднуються договірні засади, організаційне підпорядкування, оплатність праці, державні соціальні гарантії та механізми юридичного захисту. Їх законодавча модель побудована навколо трудового договору, але не зводиться лише до нього, оскільки охоплює весь комплекс прав, обов'язків, гарантій і відповідальності сторін.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20>

4. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>
5. Ковальова А., М. Логінова. Правове регулювання вирішення трудових спорів щодо припинення трудових правовідносин осіб, що проходять службу в національній поліції України. Молодий вчений. 2025. С. 162-167.
6. Логінова М. В. Відмінності в процесуальному порядку припинення трудових правовідносин за різними підставами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 2.79. 2023. С. 182-186.

Цимбалюк Сергій Васильович,

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Право на працю належить до основоположних соціально-економічних прав людини та є необхідною передумовою забезпечення її гідного рівня життя. Конституція України закріплює можливість кожної особи заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується, гарантує захист від незаконного звільнення, право на належні, безпечні й здорові умови праці, своєчасне одержання винагороди та відпочинок. Навіть за умов надзвичайних загроз трудові права не втрачають свого значення, оскільки працівники забезпечують функціонування економіки, органів публічної влади, медичних установ, транспорту, енергетики, зв'язку, оборонного виробництва та інших суспільно важливих сфер. Повномасштабна збройна агресія проти України поставила державу перед необхідністю одночасно вирішувати два взаємопов'язані завдання. Перше полягає у створенні гнучких механізмів організації праці, необхідних для збереження підприємств і підтримання обороноздатності. Друге передбачає недопущення необґрунтованого використання надзвичайних обставин для зниження рівня соціального захисту працівників. Пошук балансу між економічною стійкістю роботодавців і гарантіями найманих осіб став одним із центральних напрямів розвитку трудового законодавства воєнного періоду. Спеціальним нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Його положення мають пріоритет у частині регулювання тих

відносин, для яких встановлено особливі правила, тоді як Кодекс законів про працю України та інші акти застосовуються у питаннях, не врегульованих спеціальними нормами. Законодавець тимчасово розширив можливості роботодавців щодо переведення працівників, зміни істотних умов праці, встановлення режиму робочого часу, надання відпусток, припинення трудових відносин та призупинення дії трудового договору.

Такі зміни були обумовлені об'єктивними потребами воєнного часу, однак їх практичне застосування виявило низку проблем. До них належать нечіткість окремих законодавчих формулювань, різне розуміння роботодавцями підстав застосування спеціальних процедур, недостатність державного контролю, складність збору доказів на територіях бойових дій, обмежені можливості працівників своєчасно звернутися до суду та відсутність дієвого механізму відшкодування втраченого заробітку. Тому вдосконалення законодавства має бути спрямоване не на механічне повернення до довоєнної моделі, а на формування сучасної системи трудових гарантій, здатної функціонувати під час тривалих безпекових криз.

Правове регулювання праці в умовах воєнного стану ґрунтується на допустимості тимчасового обмеження окремих прав за наявності суспільно необхідної мети. Однак будь-яке таке обмеження повинно відповідати вимогам законності, необхідності, пропорційності та часової визначеності. Сам факт запровадження особливого правового режиму не може надавати роботодавцеві необмежену свободу у прийнятті рішень [1, с. 124]. Кожне кадрове рішення повинно бути пов'язане з реальним впливом війни на діяльність підприємства, а не лише формально обґрунтовуватися існуванням воєнного стану. Однією з характерних змін стало спрощення порядку встановлення та зміни умов праці. За наявності виробничої необхідності роботодавець може оперативніше переводити працівника на іншу роботу, змінювати режим роботи або місце виконання трудової функції. Така гнучкість є виправданою, коли приміщення підприємства

зруйноване, виробництво переміщене в іншу місцевість, виникла потреба у виконанні невідкладних робіт або забезпеченні критичних суспільних потреб. Водночас переведення не повинно здійснюватися на роботу, яка протипоказана особі за станом здоров'я, а встановлені умови не можуть створювати очевидної небезпеки для її життя.

Значного поширення набули дистанційна та надомна форми праці. Вони дозволили зберегти трудові зв'язки з працівниками, які були змушені змінити місце проживання, виїхати за кордон або залишити території, наближені до зони бойових дій. Проте дистанційна праця породжує питання щодо обліку робочого часу, забезпечення обладнанням, компенсації витрат на електроенергію та зв'язок, охорони конфіденційної інформації, контролю результатів роботи і дотримання права працівника на відключення від службових комунікацій після завершення робочого дня [2, с. 15]. Відсутність деталізованих внутрішніх правил нерідко призводить до фактичного збільшення тривалості праці без належної оплати.

Особливе місце посідає призупинення дії трудового договору. Його правова природа полягає у тимчасовому припиненні роботодавцем надання роботи, а працівником - її виконання через збройну агресію, яка виключає можливість обох сторін реалізовувати основні обов'язки. Призупинення не є звільненням і не припиняє існування трудових відносин. Саме тому воно повинно застосовуватися лише за одночасної наявності об'єктивної неможливості роботодавця надати роботу та працівника її виконувати [3, с. 147].

На практиці траплялися випадки, коли дія трудового договору призупинялася лише з огляду на тимчасове скорочення обсягів виробництва, небажання роботодавця виплачувати заробітну плату або перебування працівника в іншому населеному пункті. Такі обставини самі по собі не завжди свідчать про абсолютну неможливість продовження трудових відносин. Перед прийняттям відповідного рішення роботодавець має оцінити можливість

дистанційної роботи, переведення, оголошення простою, надання відпустки або встановлення неповного робочого часу. Призупинення повинно бути крайньою, а не найбільш зручною управлінською мірою.

Законодавчі зміни обмежили строк призупинення дії трудового договору за ініціативою однієї сторони сукупно дев'яноста календарними днями протягом дії воєнного стану. Подальше продовження можливе за згодою сторін, але не довше ніж до моменту припинення або скасування відповідного правового режиму. Такий підхід спрямований на запобігання ситуаціям, коли особа роками формально залишається працівником, не отримуючи роботи, заробітної плати та зрозумілої перспективи поновлення виконання обов'язків.

Суттєвою проблемою залишається відшкодування працівникам заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат за період призупинення трудового договору. Покладення відповідальності за таке відшкодування на державу-агресора має політико-правове обґрунтування, проте не забезпечує працівникові оперативного отримання коштів. До формування дієвого міжнародного компенсаційного механізму особа фактично не має доступного джерела заміщення втраченого заробітку. Запровадження державної підтримки роботодавців у період простою або призупинення трудових договорів є позитивним напрямом, однак відповідні програми повинні мати стабільне фінансування, прозорі умови та охоплювати працівників, які найбільше постраждали від воєнних дій [4, с. 91].

Право на оплату праці також зазнало значного навантаження. Законодавство допускає відтермінування строків виплати заробітної плати, коли своєчасний розрахунок неможливий унаслідок бойових дій. Така норма не звільняє роботодавця від обов'язку виплатити заборгованість після відновлення діяльності. Проблема полягає у складності відмежування об'єктивної неможливості виконання зобов'язань від звичайної фінансової неспроможності, недбалого управління або свідомого ухилення від розрахунків із працівниками.

Для запобігання зловживанням роботодавець має документувати причинний зв'язок між бойовими діями та затримкою виплати, зберігати відомості про нараховані суми й повідомляти працівників про очікуваний порядок погашення боргу.

Відчутних змін зазнало право на відпочинок. Закон дозволяє роботодавцеві обмежити тривалість щорічної основної відпустки двадцятьма чотирма календарними днями за поточний робочий рік, а невикористані дні перенести на період після припинення або скасування воєнного стану. Для працівників критичної інфраструктури, оборонного виробництва та осіб, залучених до мобілізаційних завдань, допускається відмова в наданні окремих видів відпусток, крім прямо визначених соціальних відпусток. Тривале відкладення відпочинку може негативно впливати на здоров'я людини, професійну працездатність і безпеку виробництва. Особливо це стосується медичних працівників, енергетиків, рятувальників, водіїв, працівників оборонних підприємств та інших осіб, які працюють в умовах підвищеного психоемоційного навантаження. Тому рішення про обмеження відпустки повинно прийматися індивідуально, з урахуванням реальної кадрової ситуації, стану здоров'я працівника та можливості тимчасової заміни.

Важливе значення для розвитку правозастосування має Рішення Конституційного Суду України від 19 травня 2026 року щодо права на відпустки. Конституційний контроль у цій сфері засвідчує, що навіть тимчасові воєнні правила підлягають оцінюванню з погляду справедливості, пропорційності та збереження сутності конституційних прав. Воєнний стан не повинен перетворювати тимчасове обмеження на фактичне позбавлення особи можливості реалізувати зароблене право на відпочинок. Зберігає актуальність проблема припинення трудових відносин. Зміни законодавства розширили перелік підстав звільнення, зокрема у зв'язку зі знищенням виробничих, організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи.

Застосування такої підстави вимагає встановлення не просто факту пошкодження майна, а неможливості забезпечити працівника роботою, визначеною трудовим договором. Роботодавець повинен мати докази знищення або втрати відповідної інфраструктури, відсутності можливості відновлення діяльності та неможливості переведення працівника за його згодою.

Процедурні спрощення під час звільнення не повинні усувати обов'язок здійснити остаточний розрахунок, видати працівникові необхідні документи, внести відомості до електронного обліку трудової діяльності та надати можливість оскаржити рішення. Особа, яка перебуває на окупованій території, у зоні бойових дій або за кордоном, не завжди має змогу своєчасно отримати повідомлення чи подати позов. У зв'язку із цим особливого значення набувають електронне листування, використання кваліфікованого електронного підпису, засобів телефонного зв'язку та інших погоджених сторонами каналів комунікації. Окремого захисту потребують мобілізовані працівники. Збереження за ними місця роботи та посади є важливою гарантією повернення до цивільного життя після завершення військової служби. Водночас скасування обов'язку роботодавця зберігати середній заробіток перенесло основний тягар матеріального забезпечення на систему грошового забезпечення військовослужбовців. Після демобілізації можуть виникати питання щодо фактичного допуску до роботи, проходження медичних оглядів, професійної адаптації, надання відпусток і врахування наслідків поранень або інвалідності. Законодавство має передбачати зрозумілу процедуру повернення таких осіб до трудової діяльності та забороняти будь-які форми дискримінації через проходження військової служби [5, с. 79].

Не менш уразливими є внутрішньо переміщені працівники. Втрата документів, неможливість зв'язатися з попереднім роботодавцем, відсутність відомостей про припинення трудового договору та переміщення підприємства ускладнюють подальше працевлаштування. Цифровізація обліку трудової

діяльності частково вирішує цю проблему, але не всі відомості минулих періодів містяться в електронних реєстрах. Необхідно спростити підтвердження трудового стажу, розміру заробітку та факту припинення роботи за допомогою даних податкової звітності, системи соціального страхування, архівних документів і показань інших працівників.

Забезпечення трудових прав неможливе без ефективного державного нагляду. На перших етапах воєнного стану контрольні заходи були істотно обмежені, що пояснювалося безпековими ризиками та необхідністю зменшення адміністративного тиску на бізнес. Проте тривала відсутність перевірок могла створювати сприятливі умови для неоформленої праці, незаконних звільнень, не виплати заробітної плати та психологічного тиску. Законодавче надання органам державного нагляду можливості проводити позапланові перевірки за заявами працівників або профспілок щодо неоформлених трудових відносин, мобінгу та законності припинення трудових договорів посилює механізм захисту.

Отже, правовий режим воєнного стану суттєво змінив співвідношення інтересів працівника, роботодавця та держави у сфері праці. Надання роботодавцям додаткової організаційної гнучкості було необхідним для збереження господарської діяльності, переміщення виробництва, підтримання критичної інфраструктури та виконання оборонних завдань. Водночас тривале застосування спеціальних правил виявило небезпеку перетворення тимчасових винятків на звичайний спосіб регулювання трудових відносин. Основними проблемами залишаються недостатня визначеність підстав призупинення трудових договорів, складність отримання працівниками втраченого заробітку, ризики необґрунтованого обмеження відпусток, затримка виплати заробітної плати, зниження ефективності державного контролю, недостатність соціального діалогу та обмежений доступ окремих категорій працівників до правосуддя. Уразливе становище внутрішньо переміщених осіб, мобілізованих працівників, ветеранів, осіб з інвалідністю та громадян, які перебувають на тимчасово

окупованих територіях, вимагає застосування спеціальних гарантій. Удосконалення законодавства має ґрунтуватися на пропорційності обмежень, юридичній визначеності кадрових процедур, обов'язковому документуванні рішень роботодавця та збереженні сутності конституційних прав. Доцільно конкретизувати підстави призупинення трудових відносин, запровадити ефективний механізм компенсації втраченого заробітку, посилити гарантії відпочинку, забезпечити пріоритетне погашення заборгованості із заробітної плати та розширити можливості дистанційного державного контролю. Важливим напрямом є відновлення повноцінної ролі колективних договорів, профспілок та інших представників працівників. Рішення щодо істотного погіршення умов праці не повинні прийматися одноосібно без належного обґрунтування та консультацій. Цифрові засоби комунікації мають отримати чітке правове регулювання, що дозволить сторонам трудового договору підтримувати зв'язок незалежно від місця перебування.

Список використаних джерел:

1. Василько І. В. Сутність та особливості судового захисту трудових прав працівників. Сучасний стан забезпечення трудових прав і прав у сфері соціального забезпечення та перспективи його поліпшення : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. К. Ю. Мельника. Харків. ХНУВС. 2021. С. 121-125.
2. Соїч О. В. Особливості захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.05, 081. МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2021. 24 с.

3. Соїч О. В. До характеристики юридичних гарантій захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно. Юридична наука. 2019. № 6 (96). С. 141-147.
4. Джепа Ю.А. Особливості гарантій захисту прав суб'єктів трудового права при припиненні трудових правовідносин. Форум права. 2008. № 2. С. 90-94. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08djaptp.pdf>. \
5. Василько І. В. До характеристики форм забезпечення трудових прав працівників, які працюють у роботодавців – фізичних осіб. Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.) : зб. тез доп. на міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2019. С. 78-80.

Чишко Ірина Геннадіївна,
лікар-терапевт Харківського національного
університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6745-8080>

ПРАВА ПАЦІЄНТІВ ПІД ЧАС ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ЛОР-ОРГАНІВ: МЕДИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Лікування та діагностика хвороб вуха, горла та носа в сучасній медицині вже давно вийшли за межі суто клінічного питання. Оскільки ЛОР-органи є основою для базових соціальних функцій людини - можливості говорити, чути, відчувати запахи та вільно дихати, - будь-яке медичне втручання в цій зоні зачіпає фундаментальні права особистості на якість життя та особисту недоторканність. Крім того, висока концентрація нервових закінчень, судин та близькість до головного мозку роблять отоларингологію однією з найбільш ризикованих зон для хірургічних помилок. У таких умовах право пацієнта на повну інформацію та усвідомлений вибір методу лікування стає головним запобіжником від правових спорів. Проте на практиці лікарі часто фокуються лише на технічному боці терапії, ігноруючи юридичні стандарти комунікації, що призводить до порушення прав громадян та судових позовів.

Правове регулювання та специфіка інформованої згоди в отоларингології базується на поєднанні загальних засад медичного права та глибоких клінічних нюансів, які диктує сама анатомія ЛОР-органів [1, с. 247]. Фундаментом захисту прав пацієнтів в Україні традиційно виступають Конституція України та Основи законодавства України про охорону здоров'я [2], які гарантують кожному громадянину право на охорону здоров'я, повагу до гідності та особисту недоторканність. Проте в практичній площині ці загальні імперативи трансформуються під впливом унікальних характеристик отоларингологічних

патологій. Центральним елементом правовідносин між лікарем та пацієнтом є право на отримання вичерпної інформації про стан свого здоров'я та оформлення добровільної згоди на будь-яке медичне втручання за затвердженою формою № 003-6/о [3]. Процес документування цієї згоди та попереднього консультування пацієнта в отоларингологічній практиці має суттєві особливості, які безпосередньо впливають на юридичну безпеку лікаря та захищеність хворого.

Особливе місце тут посідає необхідність точного прогнозування функціональних наслідків лікування. Оскільки органи дихання, слуху та нюху забезпечують щоденну соціальну інтеграцію людини, лікар зобов'язаний вийти за рамки стандартного переліку ускладнень і детально пояснити, як саме терапія чи операція, наприклад септопластика або урантопластика, змінить повсякденне життя пацієнта. Якщо спеціаліст не попередить людину про цілком реальні ризики зміни тембру голосу, зниження гостроти слуху чи тимчасової втрати здатності розрізняти запахи, це автоматично розцінюється правознавцями як грубе порушення права на повну та достовірну інформацію [4, с. 200]. Спотворення або замовчування таких наслідків позбавляє пацієнта можливості ухвалити дійсно зважене рішення, що у майбутньому стає підґрунтям для затяжних судових спорів навіть за умови технічно бездоганно виконаного втручання.

Інша специфічна проблема пов'язана з наданням допомоги у невідкладних станах, які в отоларингології розвиваються стрімко і несуть пряму загрозу життю. При гострих стенозах гортані, флегмонах шиї, паратонзиллярних абсцесах або масивних носових і глоткових кровотечах рахунок часто йде на хвилини. Якщо пацієнт перебуває у стані асфіксії або непритомний, медичний персонал змушений діяти негайно, посилаючись на статтю 43 Основ законодавства про охорону здоров'я, яка дозволяє екстрене втручання без офіційної згоди [2]. Межа між плановим лікуванням, яке можна відтермінувати для детального обговорення, та ургентною ситуацією в ЛОР-практиці є надзвичайно тонкою. Це

вимагає від консилиуму лікарів або завідувача відділення чіткої фіксації клінічних показників у медичній карті, щоб згодом уникнути звинувачень у самовільних і юридично необґрунтованих діях.

Нарешті, вагому роль відіграє робота з особливими категоріями пацієнтів, адже значна частина звернень до отоларинголога стосується дитячого віку, коли виникає потреба у лікуванні хронічних аденоїдитів, ексудативних отитів чи проведенні тонзилектомії. Правовий супровід лікування неповнолітніх повністю залежить від волевиявлення їхніх батьків або законних представників [5, с. 176]. Тут нерідко виникають глибокі правові та етичні колізії, коли погляди батьків, засновані на релігійних переконаннях, упередженнях чи дезінформації з інтернету, прямо суперечать медичним показанням і загрожують здоров'ю дитини. У таких випадках медичний заклад опиняється перед складною дилемою захисту інтересів дитини у судовому порядку або залучення органів опіки, що вимагає від отоларинголога не лише хірургічної майстерності, а й високої медико-юридичної підготовки та навичок кризової комунікації.

Аналіз правопорушень при наданні отоларингологічної допомоги та механізмів захисту інтересів хворих дозволяє глибше зрозуміти природу конфліктів у цій сфері. Практичні медико-правові ризики в повсякденній діяльності ЛОР-спеціалістів найчастіше трансформуються у серйозні юридичні наслідки, які матеріалізуються у формі кримінальних проваджень за неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником згідно зі статтею 140 Кримінального кодексу України або ж стають причиною тривалих цивільно-правових спорів щодо відшкодування моральної та матеріальної шкоди [6]. Коли мова йде про дефекти надання допомоги, межа між вимушеною помилкою та недбалістю часто виявляється розмитою, що вимагає детальної правової оцінки кожного конкретного випадку.

У структурі правопорушень вагоме місце посідають діагностичні помилки, які виникають через свідоме або несвідоме ігнорування затверджених стандартів

та протоколів лікування. Яскравим прикладом є відмова від проведення комп'ютерної томографії додаткових пазух носа перед початком радикальної гайморотомії. Прагнення лікаря покластися лише на класичний рентгенівський знімок у складних анатомічних умовах нерідко призводить до випадкового ушкодження орбіти або решітчастого лабіринту. У юридичній площині такий крок однозначно кваліфікується як серйозний дефект надання медичної допомоги, оскільки спеціаліст проігнорував обов'язковий клінічний алгоритм, що безпосередньо потягло за собою травматизацію суміжних зон та погіршення стану здоров'я людини [7, с. 277].

Окрім суто технічних і тактичних прорахунків, у клінічній практиці поширені порушення особистих немайнових прав, зокрема обмеження права пацієнта на вільний вибір методів лікування та медичних виробів. Це часто проявляється у формі агресивного маркетингового тиску, коли людині безальтернативно нав'язують конкретний, зазвичай найдорожчий бренд слухового апарату, імпланту або медикаменту певної фармацевтичної компанії. Подібні дії лікаря прямо суперечать статті 38 Основ законодавства України про охорону здоров'я, яка гарантує кожному можливість обирати методи терапії з-поміж усіх наявних та схвалених державою варіантів [2]. Не менш делікатним є й питання збереження лікарської таємниці. З огляду на те, що певні хронічні патології верхніх дихальних шляхів, такі як специфічні виразки або тривалі ураження глотки, можуть виступати первинними проявами серйозних системних, венеричних чи інфекційних захворювань, будь-яке несанкціоноване розголошення інформації про діагноз руйнує довіру до медицини та тягне за собою цивільну відповідальність закладу [8, с. 167].

Для відновлення справедливості та захисту своїх інтересів постраждала особа має у своєму розпорядженні чіткий правовий інструментарій, що охоплює як досудове врегулювання конфлікту, так і звернення до органів правосуддя. На початковому етапі ефективним кроком може стати подання офіційної скарги до

керівництва медичної установи, Міністерства охорони здоров'я чи Національної служби здоров'я України для проведення внутрішнього службового розслідування. Якщо ж компромісу досягти не вдалося, справа переходить у площину судового захисту. У судовому процесі ключовим та вирішальним фактором стає висновок комісійної судово-медичної експертизи. Саме експерти мають дати відповідь на головне юридичне питання - чи існує прямий, безпосередній причинно-наслідковий зв'язок між діями отоларинголога та настанням несприятливих наслідків для організму пацієнта, що й визначить міру відповідальності медика [6].

Можемо зробити висновок, що комплексний медико-правовий аспект захисту прав пацієнтів в отоларингологічній практиці сьогодні вимагає від практикуючого лікаря не лише високої клінічної кваліфікації та хірургічної майстерності, а й глибокої юридичної грамотності. Унікальна специфіка анатомічної будови та життєво важливих функцій ЛОР-органів неминуче перетворює цю сферу на зону підвищеного юридичного ризику, де будь-яка тактична помилка може суттєво знизити якість соціального життя людини. Головним та найефективнішим інструментом для мінімізації подібних медико-правових конфліктів і запобігання судовим позовам є побудова якісної, відкритої комунікації між лікарем та хворим, а також бездоганне з юридичної точки зору оформлення бланку інформованої добровільної згоди. У цьому документі мають бути чітко й детально зафіксовані всі можливі функціональні ризики, післяопераційні обмеження та ймовірні зміни у сприйнятті навколишнього світу. Перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямі вбачаються у розробці та впровадженні спеціалізованих локальних юридичних протоколів для захисту персоналу та пацієнтів під час проведення високотравматичних і реконструктивних операцій в отоларингології.

Список використаних джерел

1. Оториноларингологія: підручник / Д. І. Заболотний, Ю. В. Мітін, С. Б. Безшапочний, Ю. В. Дєєва. 3-є вид., випр. Київ: ВСВ «Медицина», 2017. 472 с.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
3. Про затвердження форм первинної облікової документації та Інструкцій щодо їх заповнення, що ведуться в закладах охорони здоров'я, які надають медичну допомогу амбулаторно або стаціонарно. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14.02.2012 № 110. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0661-12>
4. Сенюта І. Я. Медичне право: підручник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2018. 468 с.
5. Гладун З. С. Державне управління охороною здоров'я в Україні: монографія. Тернопіль: ТДМУ, 2012. 416 с.
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. [Стаття 140: Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
7. Стеценко С. Г., Стеценко В. Ю., Сенюта І. Я. Медичне право України: підручник / за ред. С. Г. Стеценка. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2010. 440 с.
8. Берн І., Файєр М., Варда Р. Права пацієнтів: європейські стандарти та українська реальність. Київ: Сфера, 2015. 256 с.

Чишко Катерина Олександрівна,

*провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем правового забезпечення діяльності поліції та протидії злочинності навчально-наукового інституту № 2, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності
капітан поліції*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8810-7950>

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Корупція залишається одним із найбільш небезпечних явищ для розвитку правової держави, оскільки вона підриває довіру громадян до органів влади, послаблює авторитет публічної служби та створює нерівні умови у сфері реалізації прав і законних інтересів людини. Її небезпека полягає не лише у факті незаконного отримання вигоди чи зловживання службовим становищем, а й у поступовому руйнуванні принципів справедливості, відкритості та законності в діяльності державних інституцій. У системі протидії корупційним проявам важливе місце посідає адміністративна відповідальність. Вона є одним із правових інструментів реагування на порушення антикорупційного законодавства, які не завжди мають ознаки кримінального правопорушення, однак становлять реальну загрозу належному функціонуванню публічного управління. Саме адміністративна відповідальність дозволяє своєчасно реагувати на неправомірну поведінку посадових осіб, запобігати її повторенню та формувати у службовців розуміння невідворотності правових наслідків.

Адміністративна відповідальність у сфері протидії корупційним правопорушенням має особливу правову природу. Вона поєднує в собі каральний, превентивний і виховний вплив на особу, яка порушила вимоги антикорупційного

законодавства. Її застосування свідчить про те, що держава не залишає без реагування навіть ті порушення, які формально не досягають рівня кримінальної небезпеки, але негативно впливають на доброчесність публічної служби.

Особливість адміністративної відповідальності полягає в тому, що вона застосовується за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Такі діяння можуть проявлятися у порушенні встановлених законом обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, недотриманні вимог фінансового контролю, порушенні правил запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, незаконному використанні інформації або невжитті заходів щодо протидії корупції. Кожне з цих порушень по-своєму шкодить публічним інтересам, оскільки створює умови для зловживань, приховування незаконної вигоди або прийняття рішень не в інтересах суспільства. Важливо розуміти, що адміністративна відповідальність у цій сфері не повинна сприйматися лише як формальне накладення штрафу. Її значення є ширшим, адже вона виконує роль правового запобіжника. Коли службова особа знає, що за порушення антикорупційних правил може настати відповідальність, це дисциплінує її поведінку та змушує уважніше ставитися до виконання службових обов'язків. У цьому проявляється профілактична функція адміністративної відповідальності.

Окремого значення набуває принцип невідворотності відповідальності. Якщо порушення антикорупційного законодавства залишаються без належної реакції, у суспільстві формується відчуття безкарності, а в самій системі публічного управління поступово знижується рівень правової дисципліни. Натомість своєчасне притягнення винних осіб до відповідальності демонструє, що правила є обов'язковими для всіх незалежно від посади, статусу чи службового становища. Адміністративна відповідальність також має тісний зв'язок із принципом прозорості державної служби. Антикорупційні обмеження та обов'язки встановлюються для того, щоб діяльність посадових осіб була

відкритою, передбачуваною та контрольованою. Саме тому порушення правил декларування, приховування конфлікту інтересів або використання службових можливостей у приватних цілях не можна вважати незначними проступками. Такі дії підривають довіру до органів влади та створюють сумнів у законності прийнятих рішень.

Разом із тим адміністративна відповідальність повинна застосовуватися справедливо та обґрунтовано. Вона не може бути механічною або формальною. Для притягнення особи до відповідальності необхідно встановити наявність складу адміністративного правопорушення, з'ясувати обставини справи, визначити характер поведінки особи та оцінити її ставлення до вчиненого. Такий підхід дозволяє уникнути необґрунтованого покарання та забезпечити баланс між інтересами держави й правами людини.

Адміністративна відповідальність є важливим елементом антикорупційного механізму, оскільки вона спрямована не лише на реагування після вчинення правопорушення, а й на запобігання новим порушенням. Її ефективність проявляється тоді, коли вона поєднується з належною організацією контролю, правовим вихованням службовців, відкритістю управлінських процедур і реальним дотриманням принципу законності.

У практичному вимірі адміністративна відповідальність допомагає виявляти проблемні місця в роботі органів публічної влади. Наприклад, порушення правил щодо конфлікту інтересів може свідчити не лише про недоброчесну поведінку конкретної особи, а й про недостатній внутрішній контроль в установі. Несвоєчасне подання декларацій або неправильне відображення відомостей може вказувати на формальне ставлення до фінансового контролю. Саме тому адміністративна відповідальність має значення не тільки для окремої справи, а й для вдосконалення всієї системи запобігання корупції.

Водночас не можна покладати на адміністративну відповідальність усю функцію боротьби з корупцією. Вона є лише одним із засобів, який має діяти

разом з іншими правовими та організаційними заходами. Якщо службовець не розуміє змісту антикорупційних обмежень, якщо в органі влади відсутня культура доброчесності, а контроль здійснюється лише формально, сам факт існування адміністративних санкцій не забезпечить належного результату. Тому важливо, щоб відповідальність супроводжувалася роз'яснювальною роботою, навчанням, чіткими внутрішніми правилами та персональною відповідальністю керівників за стан антикорупційної роботи.

Особливе місце у протидії корупційним правопорушенням займає запобігання конфлікту інтересів. У багатьох випадках саме неврегульований конфлікт інтересів стає початком більш серйозних зловживань. Посадова особа може приймати рішення, які формально виглядають законними, але фактично пов'язані з її приватним інтересом або інтересом близьких осіб. Адміністративна відповідальність у таких ситуаціях виконує стримувальну роль, оскільки змушує службовців завчасно повідомляти про можливий конфлікт і діяти відповідно до встановленої процедури. Не менш важливим є питання фінансового контролю. Обов'язок декларування майна, доходів, витрат і фінансових зобов'язань спрямований на те, щоб суспільство та уповноважені органи могли бачити відповідність між офіційними доходами особи та її реальним майновим станом. Порушення цього обов'язку створює ризик приховування незаконного збагачення або інших неправомірних дій. Тому адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю має не лише формальне, а й сутнісне значення для забезпечення прозорості публічної служби.

Ефективність адміністративної відповідальності залежить також від якості діяльності органів, які виявляють, документують і розглядають відповідні правопорушення. Недостатньо лише передбачити санкцію в законі. Потрібно, щоб факт порушення був належно встановлений, докази зібрані законним шляхом, а справа розглянута об'єктивно та неупереджено. Будь-які процесуальні помилки можуть призвести до уникнення відповідальності, навіть якщо саме

порушення фактично мало місце. Через це важливого значення набуває професійна підготовка посадових осіб, які займаються оформленням матеріалів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Разом із тим адміністративна відповідальність повинна бути пропорційною. Надмірна суворість може викликати відчуття несправедливості, а надто м'яке реагування не матиме належного профілактичного ефекту. Оптимальним є такий підхід, за якого санкція відповідає характеру правопорушення, ступеню вини особи, наслідкам її поведінки та обставинам справи. Саме пропорційність дозволяє адміністративній відповідальності залишатися не лише каральним, а й справедливим правовим засобом.

Слід також зазначити, що адміністративна відповідальність впливає не тільки на особу правопорушника, а й на інших службовців. Публічність інформації про притягнення до відповідальності, у межах дозволеного законом, формує загальне розуміння того, що порушення антикорупційних правил не є дрібницею. Це має виховне значення для всього колективу та сприяє формуванню культури доброчесності в органах державної влади й місцевого самоврядування.

Отже, адміністративна відповідальність не може розглядатися як другорядний або допоміжний інструмент у сфері протидії корупції. Вона є необхідною частиною системи правового впливу на службову поведінку, оскільки дозволяє своєчасно зупиняти порушення, попереджати їх повторення та підтримувати належний рівень доброчесності у сфері публічного управління. Саме тому її подальше вдосконалення має бути спрямоване на забезпечення реальної невідворотності відповідальності, підвищення правової культури посадових осіб і посилення довіри суспільства до державних інституцій.

Список використаних джерел

1. Іванцов В. О. Принципи запобігання та протидії корупції: аналіз антикорупційного законодавства. Правові, економічні та соціальні аспекти протидії корупції : матеріали наук.-практ. Семінару. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. 2016
2. Іванцов В. О. Адміністративно-правові засоби запобігання та протидії корупції у сфері державного управління: питання ефективності та шляхи вдосконалення. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. МВС України. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Нац. акад. правових наук України. Вінниця. ХНУВС. 2025. С. 38-42.
3. Іванцов В. О. Дисциплінарна відповідальність у разі порушення норм закону України "про засади запобігання і протидії корупції": зміст та умови реалізації. Право і суспільство. 2014. № 5.2. С. 259-263.
4. Іванцов В. О. Поняття корупції в правових системах. Юридична відповідальність за корупційні правопорушення: підручник. В. Я. Настюк, О. Ю. Синявська, В. В. Мартиновський та ін. ; за заг. ред. В. Я. Настюка. Харків. Право, 2019. С. 8-15 ISBN 978-966-937-617-6.
5. Іванцов В.О. Суб'єкти застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням в галузі фінансів. Актуальні проблеми державного управління. 2009. № 1 (35). С. 474-482.

Чорний Сергій Сергійович,

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

МІСЦЕ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Економічна безпека є фундаментом суверенітету та стабільності будь-якої сучасної держави, особливо в умовах глобальних криз та безпекових викликів. Протягом тривалого часу в Україні функції захисту фінансових інтересів держави були розпорошені між різними правоохоронними органами (Податкова міліція, підрозділи Служби безпеки України та Національної поліції). Це часто призводило до дублювання повноважень, надмірного тиску на бізнес та низької ефективності розслідувань. Створення Бюро економічної безпеки України (БЕБ) мало стати точкою неповернення - переходом від силового, репресивного підходу до аналітичного. Проте інституційне становлення БЕБ та визначення його чіткої координації з іншими державними інституціями досі викликає чимало дискусій.

Дослідження інституційної природи Бюро економічної безпеки України вимагає переосмислення фундаментальних засад, на яких базується вітчизняна система протидії правопорушенням у фінансово-господарській сфері. До моменту створення Бюро державна політика у цьому напрямі характеризувалася вираженням репресивним вектором, де ключовими суб'єктами виступали розрізнені підрозділи різних силових відомств, зокрема ліквідована Податкова міліція. Така модель продемонструвала свою неефективність, оскільки фокусувалася переважно на карально-процесуальних діях постфактум, створюючи при цьому суттєвий деструктивний тиск на суб'єктів реального сектору економіки. Натомість концептуальна ідея заснування Бюро економічної безпеки України полягала у радикальній зміні самої філософії правоохоронної

діяльності - переході від реагування на вчинені правопорушення до їхнього випереджувального моделювання та системного попередження. У цьому контексті Бюро не фігурує як класичне мілітаризоване утворення, а позиціонується як правоохоронний орган спеціального призначення, що поєднує в собі ознаки аналітичного центру та суб'єкта кримінальної юстиції.

Ключовим елементом, який диференціює Бюро від колишніх "силових" моделей, є імплементація концепції правоохоронної діяльності, керованої аналітикою, відомої у міжнародній практиці як *Intelligence-led policing*. Ця методологія передбачає, що кримінальне провадження та процесуальні дії не є первинною точкою входу, а виступають результатом глибокого стратегічного та оперативного аналізу великих масивів фінансових даних. Основним інструментом детективів стає не раптове вилучення документів чи блокування виробничих потужностей, а оцінка кримінальних ризиків за допомогою сучасних цифрових технологій та математичних моделей. Завдяки цьому діяльність органу спрямовується на виявлення та ліквідацію системних макроекономічних дисбалансів, тіньових схем конвертації та каналів легалізації незаконних доходів, що дозволяє усувати безпосередні причини й умови виникнення економічної злочинності, а не лише нівелювати її поодинокі наслідки на рівні окремих підприємств. Іншим вагомим чинником інституційної трансформації стала концентрація повноважень в межах єдиної структури [1, с. 35]. Попередній досвід функціонування правоохоронної системи України вказував на хронічну проблему дублювання функцій між різними відомствами, що створювало можливості для процесуальних зловживань та розмивало відповідальність за стан фінансової безпеки держави. Наділення Бюро економічної безпеки України виключною підслідністю щодо переважної більшості кримінальних правопорушень проти установленого порядку оподаткування, грошового обігу та митного регулювання дозволило сформувати єдиний вектор державної політики у цій царині. Така консолідація теоретично мінімізує несанкціоноване втручання

інших державних інституцій у бізнес-середовище, оскільки чітко окреслює межі відповідальності нового органу та створює прозорі правила взаємодії між державою та підприємництвом.

З огляду на це, в архітектурі сучасного державного управління Бюро економічної безпеки посідає унікальне мезо-рівневе місце. Воно функціонує на стику правознавства, теорії публічного адміністрування та прикладної фінансової аналітики. Володіючи інструментарієм кримінального судочинства, Бюро водночас виступає специфічним суб'єктом державного моніторингу, здатним генерувати рекомендації для покращення податкового та митного законодавства на основі виявлених дефектів системи. Таким чином, інституційна природа цього органу відображає об'єктивну потребу переходу від архаїчних силових методів до інтелектуальних засобів захисту публічних фінансів, що є обов'язковою умовою інтеграції України до європейського безпекового та правового простору.

Ефективне функціонування Бюро економічної безпеки України неможливе в умовах інституційної ізоляції, оскільки захист фінансово-економічних інтересів держави за своєю суттю є комплексною, багаторівневою функцією публічного адміністрування. Архітектура національної безпеки вимагає від Бюро побудови чітко скоординованих, гнучких та одночасно нормативно регламентованих зв'язків із широким колом державних інституцій. У цьому контексті визначальне значення набуває делімітація компетенцій та оптимізація міжвідомчих комунікаційних каналів, що дозволяє уникнути дублювання функцій і забезпечити синергетичний ефект у протидії деструктивним чинникам [2, с. 131]. Одним із найбільш чутливих аспектів такої координації є розмежування сфер впливу між Бюро та органами антикорупційної вертикалі, зокрема Національним антикорупційним бюро України та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою [3, с. 350]. Критерієм поділу тут виступає чітке поєднання суб'єктного складу правопорушення та масштабів завданих збитків з обов'язковою наявністю корупційного складника. У випадках, коли протиправні

діяння вчиняються вищими посадовими особами держави або пов'язані з прямою корупційною експлуатацією державних ресурсів суб'єктами категорії «А», юрисдикція беззастережно належить антикорупційним інституціям. Натомість сфера відповідальності Бюро охоплює складні фінансові махінації, кримінальні прояви у приватному секторі та системні схеми мінімізації податкових зобов'язань, які не мають безпосереднього корупційного треку серед вищого ешелону чиновництва, але суттєво дестабілізують макроекономічну ситуацію.

Окремий вектор взаємодії формується у площині відносин з Державною податковою та Державною митною службами України [4, с. 16]. Ці фіскальні органи виступають фундаментальними донорами первинної інформації, без якої неможлива реалізація згаданої аналітичної моделі діяльності Бюро. Доступ до інтегрованих баз даних, реєстрів та інформаційних масивів податкового і митного відомств дозволяє аналітикам Бюро виявляти аномалії у фінансових потоках суб'єктів господарювання на ранніх стадіях. Проте в межах цього партнерства існує жорстка межа: Бюро за жодних обставин не повинно перебирати на себе повноваження з податкового контролю, адміністрування чи проведення планових перевірок, що є прерогативою сервісних служб. Його місія полягає у виключно кримінально-правовому оцінюванні та локалізації тих системних загроз, які вже переросли площу адміністративних правопорушень і містять ознаки кримінальних діянь [5, с. 160].

У системі протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, ключовим стратегічним партнером Бюро виступає Державна служба фінансового моніторингу України. Функціонуючи як підрозділ фінансової розвідки міжнародного рівня, Держфінмоніторинг здійснює первинний макроаналіз підозрілих транзакцій та акумулює відомості про аномальну фінансову поведінку як усередині країни, так і в транскордонному вимірі. Узагальнені матеріали, які фінансова розвідка передає до Бюро, часто стають процесуальним тригером та аналітичним підґрунтям для розгортання повноцінних розслідувань,

забезпечуючи тим самим високу швидкість реагування на спроби виведення капіталів у тіньовий сектор чи офшорні юрисдикції. Не менш важливим є переформатування взаємин зі Службою безпеки України, яка в рамках масштабного реформування сектору цивільної безпеки позбулася класичних правоохоронних повноважень у сфері боротьби з корупцією та організованою злочинністю, а також підрозділів контррозвідувального захисту економіки. Попри це, точки дотику між відомствами зберігаються на рівні глобальних безпекових пріоритетів. Координація зусиль наразі зосереджена у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури, протидії фінансуванню тероризму, сепаратизму та ліквідації економічних каналів, які використовуються для підривної діяльності проти територіальної цілісності та суверенітету держави.

Попри нормативно задекларовану гармонізацію, практичний вимір міжвідомчої взаємодії все ще стикається із суттєвими бар'єрами, серед яких найбільш деструктивними є явища відомчої відокремленості та технічна неузгодженість інформаційних платформ. Спроби зберегти монопольний контроль над певними інформаційними масивами з боку окремих служб гальмують процеси прийняття рішень. Для того, щоб Бюро повноцінно утвердилося як інтелектуальне ядро системи економічної безпеки, критично важливим є перехід від дискретного обміну паперовими чи навіть електронними запитами до повної, автоматизованої інтеграції інформаційних систем у режимі реального часу. Лише подолання цих техніко-бюрократичних завад дозволить трансформувати міжвідомчу комунікацію з формального виконання регламентів у динамічний інструмент випереджувального захисту національного господарського комплексу.

Отже, проведене дослідження інституційної природи та функціонального наповнення Бюро економічної безпеки України свідчить, що цей орган займає стратегічно важливе, проте наразі транзитне місце в архітектурі захисту фінансових інтересів держави. Його створення ознаменувало концептуальний

перехід від застарілих каральних методів до прогресивної європейської моделі правоохоронної діяльності, що базується на аналітичному прогнозуванні та управлінні кримінальними ризиками. Ефективність Бюро у системі державних органів прямо залежить від чіткої делімітації компетенцій з антикорупційною вертикаллю, партнерства з фінансовою розвідкою та подолання техніко-бюрократичних бар'єрів у взаємодії з фіскальними службами. Перспективи остаточного утвердження Бюро як інтелектуального ядра економічної безпеки пов'язані з повною автоматизацією міжвідомчого обміну даними та неухильним впровадженням підходу *Intelligence-led policing*, що дозволить трансформувати інституцію з інструменту кримінального переслідування на дієвий гарант макроекономічної стабільності та інвестиційної привабливості України.

Список використаних джерел

1. Пчелін В. Б. Особливості нормативно-правової регламентації юридичної відповідальності працівників Бюро економічної безпеки України. *Право і безпека*. 2023. № 3 (90). С. 32-43. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.03>.
2. Парфентій Л. А. Правоохоронні органи у сфері економічної безпеки: українські реалії та перспективи. *Право і безпека*. 2020. № 4 (79). С. 130-136. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.4.20>.
3. Парфентій Л. А. Роль правоохоронних органів у забезпеченні економічної безпеки держави. Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.) : зб. тез доп. на міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2019. С. 349-351.
4. Сокурєнко В. В. Напрямки правової розбудови фінансової безпеки України в умовах глобалізації. Актуальні питання забезпечення фінансової

безпеки держави в умовах глобалізації : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС. 2022. С. 12-17.

5. Цибульник Н.Ю. Адміністративно-правові характеристики механізму взаємодії у секторі безпеки держави. Юридичний вісник. 2022. № 5. С. 154-169. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2022.17>.

Шевченко Ігор Юрійович,

заступник декана факультету підготовки

фахівців для органів досудового, розслідування національної поліції України

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

підполковник поліції

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6289-4077>

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Досудове розслідування є одним із ключових етапів кримінального провадження, від якого значною мірою залежить ефективність захисту прав людини, законність притягнення винних осіб до відповідальності та рівень довіри суспільства до правоохоронної системи. Саме на цьому етапі здійснюється збирання, перевірка та оцінка доказів, встановлюються обставини кримінального правопорушення, забезпечується процесуальна взаємодія між слідчим, прокурором, оперативними підрозділами, експертними установами та іншими суб'єктами кримінального провадження.

Органи досудового розслідування Національної поліції України виконують особливо важливу функцію, оскільки саме вони розслідують значну частину кримінальних правопорушень, які безпосередньо впливають на безпеку громадян, стан правопорядку та стабільність у державі. В умовах воєнного стану, зростання кіберзлочинності, ускладнення криміногенних процесів і підвищення суспільних очікувань до якості роботи поліції питання вдосконалення діяльності слідчих підрозділів набуває особливої актуальності.

Органи досудового розслідування Національної поліції України є важливим елементом системи кримінальної юстиції. Їхня діяльність спрямована на швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень,

встановлення об'єктивної істини у межах кримінального провадження, забезпечення прав потерпілих, підозрюваних та інших учасників процесу. На практиці ефективність досудового розслідування залежить не лише від професійного рівня слідчого, а й від належної організації роботи всього підрозділу. Значення мають навантаження на працівників, якість процесуального керівництва, своєчасність проведення слідчих дій, доступ до сучасних технічних засобів, рівень взаємодії з оперативними працівниками, експертами та прокурорами.

Однією з найбільш відчутних проблем залишається значне службове навантаження на слідчих. Велика кількість кримінальних проваджень у роботі одного працівника негативно впливає на строки розслідування, якість процесуальних документів, повноту доказової бази та можливість ретельно аналізувати кожне провадження. У таких умовах слідчий часто змушений працювати не стільки на якість, скільки на формальне дотримання процесуальних строків, що не відповідає завданням кримінального провадження. Окремої уваги потребує питання професійної підготовки працівників органів досудового розслідування [1, с. 182]. Сучасний слідчий має володіти не лише знаннями кримінального та кримінального процесуального законодавства, а й розуміти специфіку цифрових доказів, фінансових операцій, кіберзлочинів, злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, домашнього насильства, воєнних злочинів та інших складних категорій кримінальних правопорушень. Без постійного підвищення кваліфікації ефективно реагувати на такі виклики досить складно.

Важливим чинником є також якість взаємодії між слідчими та іншими підрозділами Національної поліції. Розслідування більшості кримінальних правопорушень неможливе без оперативного супроводу, своєчасного отримання інформації, проведення розшукових заходів, якісного документування та належної комунікації між усіма учасниками процесу. Водночас на практиці іноді

спостерігається недостатня узгодженість дій, дублювання функцій або формальний підхід до виконання доручень слідчого. Не менш важливою є проблема цифровізації досудового розслідування. Використання електронних систем, баз даних, відеофіксації, аналітичних інструментів і сучасних засобів обробки інформації може істотно підвищити ефективність роботи слідчих підрозділів. Проте цифрові можливості повинні застосовуватися системно, із належним технічним забезпеченням, навчанням персоналу та дотриманням вимог захисту персональних даних.

Таким чином, сучасний стан діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України свідчить про наявність як позитивних організаційних напрацювань, так і проблем, які потребують послідовного вирішення. Вдосконалення цієї діяльності має бути не декларативним, а практично спрямованим, тобто таким, що реально полегшує роботу слідчого, підвищує якість розслідування та забезпечує дотримання прав людини.

Удосконалення діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України доцільно розглядати не як сукупність окремих організаційних заходів, а як комплексний процес, спрямований на підвищення якості кримінального провадження, забезпечення законності та реального захисту прав його учасників. У цьому контексті особливого значення набуває належна організація роботи слідчих підрозділів, оскільки саме від неї залежить своєчасність прийняття процесуальних рішень, повнота збирання доказів та ефективність взаємодії між суб'єктами кримінального процесу. Однією з найбільш актуальних проблем залишається надмірне навантаження на слідчих. Значна кількість кримінальних проваджень у роботі одного працівника об'єктивно ускладнює можливість повного, всебічного й неупередженого дослідження обставин кожної справи [2, с. 78]. За таких умов виникає ризик формального підходу до виконання процесуальних обов'язків, затягування строків розслідування, зниження якості процесуальних документів та

недостатньої уваги до індивідуальних особливостей конкретного кримінального провадження. Тому вдосконалення діяльності органів досудового розслідування має передбачати запровадження більш раціонального механізму розподілу проваджень з урахуванням їх складності, кількості епізодів, обсягу доказової інформації, необхідності проведення експертиз, кількості учасників процесу та інших об'єктивних чинників. Важливим резервом підвищення ефективності слідчої діяльності є посилення аналітичної та організаційної підтримки слідчого. У сучасних умовах розслідування кримінальних правопорушень потребує не лише процесуальної роботи, а й системного аналізу інформації, встановлення зв'язків між подіями, особами, цифровими слідами, фінансовими операціями та іншими даними. Саме тому доцільним є розширення можливостей кримінального аналізу, а також залучення допоміжного персоналу до виконання технічних і підготовчих завдань, які не пов'язані з прийняттям процесуальних рішень. Такий підхід дозволив би слідчому зосередитися на змістовній стороні розслідування, оцінці доказів та прийнятті законних і обґрунтованих процесуальних рішень. Не менш важливим напрямом є підвищення професійної компетентності працівників органів досудового розслідування. Сучасний слідчий повинен володіти не лише знаннями кримінального та кримінального процесуального законодавства, а й практичними навичками роботи з електронними доказами, цифровою інформацією, матеріалами негласних слідчих дій, висновками експертів, а також із потерпілими, свідками, неповнолітніми та іншими вразливими категоріями осіб. У зв'язку з цим професійна підготовка має бути постійною, практично спрямованою та наближеною до реальних ситуацій, з якими слідчий стикається у повсякденній діяльності. Особливу роль у цьому процесі може відігравати наставництво, оскільки передача практичного досвіду від більш підготовлених працівників сприяє не лише формуванню професійних навичок, а й розвитку належної правової культури.

Окремої уваги потребує питання взаємодії слідчих із прокурорами, оперативними підрозділами, експертними установами та іншими суб'єктами, залученими до кримінального провадження. Ефективне досудове розслідування неможливе за умов роз'єднаності дій або формального виконання службових доручень. Взаємодія має ґрунтуватися на чіткому розумінні спільної мети, своєчасному обміні інформацією, належному плануванні слідчих і розшукових дій, а також персональній відповідальності кожного учасника за результати виконаної роботи. При цьому процесуальне керівництво прокурора повинно бути спрямоване не лише на контроль за дотриманням закону, а й на забезпечення належної якості доказової бази та обґрунтованості процесуальних рішень.

Суттєве значення для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування має цифровізація кримінального провадження. Використання електронних систем документообігу, захищених баз даних, засобів відеофіксації, аналітичних платформ та електронної взаємодії між органами кримінальної юстиції здатне істотно скоротити часові витрати, зменшити обсяг паперової роботи та підвищити прозорість процесуальної діяльності. Водночас цифровізація не повинна мати суто формального характеру. Її ефективність можлива лише за умови належного технічного забезпечення, підготовки працівників, захисту персональних даних і створення таких електронних інструментів, які справді полегшують роботу слідчого, а не ускладнюють її додатковими бюрократичними процедурами.

Матеріально-технічне забезпечення також залишається необхідною передумовою якісного досудового розслідування. Неможливо вимагати високої результативності від слідчого за відсутності належних умов праці, сучасної комп'ютерної техніки, стабільного доступу до інформаційних ресурсів, засобів зв'язку, службового транспорту та обладнання для фіксації процесуальних дій. Технічна спроможність слідчого підрозділу безпосередньо впливає на швидкість реагування, повноту документування доказової інформації та можливість

своєчасного проведення необхідних слідчих дій. Водночас удосконалення діяльності органів досудового розслідування не може зводитися лише до організаційних або технічних змін. Центральним орієнтиром такої діяльності має залишатися дотримання прав людини. Законність отримання доказів, повага до процесуального статусу потерпілого, підозрюваного, свідка, неповнолітнього чи іншого учасника провадження є необхідною умовою справедливого кримінального процесу. Порушення прав людини під час досудового розслідування не лише ставить під сумнів допустимість доказів, а й негативно впливає на авторитет Національної поліції та рівень довіри суспільства до правоохоронних органів [3, с. 60].

Важливо враховувати і людський чинник у діяльності слідчих підрозділів. Робота слідчого пов'язана з високим психологічним навантаженням, відповідальністю за прийняті рішення, постійним контактом із конфліктними ситуаціями, наслідками насильства, смертю, людськими трагедіями та іншими стресовими обставинами. Тому система професійної підтримки, психологічної допомоги, профілактики емоційного вигорання та формування здорового службового середовища повинна розглядатися як один із важливих елементів удосконалення діяльності органів досудового розслідування.

Таким чином, основні напрями вдосконалення діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України мають охоплювати організаційні, кадрові, процесуальні, технічні та етичні аспекти. Їх реалізація повинна бути спрямована не на формальне покращення статистичних показників, а на реальне підвищення якості досудового розслідування, забезпечення законності, ефективний захист прав учасників кримінального провадження та зміцнення довіри громадян до правоохоронної системи держави.

Можемо зробити висновок, що органи досудового розслідування Національної поліції України відіграють провідну роль у забезпеченні ефективності кримінального провадження та захисті прав і свобод людини. Від

якості їхньої діяльності залежить не лише результат конкретного розслідування, а й загальний рівень довіри громадян до правоохоронної системи та держави. Основними напрямками вдосконалення діяльності слідчих підрозділів є оптимізація службового навантаження, підвищення професійної підготовки працівників, покращення взаємодії між підрозділами поліції та прокурорами, цифровізація процесів, належне матеріально-технічне забезпечення, розвиток кримінального аналізу, дотримання прав людини та підтримка психологічної стійкості працівників. Реалізація зазначених напрямів дасть змогу підвищити якість досудового розслідування, забезпечити більш оперативне та обґрунтоване прийняття процесуальних рішень, зменшити формалізм у роботі та посилити практичну спрямованість діяльності органів досудового розслідування. У сучасних умовах саме комплексне оновлення організації роботи слідчих підрозділів є необхідною передумовою ефективної протидії злочинності та зміцнення законності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О.В. Підготовка працівників для слідчих та оперативних підрозділів національної поліції України: сучасний стан проблеми. Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. Конф. Дніпропетровськ. ДДУВС. 2016. С.181-183.
2. Сароян Р.М. Удосконалення психологічної і тактико-спеціальної підготовки поліцейських Правові аспекти застосування прийомів рукопашного бою при силовому затриманні та проблемні питання надання домедичної допомоги: матеріали Всеукр. кругл. столу. Дніпро. ДДУВС. 2021. С. 77-79.
3. Дараган В.В. Щодо напрямків підготовки фахівців для органів досудового розслідування. Актуальні проблеми діяльності органів досудового

розслідування: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Дніпро: ДДУВС. 2019. С. 58-61.

Алеєв Сергій Олександрович,
аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Для глибшого розуміння адміністративно-правового механізму варто розглядати його крізь призму функціональної стратифікації, тобто поділу на три взаємопов'язані етапи: превентивний, поточний та наступний контроль. Превентивний контроль реалізується на стадії ухвалення управлінських рішень - це, зокрема обов'язкове погодження проектів нормативно-правових актів у сфері безпеки з громадськими експертними середовищами, а також попередній фінансовий аудит оборонних закупівель ще до укладання контрактів.

Поточний контроль охоплює безперервний моніторинг діяльності військових формувань через ситуаційні центри, гарячі лінії для повідомлень про правопорушення та щоденну звітність командирів частин перед місцевими військовими адміністраціями. Натомість наступний контроль виявляється у вигляді періодичних комплексних перевірок, тематичних слухань та аналізу звітів за підсумками бойових або оперативно-службових періодів. Саме порушення паритету між цими трьома видами коли превенція згортається через «режим секретності», а наступний контроль перетворюється на формальний розбір порушень що призводить до накопичення системних вад, які стають очевидними лише після резонансних інцидентів.

Адміністративно-правовий механізм не є сталим оскільки він пройшов кілька хвиль трансформацій, кожна з яких віддзеркалювала рівень зрілості українського суспільства [6 с.179].

Перший етап характеризувався формальним копіюванням радянських інституцій із косметичними змінами, коли контроль фактично зводився до відомчої звітності перед кураторами з адміністрації президента.

Другий етап ознаменувався появою перших громадських рад та спробами запровадити публічний парламентський нагляд, однак ці ініціативи гальмувалися через відсутність реальних санкцій за невиконання депутатських запитів.

Третій, найбільш кардинальний етап розпочався у 2014 році під впливом Революції Гідності та російської агресії, що об'єктивно прискорило ухвалення закону «Про національну безпеку», який запровадив євроатлантичну термінологію та структуру.

Четвертий, сучасний етап вносить свої корективи: воєнний стан, попри необхідність централізації, створив ризик повернення до практик закритості першого етапу, що потребує окремого моніторингу з боку Верховної Ради для недопущення інституційної амнезії.

Поза увагою дослідників часто залишається внутрішньовідомчий контроль, який формально також входить до адміністративно-правового забезпечення, але має дуалістичну природу. З одного боку, це інспекторські підрозділи Генерального штабу ЗСУ, служби внутрішньої безпеки СБУ, Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції, які зобов'язані виявляти порушення всередині своїх структур. З іншого боку, їхня підпорядкованість безпосередньому керівництву відомства ставить під сумнів їхню об'єктивність, адже вони є одночасно і «суддями», і «адвокатами» власної системи. Слабкість цього контуру полягає в тому, що законодавство не визначає чіткого порядку взаємодії внутрішніх інспекцій із зовнішніми контролерами наприклад, громадські ради не мають права вимагати матеріалів внутрішніх розслідувань, а Рахункова палата не може перевіряти виконання внутрішніх приписів. Подолання цієї дихотомії шляхом законодавчого зобов'язання публікувати

узагальнені звіти внутрішніх перевірок стало б значним кроком до цілісності контрольного середовища.

Більшість наукових розвідок фокусуються на загальнодержавному рівні, однак механізм адміністративно-правового забезпечення має яскраво виражений регіональний зріз. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, особливо в прифронтових зонах, отримали розширені повноваження щодо взаємодії з територіальними центрами комплектування, добровольчими формуваннями територіальних громад та підрозділами Нацгвардії. Проте закон не визначає меж компетенції голів ОВА у питаннях контролю за використанням військового майна, розподілом гуманітарних вантажів для підрозділів або переміщенням особового складу в межах області. Ця прогалина створює ситуацію, коли на місцях контрольні функції підмінюються адміністративним тиском або, навпаки, повною безконтрольністю через відсутність чітко прописаних регламентів. Потреба в ухваленні типового положення про цивільний контроль на рівні територіальної оборони громади стає дедалі очевиднішою, особливо з огляду на перехід значної частки оборонних функцій на локальний рівень [4 с.206].

Ефективність будь-якого механізму визначається не лише наявністю суб'єктів, а й чіткістю процесуальних строків. Адміністративно-правове забезпечення контролю в Україні страждає від «розмитих» дедлайнів: закон не встановлює граничного терміну для надання відповіді на запит народного депутата щодо діяльності СБУ чи Міноборони, а терміни реагування військових посадовців на приписи громадських рад взагалі не внормовано [5 с.182]. Відсутність адміністративної санкції у вигляді штрафу або дисциплінарного стягнення за перевищення цих строків призводить до того, що контролюючі органи перетворюються на «звернення без відповіді». Водночас не менш важливою є й процедурна захищеність самих контролерів посадовців, які здійснюють перевірки, від тиску з боку перевірених структур. Інститут

тимчасового відсторонення від посади за скаргою перевіряючого, який виявив серйозні порушення, має бути закріплений на рівні закону, аби запобігти віктимізації сумлінних контролерів [3 с.33].

Варто визнати, що адміністративно-правовий механізм спирається не лише на норми, а й на глибинні соціокультурні чинники. В українському військовому середовищі досі зберігається успадкований з радянських часів стереотип про «недопустимість втручання цивільних у суто військові питання», що створює потужний психологічний бар'єр перед будь-якими контрольними процедурами. Подолання цього бар'єру лежить поза суто правовим полем воно потребує системної просвітницької роботи, включення курсів з цивільно-військового співробітництва до програми підготовки офіцерів, а також публічних прикладів, коли керівники бригад та оперативних командувань відкрито звітують перед громадами про потреби та проблеми своїх підрозділів [1]. Демократичний контроль стає органічним лише тоді, коли він сприймається військовими не як «каральний інструмент» політиків, а як легітимний канал зворотного зв'язку, що допомагає вчасно виправляти помилки та отримувати необхідну підтримку від суспільства [2 с.3].

Нарешті, важливим трендом, який фактично переформатовує адміністративно-правові відносини, є діджиталізація. Запровадження електронних кабінетів для подання звернень, ведення єдиного реєстру дозволів та обмежень, а також автоматизований аналіз відкритих даних для виявлення аномалій у закупівлях оборонних товарів усе це створює нові можливості для цивільного моніторингу. Однак цифровізація несе й нові виклики: вона вимагає окремої правової регламентації захисту персональних даних військовослужбовців у системах контролю, а також чіткого визначення порядку доступу до електронних баз для представників громадськості. Сьогодні відсутній уніфікований цифровий протокол взаємодії між контролюючим суб'єктом та підконтрольним органом кожна взаємодія відбувається через паперові запити, що

гальмує оперативність. Розробка спеціалізованого модуля «Цивільний контроль» на базі державних веб-порталів із грифованим доступом (де рівень доступу залежить від акредитації спостерігача) могла б стати технологічним проривом, який зробить контроль невідворотним і безперервним, навіть попри воєнні реалії.

Список використаних джерел:

1. Маркєєва О., Розвадовський Б. Сучасний фронт української контррозвідки: планка вимог підвищується // Центр безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень. – 2020. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/statti/suchasniy-front-ukrainskoi-kontrozvidki-planka-vimogpidvischuetsya>
2. Галушко С. О. Демократичний контроль за організаціями внутрішньої і зовнішньої безпеки. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=975-15>
3. Пошедін О. І. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони України і перспективи його вдосконалення//Bulletin of the NAPA. Series “Public Administration” • 1’2019. – С.31–38.
4. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони: теорія і практика : навчальний посібник / В. Яценко, В. Пилипчук, П. Богуцький, О. Довгань, І. Доронін, О. Петришин ; за заг. ред. В. Пилипчука / Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України. Київ ; Одеса : Фенікс, 2020. 224 с.
5. Єршова Н. Г. Поняття правового механізму в контексті публічної політики: міжнародний досвід для України. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 19–20. С. 179–185. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.19-20.179
6. Шумейко Т. А. Поняття та ознаки адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. Юридична наука. 2020. № 8. С. 143–147.

Литвинов Роман Миколайович

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ КОРД ДО ПРИЙНЯТТЯ РИЗИКОВАНИХ РІШЕНЬ У БОЙОВІЙ ОБСТАНОВЦІ

Психологічна готовність працівників КОРД до прийняття ризикованих рішень у бойовій обстановці виходить далеко за межі стандартних уявлень про професійну витривалість. Специфіка бойової діяльності цього підрозділу полягає у полідетермінованості загроз: сучасне міське середовище, заміновані території, щільна забудова та присутність цивільного населення створюють унікальний «психологічний лабіринт». У цьому лабіринті будь-яке рішення автоматично набуває статусу ризикованого, навіть якщо зовні воно видається стандартним, оскільки ціна кожної секунди зволікання або зайвої імпульсивності вимірюється не лише тактичним провалом, а й людськими долями. Якщо розглядати ризик у класичному розумінні, то його прийняття зазвичай асоціюється з відхиленням від безпечної норми. Однак у діяльності Корпусу оперативно-раптової дії ця логіка працює навпаки: відмова від ризику в критичній фазі бою часто є більш небезпечною, ніж його виправданий прийом. Тут формується так званий «феномен зворотного ризику», коли пасивність або надмірна обережність провокують ворога на захоплення ініціативи, що призводить до значно більших втрат. Тому психологічна готовність до ризику це, перш за все, готовність до випереджальних дій, де оператор бойової ситуації має оцінювати ймовірність не стільки власної поразки, скільки втрати тактичної переваги.

Всупереч поширеній думці про індивідуальний героїзм, ухвалення ризикованих рішень у КОРД має виражений розподілений характер. У штурмовій

групі рішення народжується не в голові одного командира, а в колективному полі свідомості, де кожен борець виступає «сенсором» загроз. Психологічна готовність тут виявляється через здатність до децентрації вміння миттєво відмовитися від власної версії подій на користь більш точної інформації від напарника [4]. Це вимагає надзвичайно високого рівня довіри до побратимів, яка в умовах шуму, диму та хаосу стає головним інструментом зниження суб'єктивної невизначеності. Якщо ця довіра порушена, навіть найкраща професійна підготовка нівелюється через ефект «інформаційного шуму», і ризиковане рішення перетворюється на авантюру.

Окремим аспектом готовності є так звана імпліцитна пам'ять – здатність мозку блискавично зіставляти поточну обстановку з тисячами раніше змодельованих або реально пережитих ситуацій [3 с.185]. Коли працівник КОРД каже: «Я відчуваю, що треба заходити з лівого флангу», це не містика, а результат роботи нейронних мереж, які прорахували ризики на підкірковому рівні. Психологічна готовність до ризику в цьому контексті полягає в умінні прислухатися до цього внутрішнього сигналу, не блокуючи його надмірним раціональним аналізом, але й не піддаючись сліпій ейфорії. Такий баланс досягається лише через систематичне відпрацювання алгоритмів дій до рівня автоматизмів, що дозволяє вивільнити когнітивні ресурси для творчого оцінювання нестандартних загроз.

Стресова інокуляція та механізми дисоціації. Ефективність прийняття рішень у бою залежить від здатності психіки до тимчасової дисоціації від власного тілесного дискомфорту. Працівник КОРД постійно перебуває під впливом фізичних перевантажень: вага спорядження, спека, спрага, депривація сну. Психологічна готовність до ризику передбачає наявність механізму «відкладеного реагування» на ці подразники, коли сигнали втоми не ігноруються, а інтегруються в загальну картину бою як другорядні змінні. Це дозволяє зберегти оперативну ясність стану, при якому борець бачить поле бою не через

призму власного страху чи болю, а через призму тактичних завдань. Цей стан є найвищим проявом готовності, але він потребує постійного тренування дихальних технік, концентрації уваги та навичок швидкого перезавантаження нервової системи.

Крім суто військових навичок, на передній план виходить аксіологічний компонент. У критичній ситуації, коли час стиснутий до мілісекунд, а інформація суперечлива, єдиним якірним орієнтиром залишаються глибинні моральні установки. Психологічна готовність до ухвалення ризикованого рішення підкріплюється чітким усвідомленням ієрархії цінностей: життя побратимів, виконання наказу, захист цивільних, збереження власного життя. Якщо ця ієрархія розмита, виникає так званий «параліч аналізу», який у бойовій обстановці є найнебезпечнішим станом. Тому формування психологічної готовності неможливе без глибокої етичної підготовки та рефлексії, адже лише той, хто знає, заради чого він ризикує, здатен зробити це якісно та вчасно [1 с.132].

Адаптивність до змін сценаріїв як головний чинник в сучасній війни характеризується швидкою зміною сценаріїв: штурм може миттєво перерости у снайперське протистояння, або ж у порятунок поранених під обстрілом. Психологічна готовність до ризику передбачає гнучкість когнітивних схем здатність швидко перебудовувати модель ситуації, відкидаючи застарілі гіпотези. Працівник КОРД має бути готовим до того, що виправдане ризиковане рішення через хвилину стане помилковим через зміну обстановки, і важливо не вчепитися у попередній план, а знову ризикнути, обравши новий вектор дій. Це вимагає розвиненої метакогніції здатності контролювати власний процес мислення, бачити свої упередження та долати інерцію попередніх рішень [4 с.113].

Психологічна готовність працівників КОРД до ризику це динамічна, багатовимірна система, що поєднує в собі нейрофізіологічну витривалість, групову злагодженість, ціннісну визначеність та високу тактичну рефлексію.

Вона народжується не на полі бою, а у повсякденних тренуваннях, психологічних сесіях та моделюваннях криз. Її суть полягає не у відсутності страху, а у здатності діяти разом зі страхом, перетворюючи його на джерело енергії та пильності. Лише синтез цих компонентів дозволяє перетворити ризик із деструктивного фактора на інструмент досягнення перемоги. ривала участь у бойових діях призводить до поступового виснаження ресурсів саморегуляції. Це так званий еґо-виснаження (ego depletion), коли після серії ризикованих рішень психіка втрачає здатність до якісного зважування альтернатив [1 с.133]. Працівник починає діяти за інерцією, обираючи найпростіший, а не найефективніший варіант, або, навпаки, впадає в гіперобережність. Психологічна готовність до ризику в таких умовах потребує свідомого планування когнітивних пауз навіть у розпал бою, коли це можливо, варто на кілька секунд зупинитися, щоб перезавантажити увагу [2 с.242].

Отже психологічна готовність працівників КОРД до прийняття ризикованих рішень у бойовій обстановці постає не як сума ізольованих якостей, а як складноорганізована функціональна система, що діє на межі фізіологічного, когнітивного та духовно-ціннісного вимірів також її ядром є не стільки відсутність страху чи автоматизовані навички, скільки здатність до багаторівневої саморегуляції в умовах граничної невизначеності, де доводиться одночасно утримувати суперечливі імперативи: виконати завдання, зберегти побратимів, не нашкодити цивільним і залишитися живим.

Список використаних джерел:

1. Зінченко Д. А., Гопко Д.О. Психологічне здоров'я працівників в підрозділах безпеки і оборони України. Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України : тези доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф. /МВС України, Нац. акад. Нац. гвардії України, Каф. психології та педагогіки гуманіт. ф-ту. Харків. НА НГУ. 2023. С. 131-134.

2. Зінченко Д. А. Психологічна підготовка фахівців правоохоронних органів України в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. [конф.] / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підгот. фту № 3. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 242-244

3. Пономаренко Я.С., Греса Н.В. Вольові якості як чинник професійної адаптації працівників поліції. *Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки»*. 2025. № 24. С. 182–188. <https://doi.org/10.30970/PS.2025.24.20>

4. Пономаренко Я.С., Шиліна А.А. Мотиваційно-вольові детермінанти психологічної готовності поліцейських до екстремальної діяльності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Психологія»*. 2025. Т. 36 (75). № 3. С. 111–116. <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2025.3/16>

Сосновський Григорій Ігорович,

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна юридична освіта в Україні перебуває в активній фазі трансформації, що зумовлено необхідністю адаптації до нових суспільних викликів, євроінтеграційних процесів та стрімко мінливих запитів ринку праці. Традиційна парадигма підготовки правників, яка століттями ґрунтувалася на засвоєнні нормативно-правових актів та відтворенні усталених юридичних конструкцій, дедалі частіше демонструє свою недостатню ефективність в умовах, коли автоматизація бере на себе дедалі більше рутинних завдань, а креативність та експериментаторство стають ключовими професійними якостями. Саме тому проблема формування креативності майбутніх юристів засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) набуває особливої актуальності в контексті реформування вищої освіти.

Креативність у правничій професії це не лише здатність генерувати нестандартні ідеї, а передусім уміння віднаходити нові підходи до вирішення складних правових ситуацій, конструювати оригінальні юридичні аргументи, критично переосмислювати усталені правові конструкції та пропонувати альтернативні шляхи розв'язання проблем. У цьому сенсі креативність юриста постає як багатовимірна професійна якість, що інтегрує аналітичне мислення, здатність до правового прогнозування, комунікативну гнучкість та інноваційний підхід до професійної діяльності [3].

Інформаційно-комунікаційні технології в контексті їх застосування в освітньому процесі виступають не просто технічним інструментом, а потужним засобом пізнання та розвитку особистості. ІКТ у вищій юридичній освіті виконують низку важливих рольових позицій, серед яких особливе місце посідає креативна функція. Саме вона уможлиблює становлення майбутнього правника як цілісної індивідуальності з високим рівнем професіоналізму й належними особистісними характеристиками.

Інтеграція ІКТ у процес підготовки майбутніх юристів відкриває принципово нові можливості для розвитку креативного мислення.

По-перше, використання Legal Tech-платформ та VR/AR-симуляцій дозволяє моделювати складні правові ситуації з максимальним наближенням до реальної професійної діяльності, стимулюючи студентів до пошуку нешаблонних рішень за допомогою як симулятори судових засідань або віртуальні кабінети адвокатів, дозволяють студентам не просто спостерігати за процесом, а бути безпосередніми учасниками драматичних правових колізій. Наприклад, за допомогою VR-окулярів майбутній правник може опинитися в центрі міжнародного арбітражного розгляду, де анімаційні моделі доказів (3D-реконструкції подій, інтерактивні графіки фінансових потоків) змушують його оперувати не лише текстами законів, а й просторовими образами [2 с.1028]. Це активує праву півкулю мозку, відповідальну за цілісне сприйняття, і спонукає до генерування стратегій, які неможливо знайти у типових підручниках наприклад, альтернативних способів фіксації свідчень або нестандартних клопотань, що базуються на просторово-часових аномаліях, виявлених у віртуальній реконструкції [1 с.248]. До того ж Legal Tech-платформи з елементами штучного інтелекту пропонують студентам миттєвий аналіз їхніх дій, вказуючи на слабкі місця у логіці та пропонуючи розгалужені дерева рішень, де кожен вибір породжує новий ланцюг правових наслідків це тренує «шахове» бачення ситуації на багато ходів уперед, що є чи не найвищим проявом юридичної креативності.

По-друге, масові відкриті онлайн-курси та доступ до світових освітніх ресурсів значно розширюють інформаційний простір, збагачуючи студентів різноманітними правовими практиками та підходами тут важливо наголосити на ефекті «когнітивного зіткнення». Коли студент з України одночасно вивчає прецедентне право США, континентальну традицію Німеччини та звичаєве право африканських громад через платформи Coursera або EdX, у його свідомості виникає унікальний синтез. Він починає помічати, як одна й та сама правова проблема (наприклад, захист персональних даних або регулювання криптовалют) вирішується діаметрально протилежними методами у різних юрисдикціях. Цей дисонанс стає потужним каталізатором критичного мислення: замість механічного запам'ятовування норм, студент вчиться виокремлювати принципи, стояти за ними, і на основі цього конструювати гібридні, адаптовані моделі для локальної практики [1 с.247]. Крім того, інтерактивні форуми цих курсів, де збираються учасники з десятків країн, перетворюють навчання на перманентний міжкультурний діалог, збагачуючи студента неочікуваними аналогіями та прикладами з правових систем, про які він раніше навіть не чув. Такий підхід формує у майбутнього юриста навичку «трансферу» перенесення ідей з однієї сфери права в іншу, що є класичною ознакою творчої особистості, яка ламає шаблони галузевого мислення.

По-третє, хмарні технології, електронне та дистанційне навчання кардинально змінює саму філософію освітнього процесу, перетворюючи студента з пасивного слухача на активного архітектора власної траєкторії. Хмарні сервіси на кшталт Google Workspace чи Microsoft 365 дозволяють організовувати спільне написання юридичних документів у режимі реального часу, де кожен учасник групи може бачити хід думок іншого, коментувати, пропонувати радикальні правки. Це особливо цінно для розвитку «колективної креативності», коли ідея народжується не з монологу викладача, а з мережевої взаємодії, де помилки виправляються миттєво, а найсміливіші пропозиції

отримують підтримку через систему лайків або коментарів. Електронні портфоліо та щоденники саморефлексії у хмарі дозволяють студенту відстежувати еволюцію власних креативних рішень протягом семестру, бачити, як змінювався його стиль юридичного мислення під впливом різних завдань. Гнучкість дистанційного формату, своєю чергою, знімає хронотопічні обмеження: студент може вивчати матеріал у власному ритмі, повертатися до складних тем стільки разів, скільки потрібно, і виконувати творчі завдання саме тоді, коли він відчуває найбільший приплив натхнення, а не за жорстким розкладом. Усе це в сукупності створює психологічний комфорт, без якого справжня креативність, на жаль, часто залишається задушеною академічним стресом.

Особливої значущості набуває поєднання ІКТ з інноваційними методами навчання. Проектне навчання, інтерактивні та активні методи, проблемне й діалогове навчання, а також тренінгові технології утворюють той методичний фундамент, на якому ІКТ розкривають свій креативний потенціал. Кейс-метод, посилений цифровими інструментами, дозволяє моделювати типові та складні ситуації з реальної юридичної практики, формуючи в студентів уміння аналізувати правові ситуації, аргументовано формулювати позицію та оперувати правовими категоріями [3 с.2]. Ділові ігри у віртуальному середовищі розвивають навички командної роботи та стратегічного мислення, а проблемно-пошукові завдання з використанням цифрових баз даних стимулюють дослідницьку активність.

Окремої уваги заслуговує міжнародний досвід впровадження дизайн-мислення (design thinking) у юридичну освіту. Такі ініціативи, як Duke Law By Design та Stanford Legal Design Lab, демонструють, що застосування людиноцентричних принципів дизайну у правничій підготовці сприяє розвитку креативних, колаборативних та інноваційних підходів до вирішення правових проблем [2. с.1031]. Юридичний дизайн як інноваційний підхід, що поєднує

юридичну техніку, комунікацію та дизайн-мислення, формує у студентів навички візуальної та користувацької комунікації у праві, що є невід'ємною складовою креативності сучасного юриста. Важливо підкреслити, що імплементація міжнародного досвіду дизайн-мислення у вітчизняну вищу школу має спиратися на принципи інтердисциплінарності. Ефективне поєднання права, психології сприйняття, візуальної комунікації та цифрового дизайну вимагає створення міжфакультетських проектних груп, де студенти-юристи взаємодіють з майбутніми айтівцями, графічними дизайнерами та бізнес-аналітиками через спільні віртуальні майданчики. Це не лише розширює горизонти креативного мислення за межі вузькопрофесійної юридичної площини, а й формує навички презентації складних правових аргументів у стислому, візуально привабливому та змістовному форматі. Крім того, застосування інструментів штучного інтелекту для аналізу великих масивів судових рішень (Legal Analytics) у поєднанні з дизайн-підходами дозволяє студентам виявляти приховані закономірності правозастосовної практики, прогнозувати судові ризики та на цій основі генерувати інноваційні правові позиції, які суттєво відрізняються від шаблонних підходів минулих років. Водночас, говорячи про імплементацію таких підходів, слід наголосити на викликах, які постають перед викладачами. Інтеграція юридичного дизайну в освітній процес потребує не просто технічної обізнаності, а перегляду критеріїв оцінювання знань: замість перевірки на пам'ять статей закону, акцент переноситься на здатність студента розробляти юридичний продукт, зручний для користувача. Це змушує педагогів опановувати новітні методи фасилітації (заохочення активної участі) креативних сесій, використовуючи Zoom або Google Meet для проведення віртуальних занять, де кожен учасник може вільно генерувати ідеї, долаючи психологічні бар'єри, які часто гальмують креативність в академічному середовищі.

Водночас варто усвідомлювати, що ефективність формування креативності засобами ІКТ значною мірою залежить від педагогічних умов їх впровадження.

Цифрова компетентність як невід'ємна частина професійної підготовки юристів передбачає поєднання теоретичних знань із практичним застосуванням сучасних цифрових інструментів. Важливим аспектом є комплексне оцінювання цифрових компетентностей з урахуванням цифрової етики, інформаційної безпеки та адаптивності до цифрових трансформацій у правничій сфері.

Формування креативності майбутніх юристів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у закладах вищої освіти постає як багатовимірний педагогічний процес, що вимагає системного підходу до інтеграції цифрових інструментів в освітнє середовище. Цей процес не зводиться до простого технічного оснащення навчальних аудиторій, а передбачає глибинну трансформацію методики викладання, переорієнтацію з репродуктивних на продуктивні форми навчання та створення умов, у яких креативність стає не епізодичним проявом, а системною характеристикою професійної підготовки правника. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі пов'язані з розробкою конкретних методик інтеграції ІКТ у юридичну освіту, вивченням впливу різних цифрових інструментів на розвиток окремих компонентів креативності та створенням комплексних моделей оцінювання креативних досягнень студентів-правників у цифровому освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Вейландє, Л. В.-В., & Прокоф'єва, Л. Б. (2021). Контекстне навчання як фактор формування професійної компетентності магістрів спеціальності «Освітні, педагогічні науки». *Актуальні питання гуманітарних наук*, 1(36), 245–251.
2. Попадич, О. О. (2021). Підготовка майбутніх учителів до формування правової компетентності учнів початкової школи: теорія та практика. Термінова поліграфія.

3. Попадич, Б. Т. (2022). Відмінності hard-skills та soft-skills компетенцій майбутніх юристів. У «Світ наукових досліджень. Випуск 14» (с. 123–126). ГО «Наукова спільнота»; WSSG w Przeworsku. – Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б.

Мельничук Володимир Олександрович,
аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану формуються на перетині кількох рівнів нормативного регулювання. Фундаментальну основу становлять конституційні положення, зокрема ч. 1 ст. 140 Конституції України, яка визначає місцеве самоврядування як право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Відповідно до ч. 3 цієї ж статті, місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Ці конституційні засади визначають непорушність самоврядної природи територіальних громад, яка не може бути скасована навіть в умовах воєнного стану. Ключовим спеціальним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність ОМС у воєнний період, є Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Його ч. 2 ст. 9 закріплює принцип безперервності діяльності органів місцевого самоврядування, визначаючи, що вони продовжують здійснювати повноваження, надані їм Конституцією та законами України. Водночас законодавець передбачає можливість утворення військових адміністрацій населених пунктів, які здійснюють делеговані повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування. Така конструкція створює складну правову ситуацію, за якої в

окремих територіальних громадах фактично діють два центри прийняття рішень, що потребує чіткого законодавчого розмежування їхньої компетенції.

Систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування відповідно до Конституції України визначає Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Цей закон у мирний час закріплює широкий спектр повноважень ОМС від управління комунальною власністю до забезпечення соціальних потреб громад. Однак в умовах воєнного стану виникає потреба в адаптації цих повноважень до реалій воєнного часу, що зумовлює необхідність внесення змін до законодавства у напрямі перерозподілу повноважень у системі органів місцевого самоврядування. Важливою особливістю конституційно-правової основи є те, що органи місцевого самоврядування в Україні мають чітко прописаний у Конституції статус, функції та повноваження, які вони виконують у мирних умовах [4]. Тому внесення змін до конституційних положень щодо статусу ОМС у воєнний час має відбуватися з особливою обережністю. Науковці наголошують на необхідності непорушності повноважень місцевого самоврядування та недопущення свавілля чи узурпації повноважень місцевого самоврядування органами державної влади. Вплив на систему місцевого самоврядування з боку органів державної влади має бути сумірним тим умовам, в яких перебуває держава. Особливої уваги заслуговує питання меж повноважень ОМС та можливості їх припинення. Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», органи місцевого самоврядування продовжують здійснювати свої повноваження. Це положення закріплює принцип безперервності їхньої діяльності [3]. Водночас науковці наголошують, що припинення повноважень ОМС державною владою в період війни є антиконституційним і становить загрозу національній безпеці, адже центральна влада не спроможна ефективно виконувати їхні функції. Як зазначає Кіселичник В.П., призупинення чи звуження повноважень органів місцевого

самоврядування можливе лише в екстраординарних випадках, коли з'являється пряма загроза життю та безпеці громадян, які перебувають на території ведення бойових дій чи окупації [1 с.76]. У будь-яких інших випадках це можливо лише відповідно до процедури, яка передбачає наявність вмотивованого рішення суду.

Досвід, набутий Україною за час війни, демонструє беззаперечну перевагу самоорганізації населення перед централізованим управлінням. Ще напередодні війни рівень довіри до місцевої влади серед громадян був одним із найвищих порівняно з іншими інституціями. За останній час, коли громадяни дедалі більше взаємодіють із місцевою владою, оскільки вона найбільше наближена до них, це ставлення лише укріпилося. Роль місцевого самоврядування у воєнний час є критичною, воно залишається важливим механізмом забезпечення функціонування публічної влади та обороноздатності держави. Центральна влада не зможе перебрати на себе функції органів місцевого самоврядування і виконувати їх так само ефективно. Таким чином, конституційно-правова основа діяльності ОМС в умовах воєнного стану базується на непорушності їхнього статусу, закріпленого Конституцією України, та безперервності здійснення повноважень, визначених Законом «Про правовий режим воєнного стану». Водночас межі цих повноважень зазнають трансформації під впливом безпекових викликів, що зумовлює необхідність збалансованого підходу до розподілу компетенції між ОМС та військовими адміністраціями, а також чіткого законодавчого визначення випадків та підстав для тимчасового обмеження самоврядних повноважень [3].

В умовах воєнного стану відбувається не лише збереження, а й трансформація повноважень ОМС. Законодавець надав сільським, селищним та міським головам додаткові права, зокрема, щодо призначення та звільнення осіб у структурах місцевого самоврядування у спрощеному порядку. Це спрямовано на оперативне кадрове забезпечення виконання першочергових завдань. Крім того, на ОМС покладаються функції, пов'язані з вирішенням проблем, що

виникли внаслідок війни: міграція населення, продовольче забезпечення, організація освітнього процесу, відновлення інфраструктури. Реформа децентралізації позитивно вплинула на спроможність територіальних громад вирішувати ці завдання завдяки більшій кількості ресурсів та розширеній здатності до самоорганізації. Взаємодія з військовими адміністраціями та обмеження автономії є ключовою особливістю є інституційна взаємодія ОМС з тимчасовими державними органами військовими адміністраціями. Вони утворюються Президентом України для забезпечення дії Конституції та законів, оборони, цивільного захисту та громадської безпеки у населених пунктах, де місцеві ради не здійснюють свої повноваження (внаслідок саморозпуску, самоусунення або фактичного невиконання). Військове командування та адміністрації можуть залучати ОМС до виконання заходів правового режиму воєнного стану [2]. Така модель створює змішану систему управління, де повноваження військових адміністрацій здійснюються в порядку, визначеному для відповідних місцевих органів влади, що фактично може призводити до дублювання або підміни функцій.

Проблеми законодавчого регулювання та правозастосування. Незважаючи на адаптацію законодавства, існує низка проблем. Науковці вказують на недосконалість законодавчої бази, яка регулює особливості реалізації повноважень ОМС в умовах воєнного стану. Відзначається відсутність системних роз'яснень центральних органів виконавчої влади щодо застосування окремих норм. Критично важливим є продовження законотворчої діяльності для вдосконалення механізмів місцевої демократії та забезпечення економічної стабільності громад з урахуванням їх диференційованого становища.

Реалізація повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану характеризується поєднанням безперервності конституційних функцій з їхньою вимушеною трансформацією під впливом безпекових викликів. Вони зберігають свою легітимність та є критично важливим елементом системи

публічної влади. Водночас їхня діяльність відбувається в умовах інституційної взаємодії з військовими адміністраціями, що створює ризики для автономії, та за недосконалого законодавчого регулювання, яке потребує подальшого вдосконалення. Досвід, набутий Україною, демонструє беззаперечну перевагу самоорганізації населення та ефективність децентралізованої моделі управління навіть у найскладніших умовах.

Список використаних джерел

1. Кіселичник В.П. До питання про обмеження повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану та євроінтеграції України. Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (31 травня 2024 року, м. Львів) / [за наук. ред. проф. О.В. Батанова, доц. Р.Б. Бедрія]. Львів, 2024. С. 72–79.

2. Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Василівському, Мелітопольському та Пологівському районах Запорізької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»: постанова Верховної Ради України від 23.08.2023 № 3340-IX. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3340-20#Text>.

3. Про здійснення Запорізькою обласною військовою адміністрацією, начальником Запорізької обласної військової адміністрації повноважень, передбачених частиною третьою статті 10 та частиною третьою статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»: постанова Верховної Ради України від 21.03.2024 № 3625-IX. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3625-20#Text>.

4. Мирошник О. Народовладдя на рівні місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в умовах війни: підсумки за період від 24 лютого до 30 квітня – Мережа UPLAN

Куліцький Олег Сергійович,
аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Розвиток вищої освіти безпосередньо залежить від довіри до результатів навчання, наукових досліджень, кваліфікаційних робіт, дипломів, наукових ступенів і професійних компетентностей випускників. Університетський диплом має підтверджувати не лише факт завершення освітньої програми, а й самостійне досягнення передбачених нею результатів. Наукова публікація повинна містити достовірні відомості про методiku дослідження, використані джерела, отримані дані та реальний внесок кожного автора. Порушення цих вимог знецінює результати академічної діяльності, створює нерівні умови для учасників освітнього процесу та негативно впливає на репутацію закладу вищої освіти. Проблема академічної недоброчесності не обмежується неправомірним запозиченням фрагментів тексту. Вона охоплює придбання письмових робіт, використання сторонньої допомоги під час контрольних заходів, вигадкування або свідоме викривлення дослідницьких даних, приховування справжнього авторства, упереджене оцінювання, тиск на членів екзаменаційних чи спеціалізованих рад, маніпулювання результатами перевірок, а також бездіяльність адміністрації закладу після отримання обґрунтованого повідомлення. Тому протидія таким діям не може зводитися до технічного визначення відсотка текстових збігів. Вона потребує узгодженого функціонування правових норм, управлінських рішень, внутрішніх процедур, освітніх заходів і засобів зовнішнього контролю.

Протягом тривалого часу основні правила у відповідній сфері визначалися статтею 42 Закону України «Про освіту». Вона закріпила загальне поняття академічної доброчесності, назвала основні види її порушень, передбачила можливість застосування академічної відповідальності та встановила права особи, стосовно якої розглядається питання про недоброчесну поведінку. Особа має право бути ознайомленою з матеріалами перевірки, надавати пояснення, брати участь у дослідженні доказів і оскаржувати рішення до уповноваженого органу або суду. Новий етап розвитку правового регулювання пов'язаний із прийняттям Закону України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX. Закон набрав чинності 1 лютого 2026 року, а його основні положення вводяться в дію 31 липня 2026 року. Ним створено комплексну модель забезпечення доброчесності, яка охоплює освітню, наукову, викладацьку, експертну, конкурсну та управлінську діяльність. Правове регулювання поширюється також на вступні випробування, рецензування академічних творів, присудження освітніх і наукових ступенів, діяльність органів забезпечення якості та проведення наукової експертизи.

Адміністративно-правовий механізм протидії академічній недоброчесності доцільно розглядати як сукупність правових норм, уповноважених суб'єктів, управлінських процедур, контрольних заходів і юридичних засобів, за допомогою яких держава та заклади вищої освіти забезпечують належну поведінку учасників академічної діяльності. Його призначення полягає не тільки у виявленні винних осіб, а й у створенні умов, за яких доброчесна поведінка стає зрозумілою, доступною та організаційно підтримуваною моделлю. Нормативна складова такого механізму має багаторівневу структуру. Загальнодержавний рівень охоплює Конституцію України, закони про освіту, вищу освіту, наукову і науково-технічну діяльність, академічну доброчесність, підзаконні нормативно-правові акти та міжнародні договори. Інституційний рівень становлять статuti, кодекси честі, положення про академічну доброчесність, правила оцінювання,

порядки перевірки кваліфікаційних робіт, регламенти діяльності етичних комісій, процедури подання й розгляду повідомлень та правила використання цифрових технологій. Університетська автономія надає закладам вищої освіти можливість самостійно врегульовувати питання, які не отримали вичерпного законодавчого визначення. Проте автономія не означає необмеженої дискреції адміністрації. Локальні акти не можуть звужувати права учасників освітнього процесу, встановлювати санкції, не передбачені законом, допускати вибіркове ставлення або дозволяти розгляд справи особами, які мають особистий інтерес у її результатах. Закон № 4742-IX прямо передбачає право закладу самостійно приймати рішення щодо формування та популяризації доброчесності лише в межах питань, не врегульованих законодавством. Внутрішні нормативні акти мають виконувати не декларативну, а регулятивну функцію. Формального розміщення кодексу доброчесності на вебсайті недостатньо, коли його положення не узгоджені з правилами оцінювання, трудовими документами, процедурами атестації та положеннями про організацію освітнього процесу. Університетська система повинна визначати вимоги до створення й оцінювання академічних робіт, порядок утворення уповноважених органів, їх компетенцію, правила документування матеріалів, способи оскарження рішень і гарантії для всіх учасників розгляду. Політики, які стосуються здобувачів вищої освіти, мають погоджуватися з органами студентського самоврядування та науковим товариством студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених.

Участь здобувачів освіти у формуванні університетських правил має принципове значення. Студент не повинен бути лише об'єктом контролю або потенційним порушником. Він є повноправним учасником академічної спільноти, на якого поширюються не тільки обов'язки, а й право впливати на зміст внутрішніх політик. Залучення представників студентства знижує ризик ухвалення формальних чи незрозумілих положень, допомагає врахувати реальні умови навчання та підвищує легітимність установлених вимог. Інституційна

складова охоплює органи державного управління, суб'єктів зовнішнього забезпечення якості та внутрішні університетські структури. Міністерство освіти і науки України бере участь у формуванні державної політики та нормативного забезпечення. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти здійснює повноваження у сфері акредитації, забезпечення якості, розгляду визначених законом скарг і методичного супроводу закладів. У липні 2026 року Національне агентство затвердило примірний порядок розгляду повідомлень про ознаки академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації в академічних творах, рекомендувавши використовувати його для розбудови внутрішніх процедур.

Безпосереднє виявлення більшості порушень і первинне реагування належать до компетенції закладу вищої освіти. Для цього може створюватися постійна комісія з академічної доброчесності, комісія з етики, окремий уповноважений підрозділ або тимчасовий колегіальний орган. Вибір організаційної моделі залежить від структури та чисельності академічної спільноти. Незалежно від назви відповідний орган повинен мати чітко визначені повноваження, порядок формування, правила відводу, строки роботи та обов'язок обґрунтовувати висновки. Найбільшою загрозою для внутрішнього розгляду є інституційна залежність членів комісії від керівника, кафедри або особи, щодо якої подано повідомлення. Коли матеріали перевіряють підлеглі наукового керівника, співавтори, члени однієї кафедри чи особи, зацікавлені у збереженні репутаційних показників, неупередженість провадження стає сумнівною. Тому порядок формування комісії має передбачати декларування конфлікту інтересів, обов'язковий самовідвід, можливість заявлення відводу, залучення фахівців з інших структурних підрозділів та, у складних випадках, зовнішніх експертів.

До адміністративно-правових засобів належить також зовнішнє оцінювання ефективності внутрішньої системи. Під час акредитації освітньої програми аналізується не лише наявність положень, а й реальна практика їх виконання:

ознайомлення студентів із правилами, навчання академічного письма, прозорість оцінювання, доступність процедур оскарження, реагування на виявлені факти та здатність університету попереджати повторні порушення. Нове законодавство відносить бездіяльність щодо розбудови системи доброчесності, безпідставне залишення повідомлень без розгляду та невжиття заходів після встановлення порушення до інституційних порушень. Серед можливих наслідків передбачено відмову в акредитації освітньої програми, скасування акредитації, обмеження права утворювати спеціалізовані ради та дисциплінарну відповідальність керівника. Такий підхід змінює традиційне уявлення про академічну відповідальність як виключно персональний наслідок поведінки студента або викладача. Заклад вищої освіти також повинен відповідати за власну управлінську бездіяльність, приховування проблем, вибіркове реагування чи відсутність належних процедур. Інституційна відповідальність стимулює керівництво не замовчувати випадки недоброчесності заради репутації, а створювати прозорі умови для їх об'єктивного розгляду.

Важливу роль відіграють превентивні механізми. Університет має навчати здобувачів правил цитування, роботи з джерелами, дослідницької етики, оброблення даних і розмежування власних та запозичених ідей. Законодавство орієнтує викладачів на формування творчих завдань і відмову від робіт, які вимагають простого відтворення загальнодоступної інформації. Заклад також повинен враховувати реальне навчальне навантаження, адже надмірна кількість однотипних письмових завдань створює середовище, у якому здобувачі частіше звертаються до копіювання, замовлення робіт або прихованого використання цифрових інструментів.

Ефективна протидія порушенням академічної доброчесності у закладах вищої освіти потребує не лише встановлення відповідальності, а й створення зрозумілої та справедливої системи запобігання недоброчесній поведінці. Важливими складовими такої системи є чіткі внутрішні правила, прозорі

процедури перевірки, неупереджений розгляд повідомлень, гарантування права особи на захист і пропорційність застосованих заходів. Особливу увагу необхідно приділяти формуванню культури самостійної академічної праці, навчанню правильного використання джерел та визначенню допустимих меж застосування штучного інтелекту. Поєднання державного контролю, університетської автономії та особистої відповідальності учасників освітнього процесу сприятиме підвищенню якості вищої освіти, достовірності наукових результатів і довіри суспільства до українських закладів освіти.

Сауляк Євгеній Ігорович,

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕРЖАВНИЙ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ЖИТЛОВОМУ БУДІВНИЦТВУ

Інтенсивний розвиток житлового будівництва є важливою умовою відновлення населених пунктів, забезпечення громадян житлом і формування безпечного міського середовища. Водночас зростання обсягів будівельних робіт супроводжується випадками спорудження житлових об'єктів без належних дозвільних документів, із відхиленнями від затверджених проєктів або з порушенням вимог щодо використання земельних ділянок. Такі дії створюють загрозу життю та здоров'ю людей, порушують інтереси територіальних громад і можуть призводити до введення в експлуатацію технічно небезпечних будинків. Одним із основних адміністративно-правових засобів запобігання таким порушенням є державний архітектурно-будівельний контроль. Відповідно до містобудівного законодавства він охоплює заходи, спрямовані на забезпечення дотримання замовниками, проєктувальниками, підрядниками та іншими учасниками будівництва встановлених правових вимог, будівельних норм і правил під час виконання підготовчих та будівельних робіт.

Державний архітектурно-будівельний контроль виконує превентивну, припинювальну та правоохоронну функції. Його превентивне значення полягає у створенні умов, за яких замовник будівництва усвідомлює неминучість перевірки законності виконуваних робіт. Припинювальна функція реалізується шляхом видання обов'язкових приписів, спрямованих на усунення виявлених недоліків

або зупинення робіт. Правоохоронний характер контролю проявляється у документуванні порушень і застосуванні до винних осіб установлених законом заходів відповідальності.

Центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у відповідній сфері, є Державна інспекція архітектури та містобудування України. До її завдань належить контроль за дотриманням замовниками, підрядниками, проєктувальниками та експертними організаціями вимог законодавства, стандартів і будівельних норм під час здійснення підготовчих та будівельних робіт. Окремі контрольні повноваження також здійснюють уповноважені органи місцевого самоврядування. Контроль має особливе значення на початкових етапах створення житлового об'єкта. Своєчасне встановлення відсутності необхідних документів, невідповідності фактичних робіт проєкту або порушення містобудівних умов дозволяє зупинити будівництво до виникнення незворотних наслідків. Якщо незаконний об'єкт уже споруджено або частково заселено, відновлення правомірного стану потребує значно більших організаційних і матеріальних ресурсів.

Процедура здійснення контролю передбачає проведення перевірок, обстеження будівельного майданчика, дослідження документів та фіксацію виявлених обставин. За результатами перевірки складається акт, а за наявності порушень можуть оформлюватися протокол і припис про їх усунення або про зупинення підготовчих чи будівельних робіт.

Практична ефективність контролю значною мірою залежить від своєчасного виявлення незаконних робіт. Нерідко перевірка проводиться тоді, коли будівля вже має високий ступінь готовності. За таких обставин виданий припис не завжди забезпечує фактичне припинення робіт, а забудовник може продовжувати їх виконання, використовуючи прогалини в обміні інформацією між контролюючими, земельними, реєстраційними та правоохоронними органами.

Недоліком залишається і переважно реактивний характер контролю, коли підставою для перевірки стає звернення громадян або повідомлення про вже вчинене порушення. Ефективніше запобігання незаконному житловому будівництву потребує систематичного аналізу відомостей про земельну ділянку, дозвільні документи, проєктні рішення та фактичний стан об'єкта. Зіставлення цих даних дозволить виявляти невідповідності ще до завершення основних будівельних робіт. Перспективним напрямом є запровадження повноцінного ризик-орієнтованого підходу. Першочерговій перевірці мають підлягати об'єкти, стосовно яких зафіксовано зміну цільового призначення землі, суттєве перевищення заявлених параметрів, проведення робіт без належного відображення в електронній системі або численні звернення мешканців. Використання цифрових карт, супутникових знімків та автоматизованого зіставлення реєстрових відомостей сприятиме об'єктивнішому визначенню таких об'єктів. Необхідно також забезпечити реальне виконання приписів. Саме по собі оформлення контрольного документа не усуває порушення, якщо відсутній подальший нагляд за поведінкою забудовника. Тому після встановлення строку для припинення робіт або усунення недоліків уповноважений орган повинен перевіряти результат виконання вимог і невідкладно реагувати на їх ігнорування.

Важливим є дотримання балансу між публічними інтересами та правами суб'єкта містобудування. Забудовник має право бути присутнім під час перевірки, ознайомлюватися з актом, надавати пояснення та подавати заперечення. Водночас він зобов'язаний допустити посадових осіб до законно призначеної перевірки та виконувати вимоги щодо усунення встановлених порушень. Такий баланс зменшує ризик довільного втручання органів влади й одночасно не дозволяє використовувати процедурні гарантії для приховування незаконних робіт.

Державний архітектурно-будівельний контроль є одним із ключових інструментів протидії незаконному житловому будівництву. Його

результативність визначається не кількістю проведених перевірок, а здатністю своєчасно виявляти порушення, припиняти небезпечні роботи та забезпечувати виконання виданих приписів. Подальше вдосконалення цієї діяльності має передбачати інтеграцію електронних реєстрів, автоматизований аналіз ризиків, оперативну взаємодію з органами місцевого самоврядування та невідворотність відповідальності за невиконання законних вимог. Поєднання профілактичних, інформаційних і примусових заходів дозволить зменшити поширення самовільної забудови та підвищити рівень безпеки житлових об'єктів.

Скрипка Андрій Олексійович,

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Функціонування ринкової економіки залежить від наявності справедливих умов для підприємницької діяльності, вільного вибору споживачів і недопущення необґрунтованого обмеження доступу до товарних ринків. Самостійно ринкові механізми не завжди здатні запобігати монополізації, зловживанню економічною владою, картельним домовленостям або антиконкурентному втручанню органів публічної влади. За таких обставин особливого значення набуває державний контроль, спрямований не на обмеження господарської свободи, а на встановлення однакових правил поведінки для всіх учасників економічних відносин. Нормативну основу відповідної діяльності утворюють Конституція України, закони України «Про захист економічної конкуренції», «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист від недобросовісної конкуренції» та інші нормативно-правові акти. Закон України «Про захист економічної конкуренції» визначає правові засади підтримки й охорони конкуренції, обмеження монополізму та забезпечення ефективного функціонування економіки на основі розвитку конкурентних відносин. Станом на липень 2026 року цей Закон є чинним у редакції від 21 червня 2026 року.

Державний контроль за дотриманням конкурентного законодавства можна розглядати як врегульовану правовими нормами діяльність уповноважених органів, спрямовану на спостереження за станом товарних ринків, перевірку поведінки їх учасників, встановлення порушень і застосування передбачених

законом заходів реагування. Його призначення полягає не лише у притягненні винних осіб до відповідальності, а й у своєчасному усуненні причин, які створюють загрозу нормальному розвитку конкуренції.

Центральне місце у відповідному механізмі належить Антимонопольному комітету України. До основних завдань цього органу належать державний контроль за дотриманням конкурентного законодавства, запобігання порушенням, контроль за концентраціями й узгодженими діями, сприяння добросовісному суперництву та методичне забезпечення застосування правових норм. Реалізація таких завдань повинна ґрунтуватися на рівності суб'єктів господарювання перед законом і врахуванні інтересів споживачів. Об'єктом контролю є поведінка підприємств, об'єднань, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших учасників відносин, дії або бездіяльність яких можуть впливати на стан конкуренції. Контроль охоплює недопущення антиконкурентних узгоджених дій, припинення зловживань монопольним становищем, протидію дискримінаційним рішенням органів влади, перевірку правомірності економічної концентрації та виявлення проявів недобросовісної конкуренції.

Важливою ознакою такого контролю є поєднання попереджувального, поточного та наступного впливу. Попереджувальна діяльність здійснюється під час розгляду заяв про надання дозволу на концентрацію або узгоджені дії. Поточний контроль передбачає дослідження ринків і спостереження за поведінкою їх учасників. Наступний контроль реалізується шляхом розгляду справ про вже вчинені порушення, прийняття обов'язкових рішень і застосування відповідальності.

Антимонопольний комітет України має право розглядати заяви і справи, проводити розслідування, перевіряти суб'єктів господарювання та органи влади, вимагати необхідну інформацію, призначати експертизи й досліджувати відповідні товарні ринки. У передбачених законом випадках його посадові особи

можуть оглядати службові приміщення і транспортні засоби, вилучати або арештовувати документи та інші носії інформації, що мають доказове значення. Комітет також уповноважений надавати рекомендації щодо припинення дій з ознаками порушення і звертатися до суду з позовами, заявами та скаргами.

Практичне значення має контроль за концентраціями, оскільки об'єднання підприємств або придбання контролю над ними може істотно змінити структуру певного ринку. Попередня оцінка таких процесів дає змогу запобігти виникненню надмірної економічної влади, здатної обмежити вибір споживачів, вплинути на ціни або створити перешкоди для діяльності конкурентів. Водночас державне втручання повинно бути обґрунтованим і пропорційним, щоб законні господарські операції не блокувалися без достатніх правових та економічних підстав. Ефективність контролю значною мірою залежить від якості доказування. Порушення конкурентних правил часто мають прихований характер, а їх учасники можуть використовувати неформальні домовленості, електронне листування або складні корпоративні зв'язки. Тому важливим є використання сучасних методів економічного аналізу, цифрових інструментів опрацювання інформації та належна взаємодія з іншими державними органами. При цьому збирання доказів має здійснюватися з дотриманням процесуальних прав учасників справи, режиму конфіденційності та можливості судового оскарження прийнятих рішень. Подальший розвиток контрольного механізму доцільно пов'язувати з поширенням антимонопольного комплаєнсу. Запровадження підприємствами внутрішніх правил перевірки договорів, обміну інформацією, участі у закупівлях та взаємодії з конкурентами дозволяє попереджати порушення ще до втручання держави. Водночас Антимонопольний комітет України має посилювати роз'яснювальну діяльність, забезпечувати передбачуваність правозастосування та оприлюднювати узагальнені підходи до кваліфікації найбільш поширених порушень.

Необхідною умовою вдосконалення контролю є також наближення національних процедур до стандартів Європейського Союзу. Такий процес повинен передбачати зміцнення інституційної спроможності конкурентного відомства, підвищення професійного рівня його працівників, удосконалення порядку проведення перевірок і формування єдиної практики визначення розміру штрафних санкцій. Одночасно необхідно зберігати баланс між публічним інтересом у захисті конкуренції та правом суб'єктів господарювання на справедливий і неупереджений розгляд справи.

Державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції є необхідною гарантією стабільного функціонування ринкової економіки. Його зміст охоплює запобігання порушенням, дослідження ринків, перевірку діяльності суб'єктів господарювання, контроль за концентраціями, розгляд справ і застосування правових заходів реагування. Провідну роль у реалізації цих завдань виконує Антимонопольний комітет України, повноваження якого мають застосовуватися на засадах законності, об'єктивності та пропорційності. Підвищення результативності державного контролю потребує розвитку цифрового аналізу, удосконалення процедур доказування, поширення антимонопольного комплаєнсу та забезпечення прозорості правозастосовної практики. Поєднання ефективного примусу з профілактикою порушень сприятиме формуванню конкурентного середовища, захисту споживачів і зміцненню економічної стійкості держави.

ЗМІСТ

Dubitskiy Alex

The role of the law society of british columbia in ensuring professional standards of legal assistance to migrants.....3-8

Oleksii Tatunko

Prospects for the development of logistics infrastructure in ukraine and european countries.....9-16

Pavlo Kukharchuk

The impact of digital technologies on logistics processes in e-commerce.....17-22

Dmytro Muzychuk

International partnership between higher education institutions of the ministry of internal affairs of Ukraine and the European union advisory mission: current state and development prospects.....23-29

Байцур Катерина Юрївна

Адміністративно-правові засади діяльності національної поліції щодо охорони громадського порядку в умовах воєнного стану.....30-37

Бахаєва Альона Сергїївна

Адміністративно-правове регулювання аерокосмічної галузі в Україні.....38-41

Бортник Юлія Миколаївна

Формування навичок читання та аналізу юридичних текстів англійською мовою у майбутніх правоохоронців.....42-47

Васильєв Микита Романович

Система гарантій забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження в Україні.....48-53

Гордєєв євген анатолійович

Особливості адміністративно-правового регулювання застосування авіаційної техніки підрозділами МВС України.....54-59

Демчук Артем Андрійович

Психологічні механізми формування професійної стійкості та саморегуляції.....60-63

Дмитренко Владислав Ігорович

Європейський досвід функціонування установ і організацій, які забезпечують безпечність харчових продуктів та захищають права споживачів.....64-68

Дмитренко Павло Ігорович

Роль адміністративно-правових норм у формуванні ефективної державної політики у сфері ліцензування.....69-71

Жадан Віталій Борисович

Психологічні аспекти підготовки патрульних поліцейських до прийняття рішень в умовах хронічної невизначеності воєнного стану.....72-75

Зінченко Даніїл Анатолійович

Психологічна підтримка учнів у стресових умовах як напрям діяльності служби освітньої безпеки національної поліції України.....76-82

Зінченко Даніїл Анатолійович

Теоретико-правові підходи до визначення поняття проєкту в сучасній системі публічного управління.....83-86

Кондратенко Владислав Анатолійович

Особливості адміністративно-правового регулювання закупівель будівельних робіт за бюджетні кошти.....87-92

Корнєєв Ілля Дмитрович

Перспективи імплементації міжнародних стандартів поліцейської діяльності у сфері захисту критичної інфраструктури в законодавство України.....93-98

Лесько Олександр Йосипович, Зінченко Даніїл Анатолійович

Вплив цифрових технологій на формування інтелектуального капіталу промислового підприємства.....99-104

Луговий Володимир Богданович

Захист персональних даних під час зняття інформації з електронних інформаційних систем у кримінальному провадженні.....105-116

Майоров Вадим Віталійович

Адміністративно-правовий статус міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України.....117-121

Музика Олена Анатоліївна

Бібліотеки університету в епоху штучного інтелекту та цифрової трансформації.....122-125

Остапова Наталія Миколаївна

Особливості формування стресостійкості правоохоронців в умовах воєнного стану.....126-131

Тур Кіра В'ячеславівна

Правове регулювання працевлаштування громадян.....132-137

Цимбалюк Сергій Васильович

Забезпечення трудових прав працівників в умовах правового режиму воєнного стану: проблеми та напрями вдосконалення законодавства.....138-146

Чишко Ірина Геннадіївна

Права пацієнтів під час діагностики та лікування захворювань лор-органів: медико-правовий аспект.....147-152

Чишко Катерина Олександрівна

Адміністративна відповідальність як засіб протидії корупційним правопорушенням.....153-158

Чорний Сергій Сергійович

Місце бюро економічної безпеки України в системі органів, що забезпечують економічну безпеку держави.....159-165

Шевченко Ігор Юрійович

Напрями вдосконалення діяльності органів досудового розслідування національної поліції України.....166-173

Алєєв Сергій Олександрович

Механізм адміністративно-правового забезпечення демократичного цивільного контролю в Україні.....174-178

Литвинов Роман Миколайович

Психологічна готовність працівників корд до прийняття ризикованих рішень у бойовій обстановці.....179-183

Сосновський Григорій Ігорович

Формування креативності майбутніх юристів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у закладах вищої освіти.....184-190

Мельничук Володимир Олександрович

Особливості реалізації повноважень органів місцевого самоврядування під час дії правового режиму воєнного стану.....191-196

Куліцький Олег Сергійович

Адміністративно-правові механізми протидії порушенням академічної доброчесності у закладах вищої освіти України.....197-202

Сауляк Євгеній Ігорович

Державний архітектурно-будівельний контроль як інструмент протидії незаконному житловому будівництву.....203-206

Скрипка Андрій Олексійович

Державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.....207-210